

ΑΤΕΙ ΗΠΕΙΡΟΥ

Σχολή Διοίκησης Οικονομίας

Τμήμα Λογιστικής

**Ο ΑΝΤΙΚΤΥΠΟΣ ΤΩΝ ΣΥΓΧΡΟΝΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ
ΑΡΡΥΘΜΙΩΝ ΣΤΙΣ ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ.
ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΠΡΟΣΔΟΚΙΕΣ ΓΙΑ ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ**

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ: ΛΕΟΝΤΑΡΗΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ: ΓΙΩΤΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ

ΠΡΕΒΕΖΑ, ΜΑΙΟΣ 2010

Ευχαριστίες

Ευχαριστώ τον καθηγητή μου κ. Γιώτη, για την πολύτιμη συνεργασία του. Οι συμβουλές και η καθοδήγησή του ήταν πολύ σημαντική βοήθεια για την επιτυχή ολοκλήρωση της πτυχιακής μου εργασίας.

Περιεχόμενα

Πρόλογος.....	5
Κεφάλαιο 1^ο «Η προσέγγιση της έννοιας της οικονομικής κρίσης και οι απόψεις των οικονομολόγων»	6
1.1 Τι σημαίνει οικονομική κρίση.....	6
1.2 Περιγραφή της οικονομικής κρίσης υπό το πρίσμα των οικονομολόγων	7
1.3 Απόψεις διακεκριμένων οικονομολόγων.....	12
Κεφάλαιο 2^ο «Τα αίτια της κρίσης».....	18
2.1 Πως ξεκίνησε η οικονομική κρίση.....	18
2.2 Η πρόκληση της χρηματοπιστωτικής κρίσης.....	20
2.3 Το χρονικό της κρίσης.....	20
2.4 Αίτια της κρίσης.....	28
2.5 Η κρίση του 2007 – 2008.....	30
2.6 Η οικονομική κρίση του 2008.....	31
Κεφάλαιο 3^ο «Οι συνέπειες της οικονομικής κρίσης σε διεθνές επίπεδο».....	33
3.1 Οι συνέπειες της κρίσης.....	33
3.2 Κοινωνικές και οικονομικές συνέπειες της κρίσης.....	35
3.3 Οι επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης στην ψυχολογία των ανθρώπων	36
3.4 Η οικονομική κρίση και οι τρόποι επιρροής της στην κοινωνία	37
3.5 Η διεθνής οικονομική κρίση	38
3.6 Επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης σε μεγάλες χώρες.....	42
Κεφάλαιο 4^ο «Συνέπειες της κρίσης στην Ελλάδα»	46

4.1 Οι επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης στην Ελλάδα.....	46
4.2 Οι κοινωνικές συνέπειες της οικονομικής κρίσης στην Ελλάδα	47
4.3 Η Ελλάδα και η οικονομική κρίση.....	48
4.4 Οι συνέπειες της κρίσης για την Ελλάδα.....	49
4.5 Η κρίση στην Ελλάδα.....	52
Κεφάλαιο 5^ο «Ο αντίκτυπος της κρίσης στις Ελληνικές επιχειρήσεις».....	55
5.1 Μεγάλοι επιχειρηματικοί κολλοσοί στην Ελλάδα	55
5.2 Ο.Π.Α.Π.....	56
5.3 Ο.Τ.Ε.....	57
5.4 Ελληνικά Πετρέλαια.....	58
5.5 Motor oil	58
5.6 Coca- Cola 3E	58
5.7 Δ.Ε.Η	59
5.8 ΦΑ.ΓΕ.....	60
5.9 Βερόπουλος.....	60
5.10 Παπαστράτος.....	60
Κεφάλαιο 6^ο «Προτάσεις αντιμετώπισης της κρίσης».....	62
6.1 Προτάσεις της Ο.Κ.Ε για την αντιμετώπιση της κρίσης	62
6.2 Διαρθρωτικές παρεμβάσεις.....	64
6.3 Οι κινήσεις 20 εταιρειών για την αντιμετώπιση της κρίσης.....	67
6.4 Μέτρα για την αντιμετώπιση της κρίσης και την τόνωση της οικονομικής δραστηριότητας.....	69
Κεφάλαιο 7^ο «Προοπτικές και προσδοκίες για το μέλλον».....	70
7.1 Προοπτικές της οικονομίας όπως αποτυπώνονταν ένα χρόνο πριν (το έτος 2009)..	70

7.2 Προοπτικές της οικονομίας κατά το έτος 2010 και έπειτα	73
7.3 Αβέβαιες οι προοπτικές της οικονομίας	76
7.4 Οι προσδοκίες για το μέλλον της οικονομίας	78
7.5 Το μέλλον της παγκόσμιας οικονομίας	85
Κεφάλαιο 8^ο «Πανελλαδική έρευνα σε επιχειρήσεις για την οικονομική κρίση» ..	87
8.1 Αποτελέσματα έρευνας από την ΚΑΠΑ Research A.E	87
Πίνακας 8.1 Διάρκεια Οικονομικής Κρίσης	87
Πίνακας 8.2 Η κρίση στην Ελλάδα σε σχέση με χώρες του εξωτερικού	88
Πίνακας 8.3 Μέτρα κυβέρνησης.....	89
Πίνακας 8.4 Ποσοστά επηρεασμού κλάδων από την κρίση.....	90
Πίνακας 8.5 Κλάδοι που θα επηρεαστούν από την κρίση.....	91
Πίνακας 8.6 Κλάδοι με προοπτική ανάπτυξης	92
Πίνακας 8.7 Επενδύσεις	93
Πίνακας 8.8 Οικονομική κρίση και επιχειρήσεις.....	94
Πίνακας 8.9 Ποσοστά ζήτησης.....	95
Πίνακας 8.10 Απολύσεις προσωπικού	96
Πίνακα 8.11 Συνέπειες οικονομικής κρίσης.....	97
Πίνακας 8.12 Επιπτώσεις οικονομικής κρίσης.....	98
Πίνακας 8.13 Προβλέψεις για την οικονομική κρίση	99
Πίνακας 8.14 Πορεία κλάδων τα επόμενα δύο χρόνια.....	100
 Βιβλιογραφία	 101
 Επίλογος	 104

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Η οικονομία βαδίζει σε ένα πολύ δύσκολο δρόμο. Με πολλές θέσεις εργασίας να χάνονται κάθε μέρα, και κατά συνέπεια πολλοί άνθρωποι να μένουν χωρίς δουλειά. Πράγμα που δυσκολεύει ακόμα περισσότερο την κατάσταση των χωρών.

Η παρούσα εργασία προσπαθεί να καταγράψει την παρούσα κατάσταση που έχει η οικονομία. Στο **πρώτο** κεφάλαιο γίνεται μια πρώτη προσέγγιση της οικονομικής κρίσης καθώς και κάποιες απόψεις των οικονομολόγων. Στο **δεύτερο** καταγράφονται τα αίτια που οδήγησαν την οικονομία στο αδιέξοδο που βρίσκεται. Στο **τρίτο** κεφάλαιο δίνεται μία εικόνα της οικονομικής κατάστασης σε διεθνές επίπεδο. Στο **τέταρτο** κεφάλαιο φαίνεται πόσο επηρέασε την Ελλάδα και τι επιπτώσεις είχε στη χώρα. Στο **πέμπτο** γίνεται πιο συγκεκριμένα, αναφέροντας πώς και πόσο επηρεάστηκαν μεγάλες Ελληνικές επιχειρήσεις. Στο **έκτο** προτείνονται κάποια μέτρα ώστε να βγει η οικονομία από τον Γολγοθά που τόσους μήνες βρίσκεται παγιδευμένη. Το **έβδομο** κεφάλαιο εστιάζει στις προοπτικές και τις προσδοκίες που θέλουν ένα καλύτερο μέλλον. Τέλος, στο **όγδοο** κεφάλαιο είναι τα αποτελέσματα από μια έρευνα της ΚΑΠΑ Research A.E.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο

«Η προσέγγιση της έννοιας της οικονομικής κρίσης και οι απόψεις των οικονομολόγων»

1.1 Τι σημαίνει οικονομική κρίση

Στο σύγχρονο κυκεώνα αρνητικών συγκυριών και παρατεταμένων υφέσεων στις οικονομίες των χωρών, η πλειοψηφία των οικονομολόγων έπεσε έξω όταν προγενέστερα είχαν κάνει προβλέψεις για την πορεία των οικονομιών. Μάλιστα, ένας διεθνώς αναγνωρισμένος για το κύρος και την αξιοπιστία του φορέας, το Γερμανικό Ινστιτούτο Οικονομικής Έρευνας, αποφάσισε από το Μάρτιο του 2010 να σταματήσει τη δημοσιοποίηση προβλέψεων.

Οι οικονομολόγοι διορθώνουν τις προβλέψεις τους προς τα κάτω. Το Μάρτιο του 2008, το Ινστιτούτο Οικονομικής Έρευνας Ρηνανίας - Βεστφαλίας πρόβλεψε ρυθμό ανάπτυξης της τάξης του 1,7% για τα Γερμανία. Οι επόμενοι τρεις μήνες ήταν καλύτεροι, και έτσι οι οικονομολόγοι διόρθωσαν την πρόβλεψή τους από 2,2% και πάνω. Το ίδιο ισχύει και για τις κοινές προβλέψεις που παρουσίασαν ινστιτούτα οικονομικών ερευνών την άνοιξη του 2009 και το φθινόπωρο του 2009 στη γερμανική κυβέρνηση. Το παράδειγμα αυτό είναι αντιπροσωπευτικό.

Όλοι συμφωνούν ότι η δουλειά των οικονομολόγων, όταν καλούνται να κάνουν προβλέψεις, είναι δύσκολη. Κι όσο μεγαλύτερο είναι το χρονικό διάστημα, τόσο πιο απίθανο γίνεται το ενδεχόμενο να επιβεβαιωθούν. Κάθε οικονομολόγος γνωρίζει ότι καλό θα είναι να μην γίνονται προβλέψεις με την ακρίβεια του δεκαδικού, δηλαδή, 4,3 ή 4, 6 %, ακόμη κι αν η πολιτική ζητά τέτοια ακρίβεια¹.

Τι είναι όμως η οικονομική κρίση για την οποία γίνεται λόγος. Γενικώς,

¹ <http://www.dw-world.de/dw/article/0,4200237,00.html>

Οικονομική κρίση σημαίνει:

- Έλλειψη ρευστότητας στις καθημερινές συναλλαγές.
- Αδυναμία πληρωμής οικονομικών υποχρεώσεων.
- Αύξηση ανεργίας, λόγω χαμηλής κατανάλωσης και αγοραστικής δύναμης.
- Αρνητική ψυχολογία, ως γενεσιουργός αιτία διακράτησης πόρων, που σε άλλη εποχή θα διοχετεύονταν για επενδύσεις ή αγορές².

Ο ορισμός αυτός καθίσταται απαραίτητος να κατανοηθεί προκειμένου να μπορούν να γίνουν αντιληπτές οι επιμέρους πτυχές της οικονομικής κρίσης που πραγματεύεται η εν λόγω εργασία.

1.2 Περιγραφή της οικονομικής κρίσης υπό το πρίσμα των οικονομολόγων

Πριν από μερικά χρόνια, η επιστήμη της πολιτικής οικονομίας αναγνωριζόταν ως μέσον ερμηνείας διαφόρων ανθρώπινων συμπεριφορών. Η Γουόλ Στριτ έψαχνε εξονυχιστικά τα καλύτερα πανεπιστήμια για σχεδιαστές options. Στη δημόσια σφαίρα, οι οικονομολόγοι θεωρούνταν πολύ πιο αξιόπιστοι από τους πολιτικούς.

Παρά το γεγονός ότι οι οικονομολόγοι εξακολουθούν να βρίσκονται στο επίκεντρο του δημοσίου διαλόγου

- ο **Μπεν Μπερνάνκι** και ο **Λάρι Σάμερς** στην Αμερική
- ο **Μέρβιν Κινγκ** στη Βρετανία

τα λεγόμενά τους αντιμετωπίζονται με περισσότερο σκεπτικισμό απ' ό,τι στο παρελθόν. Το ίδιο το επάγγελμα υποφέρει από ενοχή και εχθρότητες και γενικώς η αξιοπιστία των οικονομολόγων δέχθηκε βαρύ πλήγμα μετά την αποτυχία τους να προβλέψουν τη σημερινή παγκόσμια κρίση. Οι οικονομολόγοι της μακροοικονομίας και των χρηματοοικονομικών δέχονται τρεις κυρίως κριτικές:

1. Ότι συνέβαλαν στην κρίση.

² http://www.sxoliana.gr/index.php?option=com_content&task=view&id=555&Itemid=30

2. *Ότι απέτυχαν να την εντοπίσουν.*
3. *Ότι δεν είχαν ιδέα για το πώς θα την αντιμετωπίσουν.*

Η **πρώτη κριτική** είναι σωστή, αλλά μόνον κατά το ήμισυ. Οι οικονομολόγοι της μακροοικονομίας, ιδιαίτερα αυτοί των κεντρικών τραπεζών, ήταν υπερβολικά απασχολημένοι με το πώς θα δαμάσουν τον πληθωρισμό.

Υπήρχαν προειδοποιήσεις. Οι οικονομολόγοι του χρηματοοικονομικού κλάδου, από την πλευρά τους, είχαν τυποποιήσει θεωρίες σχετικά με την αποτελεσματικότητα των αγορών, τροφοδοτώντας την έννοια ότι οι αγορές θα αυτορυθμιζόνταν και ότι η χρηματοπιστωτική καινοτομία θα ήταν πάντα επωφελής. Τα περισσότερα εσωτερικά εργαλεία της Γουόλ Στρίτ είχαν δομηθεί πάνω σε αυτές τις ιδέες.

Οι οικονομολόγοι, είχαν αφιερώσει πολύ χρόνο τα τελευταία τριάντα χρόνια, εντοπίζοντας τις τρύπες στην υπόθεση των αποτελεσματικών αγορών.

Μία πρόσφατη κατάταξη των οικονομολόγων έχει ως επικεφαλής τους **Τζόζεφ Στίγκλιτς** και **Αντρέι Σλάιφερ**, δύο διάσημους εντοπιστές τέτοιων κενών.

Ένας νέος κλάδος, επικεντρώνεται τώρα στα επακόλουθα των μη λογικών ενεργειών. Υπήρχαν, λοιπόν, πολλές προειδοποιήσεις, αλλά παραμερίζονταν και προσθέτονταν κάποιες παράλογες υποθέσεις. Καμία οικονομική θεωρία δεν λέει ότι θα πρέπει να αξιολογούμε τα στεγαστικά παράγωγα βάσει της υπόθεσης ότι οι τιμές των σπιτιών θα αυξάνονται συνεχώς.

Η **δεύτερη κριτική** ότι οι περισσότεροι οικονομολόγοι δεν μπόρεσαν να προβλέψουν την κρίση επίσης στέκει. Είχαν προειδοποιήσει ότι έρχονται προβλήματα.

Άνθρωποι όπως:

- Ο **Ρόμπερτ Σίλλερ** του πανεπιστημίου του Yale
- Ο **Νουριέλ Ρουμπίνι** του πανεπιστημίου της Νέας Υόρκης

- Η ομάδα εμπειρογνομόνων της Τράπεζας Διεθνών Διακανονισμών

είναι πλέον διάσημοι για τις προγνώσεις τους.

Λίγοι οικονομολόγοι των χρηματοοικονομικών, απασχολούνται ιδιαίτερα με την έλλειψη ρευστότητας ή τον κίνδυνο των εμπλεκόμενων μερών, διότι τα μοντέλα τους τα αγνοούν.

Ούτε οι οικονομολόγοι της μακροοικονομίας ήταν διορατικοί. Τα μοντέλα τους βασίζονταν στην υπόθεση ότι οι κεφαλαιαγορές λειτουργούν τέλεια. Το πλαίσιο της εργασίας τους αντανάκλυνε τη δύσκολη ανακωχή μεταξύ των ιδεολογικών διαδόχων του Κέινς που πιστεύουν ότι οι οικονομίες μπορεί να χάσουν τη δυναμική τους και αυτών που υποστηρίζουν ότι η προσφορά θα πρέπει να είναι πάντοτε ίση προς τη ζήτηση.

Τα μοντέλα που αποτελούν επιτομή αυτής της σύνθεσης, του είδους που χρησιμοποιούν πολλές κεντρικές τράπεζες, ενσωματώνουν ατέλειες στις αγορές εργασίας, αλλά δεν αφήνουν χώρο για τέτοια λάθη στα χρηματοοικονομικά. Κάνοντας την υπόθεση ότι οι κεφαλαιαγορές λειτουργούν τέλεια, οι μακροοικονομολόγοι μπορούσαν να αγνοούν τα υπόλοιπα χρηματοοικονομικά προβλήματα της οικονομίας.

Η *τρίτη κριτική* αφορά τις προσπάθειες επιδιόρθωσης του προβλήματος. Εδώ η χρηματοπιστωτική κρίση τίναξε στον αέρα ότι η νομισματική πολιτική είναι ο καλύτερος τρόπος για την εξομάλυνση του οικονομικού κύκλου. Σε πολλές χώρες τα βραχυπρόθεσμα επιτόκια είναι σχεδόν μηδενικά και σε μία τραπεζική κρίση η νομισματική πολιτική δεν λειτουργεί τόσο καλά. Με το εργαλείο της συναίνεσης κατεστραμμένο, οι δύο πλευρές υποχώρησαν στις ρίζες τους. Κεϊνσιανοί όπως ο κ. Κρούγκμαν έγιναν μη κριτικοί υποστηρικτές της δημοσιονομικής στήριξης.

Οι κεντρικές τράπεζες είναι απασχολημένες με το πώς θα εντάξουν τις αναλύσεις για τις χρηματαγορές στα πρότυπά τους. Οι χρηματοοικονομολόγοι μελετούν τους τρόπους που τα κίνητρα μπορούν να ενισχύσουν την αποτελεσματικότητα της αγοράς. Και τα σημερινά διλήμματα υποκινούν νέες

έρευνες. Χρειάζεται όμως μία αλλαγή τρόπου σκέψης. Οι οικονομολόγοι θα πρέπει να εξέλθουν από την εξειδίκευσή τους. Οι μακρο-οικονομολόγοι χρειάζεται να μάθουν να καταλαβαίνουν τα χρηματοοικονομικά και οι καθηγητές χρηματοοικονομικών να σκέπτονται σοβαρότερα το πλαίσιο λειτουργίας των αγορών.

Ο Αμερικανός ιστορικός της οικονομίας **Μπάρι Αϊχενγκριν** πιστεύει ότι η πρόσφατη οικονομική κρίση «έχει προκαλέσει αμφιβολίες για πολλά από όσα νομίζαμε ότι γνωρίζουμε». Στην πιο απλή της μορφή, η ιδέα ότι η οικονομία συνολικά έχει χάσει την αξιοπιστία της είναι υπερβολική. Αν η άγνοια επέτρεψε στους επενδυτές και στους πολιτικούς να υπερβάλουν σχετικά με τις αρετές της, τώρα τους τυφλώνει και δεν μπορούν να δουν τα οφέλη της³.

Σε πρόσφατη ομιλία του, ο νομπελίστας οικονομολόγος **Πολ Κρούγκμαν** είπε ότι για το μεγαλύτερο διάστημα των τελευταίων 30 ετών, η μακροοικονομία ήταν «στην καλύτερη των περιπτώσεων άχρηστη και στη χειρότερη επιζήμια» και συνεχίζει με τη δημιουργία ενός «ευρωμπάχαλου», όπως το χαρακτηρίζει.

Τον τελευταίο καιρό, το θέμα της Ελλάδας και άλλων κρατών της ευρωπαϊκής περιφέρειας απασχολεί τα ΜΜΕ. Η αποκλειστική ενασχόληση με το ευρωπαϊκό χρέος και τα ελλείμματα δίνουν την εσφαλμένη εντύπωση ότι το πρόβλημα εστιάζεται στην κρατική σπατάλη, προσφέροντας επιχειρήματα στους δικούς μας οικονομικούς που ζητούν τη μείωση των δαπανών ακόμη και σε περίοδο μαζικής ανεργίας, αξιοποιώντας την Ελλάδα ως παράδειγμα προς αποφυγήν.

Η έλλειψη δημοσιονομικής πειθαρχίας δεν είναι η σημαντικότερη πηγή προβλημάτων για την Ευρώπη, αλλά ούτε και για την Ελλάδα, της οποίας οι κυβερνήσεις υπήρξαν παραδοσιακά ανεύθυνες και έκρυσαν την ανευθυνότητά τους με λογιστικές μεθόδους.

Η αλήθεια πίσω από το «ευρωμπάχαλο» δεν εντοπίζεται στη σπάταλη διάθεση των πολιτικών, αλλά στην αλαζονεία των πολιτικών που ώθησαν την Ευρώπη να υιοθετήσει κοινό νόμισμα, πριν ακόμη η ήπειρος αποδείξει την ικανότητά της για τέτοιο πείραμα.

³ <http://newskathimeini.gr/4dcgi/-w-articles-economyagor-1-25/07/2009-323403>

Σκεφθείτε την ισπανική περίπτωση. Η χώρα έμοιαζε να αποτελεί υπόδειγμα δημοσιονομικής πειθαρχίας την παραμονή της κρίσης. Το χρέος της ήταν μικρό (43% του ΑΕΠ το 2007, με τη Γερμανία να εμφανίζει 66%), το πλεόνασμα του προϋπολογισμού της ήταν ικανοποιητικό και οι τραπεζικοί της κανόνες άριστοι.

Όπως, και η Φλόριντα, η Ισπανία γνώρισε έκρηξη της οικοδομικής δραστηριότητας, η οποία χρηματοδοτήθηκε κατά πλειοψηφία από ξένα κεφάλαια. Το αποτέλεσμα ήταν η ενίσχυση της ανάπτυξης, σε συνδυασμό με σημαντικό πληθωρισμό, που οδήγησε τις τιμές των αγαθών στην Ισπανία σε αύξηση της τάξης του 35% μεταξύ 2000 και 2008, που κατέστησε μη ανταγωνιστικά τα ισπανικά προϊόντα.

Αν η Ισπανία ήταν πολιτεία των ΗΠΑ, αντί για χώρα-μέλος της Ευρωζώνης, τα πράγματα δεν θα ήταν τόσο δύσκολα. Για το λόγο ότι:

1. Το κόστος εργασίας και οι τιμές αγαθών δεν θα ξέφευγαν από κάθε έλεγχο. Η Φλόριντα, που μεταξύ άλλων μπορεί να προσελκύει χωρίς εμπόδια εργαζομένους από άλλες πολιτείες και δικαιούται να διατηρεί χαμηλό το κόστος εργασίας, ουδέποτε βίωσε κάτι ανάλογο με τον ισπανικό πληθωρισμό.
2. Την ίδια στιγμή, κάθε αμερικανική πολιτεία σε κρίση θα εξασφάλιζε αμέσως ομοσπονδιακή βοήθεια.

Η Ισπανία, όμως, δεν είναι πολιτεία των ΗΠΑ και για τον λόγο αυτό αντιμετωπίζει σοβαρά προβλήματα. Ανάλογα προβλήματα αντιμετωπίζει και η Ελλάδα γιατί οι Έλληνες, αντίθετα από τους Ισπανούς, υπήρξαν όντως δημοσιονομικά ανεύθυνοι.

Η ελληνική οικονομία, όμως, είναι μικρής κλίμακας, της οποίας τα προβλήματα είναι ανησυχητικά όσο επηρεάζουν μεγαλύτερες οικονομίες, όπως της Ισπανίας. Η ακαμψία του ευρώ βρίσκεται έτσι στο επίκεντρο της παρούσας κρίσης⁴.

⁴ http://news.kathimerini.gr/4dcgi/_w_articles_columns_1_17/02/2010_390998

1.3 Απόψεις διακεκριμένων οικονομολόγων

Στο τμήμα αυτό θα δούμε μερικές απόψεις γνωστών και διακεκριμένων οικονομολόγων που αναλύουν ειδικές πτυχές του θέματος και οι οποίες αξίζουν να επισημανθούν.

➤ Μπάρι Αϊχενγκριν

Πρόσφατη μελέτη των Μπάρι Αϊχενγκριν του Πανεπιστημίου Μπέρκλεϊ της Καλιφόρνιας και Ντάγκλας Ιργουιν του Ντάρμουθ Κόλετζ δίνει μια νέα διάσταση στην ανάλυση αυτή. Εξετάζει πώς επηρέασε το εμπόριο η απόφαση για διατήρηση ή εγκατάλειψη του κανόνα του χρυσού. Προκύπτει πως όλες οι χώρες έσπευσαν να επαναφέρουν τους φραγμούς στο εμπόριο γιατί κάθε μία προσπαθούσε να περιφρουρήσει τις επιχειρήσεις της και τους εργαζομένους από την επιδεινούμενη ύφεση και αντιδρούσε στον προστατευτισμό των άλλων με παρόμοια μέσα⁵.

➤ Τζόζεφ Στίγκλιτς

Ο νομπελίστας οικονομολόγος, Τζόζεφ Στίγκλιτς σε πρόσφατη επίσκεψή του στη χώρα μας μίλησε, μεταξύ άλλων, και για την ελληνική οικονομία. Ο Στίγκλιτς διαφώνισε με την ΕΕ για τον «εσφαλμένο φετιχισμό» του ελλείμματος και σημείωσε ότι «μία αύξηση των ελλειμμάτων μακροχρόνια θα μπορούσε πραγματικά να μειώσει το δημόσιο χρέος μακροπρόθεσμα». Ο ίδιος επισήμανε ότι η περικοπή των δαπανών προκαλεί και τη μείωση του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος, άρα «δεν μειώνεται τελικά το έλλειμμα».

Αναφερόμενος στην οικονομική κρίση, ο κ. Στίγκλιτς κατέληξε σε 4 συμπεράσματα:

1. Πρέπει να αποκατασταθεί η εμπιστοσύνη στις κυβερνήσεις και τις αγορές, μέσω της ενίσχυσης της διαφάνειας, ο ίδιος βρήκε πολύ καλές σε αυτό το πλαίσιο τις πρωτοβουλίες της ελληνικής κυβέρνησης.

⁵ http://www.ekathimerini.gr/4Dcgi/4Dcgi/_w_articles_civ_11_08/08/2009_324997

2. Είναι αναγκαίες δαπάνες για επενδύσεις, σε τομείς όπως η εκπαίδευση και το περιβάλλον.
3. Οι χρηματοπιστωτικές αγορές οφείλουν να αναλάβουν τις υποχρεώσεις τους απέναντι στην κοινωνία. Επίσης, χρειάζονται πιο παρεμβατικές κυβερνήσεις.
4. Απαιτείται να καταβληθεί μεγαλύτερη προσπάθεια για αλληλεγγύη στην ΕΕ, δημιουργία αποθεματικών που θα βοηθούν την οικονομία και ιδίως τις χώρες που αντιμετωπίζουν διαρθρωτικά προβλήματα, καθώς και απευθείας δανεισμός των κυβερνήσεων από την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (με χαμηλότερο επιτόκιο).

Ο διακεκριμένος οικονομολόγος εξέφρασε, παράλληλα, την πεποίθηση ότι οι τράπεζες, από μέσο επίτευξης ενός σκοπού, έχουν γίνει οι ίδιες αυτοσκοπός. «Ο χρηματοπιστωτικός τομέας έχει πάθει μια συλλογική αμνησία, αν και ο ίδιος ο χρηματοπιστωτικός τομέας είναι που οδήγησε σε αυτή την κατάσταση την κοινωνία.

Μιλώντας για την προοπτική της παγκόσμιας οικονομίας, προέβλεψε ότι η συνολική ζήτηση αναμένεται να παραμείνει μειωμένη, διότι:

- Ύστερα από την αμερικανική «φούσκα», οι πολίτες των ΗΠΑ δεν καταναλώνουν όπως πριν.
- Σημειώνεται αυξανόμενη ανισότητα παγκοσμίως (σημαντική αναδιανομή από αυτούς που ξόδευαν τα χρήματα σε αυτούς που δεν ξοδεύουν τόσο πολύ).
- Πολλές αναδυόμενες αγορές και αναπτυσσόμενες χώρες έχουν συγκεντρώσει αποθέματα εκατοντάδων δισεκατομμυρίων δολαρίων.

Μίλησε για «θολές» προοπτικές βελτίωσης στον τομέα της αμερικανικής απασχόλησης (20% ανεργία στους άνδρες μεταξύ 25 και 60 ετών, 50% στους Αφρο-αμερικανούς νέους, 1 στους 5 Αμερικανούς δεν καταφέρνει να βρει πλήρη απασχόληση).

Αυτή τη στιγμή η αγορά είναι πολύ επιφυλακτική, που περιμένει να δει τι μέτρα θα ληφθούν. Τα μέτρα και οι πολιτικές που θα υλοποιηθούν και στην Ελλάδα και στην Αμερική, θα ελαχιστοποιήσουν το χρέος και θα διασφαλίσουν ότι ο λιγότερο δυνατός αριθμός ανθρώπων θα υποφέρει από τις επιπτώσεις αυτής της κρίσης»,

ανέφερε, ολοκληρώνοντας την εισήγησή του στο συνέδριο του Economist και της Hazlis & Rivas⁶.

➤ **Ρόμπερτ Σίλερ**

Ο Αμερικανός οικονομολόγος **Ρόμπερτ Σίλερ**, καθηγητής Οικονομικών Επιστημών στο Πανεπιστήμιο του Γέιλ, εκτιμά ότι τα μέτρα για την τόνωση της οικονομίας τόσο από την αμερικανική κυβέρνηση, όσο και από τις ευρωπαϊκές κυβερνήσεις είναι επιτυχή, διότι για πρώτη φορά επενέβησαν δραστικά και ταυτόχρονα τόσες πολλές κυβερνήσεις: «Κάναμε αρκετά πράγματα καλύτερα από ότι τότε, στη μεγάλη κρίση του 1929/30. Και κυρίως σώθηκαν περισσότερες τράπεζες και επομένως περισσότερες περιουσίες. Έτσι εκτιμώ ότι πρέπει να είμαστε αισιόδοξοι για την μακροπρόθεσμη κατάσταση της οικονομίας μας»⁷.

➤ **Νουριέλ Ρουμπίνι**

Το αγοραστικό ενδιαφέρον για τα εμπορεύματα πιθανόν να επεκταθεί και στην επόμενη χρονιά, εξαιτίας της εξασθένησης της ύφεσης, επισημαίνει ο πανεπιστημιακός **Νουριέλ Ρουμπίνι**, ο οποίος είχε προβλέψει από το 2006 την παγκόσμια οικονομική κρίση. «Η παγκόσμια οικονομία στρέφεται προς την ανάπτυξη και αυτή η πορεία θα σημαίνει ότι θα διαπιστώσουμε περαιτέρω αυξήσεις στις τιμές των εμπορευμάτων ειδικά το 2010», τονίζει.

Ο **Νουριέλ Ρουμπίνι**, πρόεδρος του ιδρύματος **Roubini Global Economic** και καθηγητής Οικονομικών στη **Stern School of Business** του Πανεπιστημίου της **N. Υόρκης**, απηχεί τις απόψεις του πρώην προέδρου της Fed, Αλαν Γκρίνσπαν. Ο τελευταίος έχει διαπιστώσει ενδείξεις οικονομικής ανάκαμψης. Το τετράμηνο έως την 30 Ιουλίου 2009, οι τιμές των εμπορευμάτων ενισχύθηκαν, καθώς οι επενδυτές υποστηρίζουν ότι το χειρότερο της διεθνούς ύφεσης έχει παρέλθει, οπότε η

⁶ http://www.economist.gr/index.php?option=com_content&view=article&id=6704:2010-02-03-10-42-17&catid=23:2008-07-02-15-56-03&Itemid=31

⁷ <http://www.dw-world.de/dw/article/0,,4693313,00.html>

κατανάλωση δημητριακών, καρπών, μετάλλων και καυσίμων θα ανακάμψει. Κατά τον κ. Ρουμπίνι, η παγκόσμια οικονομία θα ξεκινήσει να ανακάμπτει προς τα τέλη του 2009, προτού υποχωρήσει σε ύφεση στα τέλη του 2010 ή του 2011 λόγω υψηλού δημόσιου χρέους, υψηλών τιμών πετρελαίου και ελλείψεων στη δημιουργία θέσεων εργασίας⁸.

➤ **Γιάννης Στουρνάρας**

Ο **Γιάννης Στουρνάρας**, Καθηγητής Οικονομικών του Πανεπιστημίου Αθηνών και Επιστημονικός Διευθυντής του IOBE. Υποστηρίζει ότι: «Η τρέχουσα διεθνής οικονομική κρίση είναι κυρίως κρίση φερεγγυότητας και ρευστότητας του χρηματοπιστωτικού συστήματος».

Προήλθε από ένα συνδυασμό παραγόντων, όπως:

- Η χαλάρωση των ρυθμιστικών κανόνων.
- Η προκυκλικότητα των κανόνων κεφαλαιακής επάρκειας.
- Η έλλειψη επαρκούς εποπτείας του τραπεζικού συστήματος (hedge funds, private equity funds).
- Η έλλειψη διεθνούς συντονισμού μεταξύ των εποπτικών αρχών.
- Η έλλειψη διαφάνειας.
- Η ανάπτυξη πολύπλοκων παραγώγων προϊόντων.
- Η υπερβολικά χαλαρή, για ένα μεγάλο χρονικό διάστημα, νομισματική πολιτική στις ΗΠΑ.
- Η έλλειψη αποτελεσματικής εταιρικής διακυβέρνησης και ελέγχου, εκ μέρους των μετόχων, του τραπεζικού συστήματος, το σύστημα κινήτρων και αμοιβών των στελεχών, το οποίο ευνόησε την υπερβολική ανάληψη κινδύνων.

➤ **Έντμουντ Φελπς**

Ο Έντμουντ Φελπς καθηγητής Πολιτικής Οικονομίας στο Columbia, ο οποίος βραβεύτηκε με το Νόμπελ Οικονομίας το 2006 για τη συνεισφορά του στη

⁸ http://news.kathimerini.gr/4dcgi/_w_articles_economyagor_1_08/08/2009_325026

μακροοικονομική θεωρία και πολιτική και, πιο συγκεκριμένα, για τις αναλύσεις και τις ερμηνείες του στη σχέση πληθωρισμού και ανεργίας.

Οι μελέτες του άλλαξαν ριζικά την αντίληψη των οικονομολόγων για τους παράγοντες που επηρεάζουν την ανεργία, αφού ανέτρεψαν τη μέχρι τότε επικρατούσα αντίληψη ότι υπάρχει μια σταθερή αρνητική σχέση μεταξύ των δύο και κατέδειξαν ότι ο πληθωρισμός εξαρτάται όχι μόνο από την ανεργία αλλά και από τις προσδοκίες των επιχειρήσεων και των εργαζομένων για μελλοντικές αυξήσεις στις τιμές και τους μισθούς.

Ο Φελπς είναι ένας από τους πρωτοπόρους οικονομολόγους στην ανάλυση του στρατηγικού ρόλου που παίζει το ανθρώπινο κεφάλαιο στην ανάπτυξη της οικονομίας.

Η πτώση του Ακαθάριστου Εθνικού Προϊόντος στις ΗΠΑ και σε πολλές Ευρωπαϊκές οικονομίες θα σταματήσει πολύ σύντομα. Από την άλλη μεριά, τα πρόσφατα οικονομικά στοιχεία στη Γαλλία και τη Γερμανία είναι ενθαρρυντικά, δίχως όμως να συνεπάγεται από αυτά ότι θα ακολουθήσει και οικονομική ανάκαμψη. Βρισκόμαστε ακόμα πολύ μακριά από μια οικονομική ανάκαμψη.

Η εκτίμησή του είναι ότι η ανεργία θα συνεχίσει να αυξάνεται. Θεωρεί ότι θα ήταν αφελές να πιστέψουμε ότι θα επιστρέψουμε κάποια στιγμή στο άμεσο μέλλον στα ποσοστά ανεργίας που είχαμε στα μέσα της περασμένης δεκαετίας.

Για τις ΗΠΑ, η επιστροφή σε ποσοστά ανεργίας της τάξεως του 4,5% αποτελεί όνειρο θερινής νυκτός. Στην Ευρώπη επίσης, η ανεργία πολύ δύσκολα θα μειωθεί σύντομα σε κοινωνικώς αποδεκτά ποσοστά. Οι ρυθμοί απολύσεων είναι πολύ υψηλοί. Αυτό υποδηλώνει ότι η οικονομία μαστίζεται από σοβαρά δομικά προβλήματα, τα οποία, δυστυχώς, δεν έχουν ακόμα αντιμετωπιστεί με την πρέπουσα προσοχή.

Ο χρηματοοικονομικός και ο τραπεζικός τομέας βρίσκονται σε πολύ κακή κατάσταση. Θα συνεχίσουν να καταρρέουν τράπεζες στις ΗΠΑ. Η αρχιτεκτονική του χρηματοπιστωτικού και τραπεζικού συστήματος πρέπει να αλλάξει οπωσδήποτε πριν φανούν πραγματικές βελτιώσεις στην οικονομία.

Ένα βασικό πρόβλημα είναι πως ο χρηματοοικονομικός τομέας βρίσκεται σε «κατάσταση αποσύνδεσης» από τον επιχειρηματικό τομέα. Εδώ και πολλά χρόνια έχει αποκοπεί από τις καινοτομίες στον επιχειρηματικό τομέα και κινείται αποκλειστικά στους ρυθμούς της κερδοσκοπικής δραστηριότητας. Αν αυτή η κατάσταση δεν τροποποιηθεί, η πραγματική οικονομία θα συνεχίσει να χωλαίνει. Συνεπώς, απαιτούνται σημαντικές αλλαγές στο χρηματοπιστωτικό και το τραπεζικό σύστημα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο

«Τα αίτια της κρίσης»

2.1 Πώς ξεκίνησε η οικονομική κρίση

Η απαρχή της σύγχρονης κρίσης του χρηματοπιστωτικού συστήματος έγκειται στη βασική επιδίωξη των επιχειρήσεων και των διευθυντών που είναι η αύξηση των κερδών μέσω των πωλήσεων. Η μανία για πωλήσεις προκάλεσε τη δημιουργία ευφάνταστων προϊόντων. Δόθηκε έμφαση στην πώληση δανείων και καρτών και εγκαταλείφθηκαν οι καταθέσεις.

Η πίεση και ο ανταγωνισμός για πωλήσεις ανάγκασε τις τράπεζες να δημιουργούν συνεχώς νέα προϊόντα για να πουλούν.

1. Δημιουργήθηκαν δομημένα προϊόντα, τόσο σύνθετα που η διαφάνεια σιγά σιγά χάθηκε.
2. Δημιουργήθηκαν δάνεια για δανειολήπτες που δεν έπρεπε να πάρουν δάνειο. Δηλαδή δεν είχαν τα απαραίτητα εισοδήματα ή είχαν κακό πιστοληπτικό ιστορικό. Πρόκειται για τα δάνεια subprime. Όταν οι δανειολήπτες αυτοί δεν μπόρεσαν τελικά να πληρώσουν τις δόσεις, οι τράπεζες έμειναν με τα προσημειωμένα ακίνητα, το οποία έπρεπε να πουλήσουν.

Έτσι, εκτοξεύθηκαν οι κατασχέσεις, οι πλειστηριασμοί και επιταχύνθηκε η πτώση των τιμών ακινήτων, κυρίως στις ΗΠΑ. Αλλά, αυτό αποτελεί ένα μόνο μέρος του προβλήματος. **Η μεγάλη φούσκα δημιουργήθηκε από ένα «πλέγμα» παράγωγων προϊόντων και τιτλοποιημένων δανείων που η μία τράπεζα πουλούσε στην άλλη.**

Είχε δημιουργηθεί μία αγορά που λειτουργούσε στα όρια της επιστημονικής φαντασίας». Οι τράπεζες μετέτρεψαν τα δάνεια subprime σε ομόλογα. Δηλαδή τα τιτλοποίησαν. Πουλούσαν τα ομόλογα αυτά, μετέθεταν τον κίνδυνο στον αγοραστή και έπαιρναν ρευστότητα, την οποία χρησιμοποιούσαν για τη χορήγηση νέων δανείων

subprime. Για να αντισταθμιστεί ο κίνδυνος, οι τράπεζες δημιούργησαν παράγωγα προϊόντα που εξασφάλιζαν όσους είχαν πάρει τιτλοποιημένα δάνεια subprime.

Οι επενδυτές (τράπεζες, ασφαλιστικές κ.λπ.) που είχαν αγοράσει τιτλοποιημένα δάνεια subprime δέχονταν να πληρώνουν ένα ασφάλιστρο κινδύνου στην τράπεζα. Δηλαδή οι τράπεζες εισέπρατταν ασφάλιστρα για να αποζημιώσουν τον αγοραστή του τιτλοποιημένου subprime σε περίπτωση επισφάλειας (του ομολόγου). Οι καταβολές αυτές αντιστοιχούσαν σε συγκεκριμένες απαιτήσεις (αποζημίωσης) των επενδυτών. Οι τράπεζες τιτλοποίησαν και αυτές τις απαιτήσεις και τις πούλησαν σε άλλους επενδυτές (τράπεζες, χρηματιστηριακές, ασφαλιστικές κ.λπ.). Οι επενδυτές αυτοί κέρδιζαν υψηλές αποδόσεις, αλλά είχαν την υποχρέωση να αποζημιώσουν τους αγοραστές των τιτλοποιημένων subprime σε περίπτωση επισφάλειας. Δηλαδή η μία τράπεζα μετέθετε τον κίνδυνο στην άλλη, υποσχόμενη υψηλότερες αποδόσεις. Ταυτόχρονα υπήρχαν οργανισμοί που ασφάλιζαν ομόλογα και δάνεια, ενώ δημιουργήθηκαν και παράγωγα προϊόντα για να εξασφαλίζονται όσοι ασφάλιζαν τους κινδύνους άλλων. Όλοι αυτοί οι κίνδυνοι μετατράπηκαν σταδιακά σε «στοιχήματα» στην αγορά παραγώγων.

Όταν αυξήθηκαν οι επισφάλειες των δανείων subprime, τότε η μία τράπεζα ζητούσε την αποζημίωσή της από την άλλη και αυξήθηκε το κόστος ασφάλισης κινδύνων. Αυτό προκάλεσε την πρώτη στενότητα στη ρευστότητα. Μετά τα προβλήματα προέκυπταν με ιλιγγιώδη ταχύτητα. Στο μεταξύ, οι κατασχέσεις και οι πλειστηριασμοί είχαν ρίξει τις τιμές των ακινήτων περαιτέρω και, κατά συνέπεια, την αξία των καλύψεων που είχαν μέχρι εκείνη την ημέρα οι τράπεζες.

Η έλλειψη ρευστότητας είχε κορυφωθεί. Μετά το ένα έφερε το άλλο. Η κρίση παρέσυρε και όσες επιχειρήσεις είχαν επενδύσει σε τίτλους που είχαν σχέση με δάνεια subprime. Μετά η κρίση ρευστότητας στην αγορά εκτόξευσε το κόστος χρήματος στη διατραπεζική αγορά. Αυτό επιβάρυνε όλες τις επιχειρήσεις και τα νοικοκυριά.

Το πρόβλημα έγινε ακόμα πιο μεγάλο εξαιτίας της ανατίμησης των πρώτων υλών, προκαλώντας πληθωριστικές πιέσεις. Ορισμένες τράπεζες και επενδυτικοί οίκοι, όπως η Lehman, προσπαθώντας να αντισταθμίσουν τις ζημιές από τα subprime, έπαιξαν στις αγορές εμπορευμάτων οδηγώντας τις τιμές του πετρελαίου και άλλων

πρώτων υλών ακόμα πιο ψηλά. Ή τουλάχιστον πόνταραν σε πιο υψηλές τιμές. Η απότομη πτώση των τιμών ενέτεινε την κατάρρευση της Lehman⁹.

2.2 Η Πρόκληση της Χρηματοπιστωτικής Κρίσης

Οι τράπεζες που διέθεταν τίτλους σε Conduits και SVIs¹⁰ χρειαζόνταν άμεσα ρευστότητα ώστε να ανταποκριθούν στις υποχρεώσεις τους στις εγγυήσεις που είχαν δώσει και για να μεταφέρουν τα υποκείμενα δάνεια στον ισολογισμό τους, κάτι που δημιουργούσε αναπροσαρμογές και στους δείκτες κεφαλαιακής επάρκειας. Όσες δε διέθεταν τέτοιους τίτλους, αντιμετώπιζαν με διστακτικότητα το ενδεχόμενο δανεισμού μιας άλλης τράπεζας στη διατραπεζική αγορά, εξαιτίας της έλλειψης διαφάνειας από την έκθεση τους στον κίνδυνο ρευστότητας. Απόρροια του τελευταίου ήταν και η απότομη αύξηση των επιτοκίων στην "αφερέγγυα" πλέον διατραπεζική αγορά. Τα ιδρύματα που εξαρτιόταν από την αγορά μακροπρόθεσμων χρηματοδοτήσεων υπέστησαν και τις μεγαλύτερες απώλειες.

Οι κεντρικές τράπεζες των κρατών επενέβησαν συγχρονισμένα με σκοπό να εξασφαλίσουν ρευστότητα με εγγυήσεις και περιόρισαν την αστάθεια στα επιτόκια της βραχυπρόθεσμης αγοράς. Η αμερικανική Fed προέβη σε μείωση επιτοκίων, ενώ η ΕΚΤ πάγωσε τις αυξήσεις κι άρχισε να προσανατολίζεται σε πιθανές μειώσεις¹¹.

2.3 Το Χρονικό της Κρίσης

Η Αμερικανική Κεντρική Τράπεζα (Federal Reserve-Fed) που εδρεύει στην Ουάσιγκτον αρχικά εξέτασε τη μείωση των επιτοκίων της εν όψει της Κρίσης.

α' εξάμηνο του 2007

Στις αρχές του 2007 επικρατούσε έντονη φημολογία γύρω από τη στεγαστική αγορά των ΗΠΑ που παρουσίαζε σημάδια κόπωσης. Αναλυτές εξέφραζαν σε στήλες

⁹ Πηγή: Οικονομικό ένθετο της Εφημερίδας «Καθημερινή της Κυριακής», 26/10/2008

¹⁰ Κερδοσκοπικά προγράμματα που επωφελούνται από τη διαφορά μεταξύ βραχυπρόθεσμων επιτοκίων δανεισμού και μακροπρόθεσμες επιστροφές από δομημένα επενδυτικά προϊόντα.

¹¹ Πηγή: <http://el.wikipedia.org/wiki>

του οικονομικού τύπου την ανησυχία τους για μια επερχόμενη κρίση. Παράλληλα η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα προέβαινε διαρκώς σε σταδιακές αυξήσεις του ευρώ-επιτοκίου ώστε να αντιμετωπίσει τις πληθωριστικές πιέσεις που ταλάνιζαν την ευρωπαϊκή οικονομία. Έντονα πλήττονταν οι δανειολήπτες, ενώ παράγοντες στην τραπεζική αγορά συνιστούσαν στα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα να είναι πιο επιφυλακτικά στη χορήγηση δανείων.

Την ίδια στιγμή το δολάριο εξακολουθούσε να υποχωρεί έναντι του ευρώ. Επιχειρήσεις μετέφεραν τα εργοστάσιά τους στην Αμερική και η ανεργία στην Ευρώπη αυξανόταν, ενώ πλήττονταν παράλληλα και οι εξαγωγές.

Στην Ελλάδα δημιουργήθηκε τεράστιο απόθεμα νεόδμητων κατοικιών, οι οποίες όμως γίνονταν δυσπρόσιτες λόγω, μεταξύ άλλων, των υψηλών επιτοκίων στα στεγαστικά δάνεια, τη στιγμή που έρευνες έδειχναν στροφή των καταναλωτών σε μικρότερα και μεταχειρισμένα διαμερίσματα.

Καλοκαίρι του 2007

Κατά το καλοκαίρι του 2007 κι ενώ πολλοί επίσημοι παράγοντες της αμερικανικής οικονομίας προσπαθούσαν να καθησυχάσουν τους επενδυτές, κεφάλαια της Bear Stearns πώχευσαν λόγω κατοχής CDOs¹² που βασιζόνταν σε subprime στεγαστικά δάνεια και της υποχρέωσης της τράπεζας να εξυπηρετήσει τις απαιτήσεις των πιστωτών της με ρευστοποίηση των στοιχείων της. Τα Rating Agencies (CRAs) υποβάθμισαν τα CDOs που βασιζόνταν σε subprimes και επλήγη η αυτοπεποίθηση της αγοράς για την ασφάλεια στη στεγαστική πίστη.

Η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (ΕΚΤ-ECB) εδρεύει στην Φρανκφούρτη. Αυξάνει το ευρώ-επιτόκιο στο 4,25% μπροστά στις πληθωριστικές πιέσεις, αλλά αναθεωρεί σχέδια περαιτέρω αυξήσεων μετά το ξέσπασμα της κρίσης. Επενδυτές των

¹² **CDos** είναι: Μια μορφή μη ρυθμισμένων νομοθετικά χρεογράφων δανειακών εγγυήσεων και δομημένων επενδυτικών προϊόντων που παράγονται από την τιτλοποίηση ομάδας ομοειδών στοιχείων. Αυτά τα στοιχεία (συνήα δάνεια) διαχωρίζονται από τα πρακτορεία πιστοληπτικής βαθμολόγησης, τα οποία αποτιμούν την αξία τους σε διαφορετικά μερίδια (τίτλους). Τα πρωτεύοντα μερίδια βαθμολογούνται με AAA, τα μεσαία μεταξύ AA και BB, ενώ τα κεφαλαιακά μερίδια παραμένουν χωρίς βαθμολογία. Μεγαλύτερο κίνδυνο ενσωματώνουν τα τελευταία στη σειρά παραγωγής χρεόγραφα, τα οποία απολαμβάνουν και μεγαλύτερων αποδόσεων.

ABCPs (Asset Backed Commercial Papers) άρχισαν να χάνουν την εμπιστοσύνη τους και η ζήτηση για τα συγκεκριμένα χρεόγραφα έπεφτε, ένα φαινόμενο που χαρακτηρίστηκε ως "flight to quality" .

Τράπεζες που είχαν υιοθετήσει τα conduits και SVIs αναγκάστηκαν να ανταποκριθούν στις υποχρεώσεις τους απέναντι στις εγγυήσεις ρευστοποίησης' σε αρκετές μάλιστα περιπτώσεις ο βαθμός της πραγματικής έκθεσης στο ρίσκο ήταν τελείως απρόσμενος.

Η εμπιστοσύνη στη διατραπεζική αγορά κλονίστηκε λόγω της έκθεσης στον κίνδυνο ρευστότητας. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα την αύξηση των διατραπεζικών επιτοκίων.

Αύγουστος του 2007

Στις 9 Αυγούστου του 2007, μεγάλη κρίση ξέσπασε στις ΗΠΑ από την αδυναμία μεγάλων ομάδων του πληθυσμού να ανταποκριθεί στις υποχρεώσεις του για δάνεια sub-primes. Οι πλειστηριασμοί διαδέχτησαν ο ένας τον άλλον και ολόκληρες πόλεις έμειναν στο δρόμο. Οι τράπεζες ξέμειναν από ρευστό και οι καταθέτες έσπευσαν στον γκισέ των τραπεζών για να κάνουν ανάληψη των χρημάτων τους. Άλλοι προέβησαν σε μαζικές ηλεκτρονικές αναλήψεις των λογαριασμών τους στη Βρετανία, ένα φαινόμενο γνωστό ως "Πανικός μέσω Ίντερνετ".

Η αδυναμία είσπραξης των απαιτήσεων των αμερικανικών τραπεζών από τους δανειολήπτες των subprimes, συνεπάχθηκε και την αδυναμία πληρωμής των υποχρεώσεων σε τοκομερίδια και αξίες ομολόγων και CDOs (ομόλογα β' γενιάς) στα οποία είχαν επενδύσει πολλές ευρωπαϊκές τράπεζες, την ίδια στιγμή που πλήθαιναν οι αναλήψεις πανικού. Τα ομόλογα που κατείχαν οι τελευταίες δεν είχαν αντίκρισμα, ενώ **το πρόβλημα ρευστότητας προκάλεσε δυσπιστία στη δυνατότητα αποπληρωμής σε περίπτωση δανεισμού μιας τράπεζας από μια άλλη**, με αποτέλεσμα να αυξηθούν τα επιτόκια της διατραπεζικής αγοράς. Το γεγονός αυτό έκανε δύσκολη μια πιθανή αίτηση δανειοδότησης μιας ελληνικής τράπεζας από μία άλλη (ελληνική ή ευρωπαϊκή), κόστος που μεταφέρθηκε στους πελάτες, παράλληλα με τις αυξήσεις του ευρώ-επιτοκίου.

Σεπτέμβριος του 2007

Το Σεπτέμβριο του 2007, δύο γερμανικές τράπεζες, η Sachsen Landesbank και η IKB ανακοίνωσαν ότι υπέστησαν ουσιαστικές απώλειες από την κατοχή των conduits. Η βρετανική Northern Rock βίωσε τη μεγαλύτερη ουρά (bank run) των τελευταίων δεκαετιών σε μια χώρα που φημίζεται για τα μεγάλα εγγυημένα χρηματικά αποθέματα.

β' εξάμηνο του 2007

Κατά το δεύτερο εξάμηνο του 2007, οι κεντρικές τράπεζες μεσολάβησαν συγχρονισμένα για την τόνωση της χρηματοπιστωτικής αγοράς με "ενέσεις ρευστότητας" και σταθεροποίησαν τις διακυμάνσεις στα βραχυπρόθεσμα επιτόκια.

Ορισμένες κεντρικές τράπεζες, όπως η Fed, μείωσαν ακόμη και το βασικό επιτόκιο χρηματοδότησης, ενώ άλλες, όπως η ECB, παρακολουθώντας τις εξελίξεις δεν προέβησαν στις προγραμματισμένες αυξήσεις. Παράλληλα, επλήγη η εμπιστοσύνη στα rating agencies ως προς την ικανότητά τους να βαθμολογήσουν τα δομημένα προϊόντα. Στην Ελλάδα προέκυψαν απαξιωμένα δομημένα ομόλογα 700 εκατομμυρίων ευρώ στα οποία βασίστηκε η χρηματοδότηση των ασφαλιστικών ταμείων.

Τα στεγαστικά δάνεια στις ΗΠΑ έγιναν δυσπρόσιτα, ενώ κρατικοποιήθηκε η Northern Rock από τη βρετανική κυβέρνηση. Επιπλέον, παρατηρήθηκαν παρενέργειες από τη δυσπιστία στις διατραπεζικές αγορές και στην Ελλάδα μειώθηκαν οι ρυθμοί της πιστωτικής επέκτασης, με τις τράπεζες να προτείνουν ευέλικτα τραπεζικά προϊόντα ή δάνεια σταθερού επιτοκίου αντί των δανείων με κυμαινόμενο επιτόκιο. Παράγοντες της κτηματομεσιτικής αγοράς έκαναν εκκλήσεις για νομοθετική ρύθμιση με σκοπό τον περιορισμό των εκτελούμενων οικοδομικών αδειών, εφόσον δεν είχε πουληθεί πρώτα ένα συγκεκριμένο ποσοστό των ολοκληρωμένων κατασκευών.

Σεπτέμβριος του 2008

Ανακοίνωση πτώχευσης της Lehman Brothers στη Νέα Υόρκη. Μετά την πώληση της Bear Stearns σε εξευτελιστική τιμή στην J.P. Morgan το Μάρτιο του 2008, η διεθνής αγορά έδειχνε να έχει μπει σε μια δίνη της οικονομικής κρίσης. Το Σεπτέμβριο του 2008, η αμερικανική κεντρική τράπεζα προσέφερε έκτακτη οικονομική ενίσχυση 85 δισεκατομμυρίων δολαρίων στην ασφαλιστική εταιρεία AIG, προκειμένου να αποτρέψει την κατάρρευσή της. Ο αμερικανικός κολοσσός Lehman Brothers κήρυξε πτώχευση, προκαλώντας αναστάτωση στην κυβέρνηση των ΗΠΑ. Παρά το γεγονός πως οι ελληνικές τράπεζες δεν πρόλαβαν να επενδύσουν ιδιαίτερα σε τέτοια ριψοκίνδυνα προϊόντα, γνωστοποιήθηκαν ιδιωτικές επενδυτικές απώλειες. Τον ίδιο μήνα, η Merrill Lynch εξαγοράστηκε από την Bank of America. Ο πρόεδρος Τζορτζ Μπους πρότεινε την άμεση ενίσχυση της ρευστότητας των τραπεζών για τη διάσωση του χρηματοπιστωτικού συστήματος, πριν πληγεί περαιτέρω η οικονομία της χώρας, ενώ παράλληλα, εξαγοράζονται, οι Fannie Mae και Freddie Mac. Οι εξελίξεις διαδέχονταν η μία την άλλη, με την ανακοίνωση για λουκέτο στη Washington Mutual.

Ο απρόσμενος κρατισμός των ΗΠΑ εξέπληξε αρχικά ευχάριστα τα χρηματιστήρια, ενώ αντιδράσεις διατυπώνονταν από τους αμερικανούς πολίτες για το φορολογικό βάρος που προέβλεπε το Σχέδιο Πόλσον να πέσει στην πλάτη τους. Την άποψη αυτή συμμερίστηκε και το Κογκρέσο, καταψηφίζοντας το σχέδιο κρατικής ενίσχυσης του χρηματοπιστωτικού συστήματος για αγορά των λεγόμενων "τοξικών ομολόγων" με δημόσιο χρήμα. Τα χρηματιστήρια αντικατόπτρισαν την απαισιοδοξία της αγοράς στους δείκτες τους, σημειώνοντας πτώση. Ο πρόεδρος της Ευρωπαϊκής Ένωσης Νικολά Σαρκοζί προανήγγειλε σχέδιο αντιμετώπισης του προβλήματος στα πλαίσια της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η κρίση μετά το πέραςμα του Ατλαντικού, πλησίασε όλο και νοτιότερα την Ευρώπη, καθώς μετά την κρατικοποίηση της Bradford and Bingley από τη βρετανική κυβέρνηση, πραγματοποιήθηκε μερική κρατικοποίηση του ευρωπαϊκού κολοσσού Fortis από το Βέλγιο, το Λουξεμβούργο και την Ολλανδία.

Οκτώβριος 2008

Νέα βελτιωμένη πρόταση ψηφίστηκε στην αμερικανική Γερουσία. Αν και ακόμη και τα ίδια τα μέλη δεν μπορούν να εγγυηθούν με βεβαιότητα την επιτυχία ενός τέτοιου σχεδίου, ενώ παράγοντες της αγοράς μιλούν για επερχόμενη ύφεση που μπορεί να διαρκέσει μέχρι και 5 χρόνια. Ο πρόεδρος της ΕΚΤ, Ζαν Κλόντ Τρισέ δηλώνει πως η οικονομική κρίση των ΗΠΑ θα επιβραδύνει τους ρυθμούς ανάπτυξης στην Ευρωζώνη, ενώ σε μία μικρή διάσκεψη κορυφής υπό τον Νικολά Σαρκοζί διατυπώνεται η βούληση να σταθεροποιηθεί ή ακόμα και να πέσει το επιτόκιο της ΕΚΤ μετά την υποχώρηση της τιμής του πετρελαίου και των πληθωριστικών πιέσεων, δηλαδή κάτω από το 4,25%. Πριν τη σύνοδο κορυφής της Ε.Ε., η Ιρλανδία υπόσχεται πλήρη κρατική εγγύηση των τραπεζικών καταθέσεων των πολιτών της, ενέργεια στην οποία προχωρά και ο υπουργός Οικονομίας και Οικονομικών της Ελλάδος, ο οποίος διαβεβαιώνει, μεταξύ άλλων μέτρων για την τραπεζική αγορά και την κρατική εγγύηση των καταθετικών λογαριασμών μέχρι 20.000 με 30.000 ευρώ, μετά από σχετικό διάγγελμα του Έλληνα πρωθυπουργού.

Το Καπιτώλιο στην Ουάσιγκτον όπου εδρεύουν η Γερουσία και η Βουλή των Αντιπροσώπων. Η Γερμανίδα καγκελάρια Άγκελα Μέρκελ προτείνει την αντιμετώπιση του προβλήματος σε κάθε χώρα σε εθνικό πλαίσιο, ανάλογα με τις ευθύνες της, αντί για τη σύσταση πανευρωπαϊκού σχεδίου, την ίδια στιγμή που στην αντίπερα όχθη του Ατλαντικού, υπερψηφίζεται η βελτιωμένη πρόταση του Πόλσον για οικονομική ενίσχυση του χρηματοπιστωτικού συστήματος στη Βουλή των Αντιπροσώπων. Στη σύνοδο κορυφής της Ε.Ε. είναι διάχυτη η νευρικότητα για το μονομερές των δηλώσεων Ιρλανδίας και Ελλάδος ως προς την κρατική εγγύηση των καταθέσεων, τη στιγμή που δε φημίζονται για τα μεγάλα εγγυημένα τους χρηματικά αποθέματα. Το Υπουργείο Οικονομικών παραδέχεται πως η δήλωση είχε περισσότερο πολιτική διάσταση. Την ίδια στιγμή, γίνεται αισθητό το κόστος της διατραπεζικής αγοράς στην Ελλάδα, με αύξηση 0,5% στα επιχειρηματικά και 1% στα στεγαστικά δάνεια, ακόμη και σε εκείνα με σταθερό επιτόκιο. Η στεγαστική αγορά στην Ελλάδα παγώνει και υπολογίζονται γύρω στις 200.000 απύλητα ακίνητα, μεταξύ των οποίων και πολλά νεόδμητα και οι κατασκευαστές προχωρούν σε προσφορές και μεγάλη υποχώρηση τιμών. Ο πρόεδρος του ΕΒΕΑ διατυπώνει την άποψη πως η κρίση δεν οφείλεται αποκλειστικά στα δάνεια χαμηλής εξασφάλισης,

αλλά γενικότερα στον τρόπο διακυβέρνησης των επιχειρήσεων και του τραπεζικού κλάδου, αλλά και στην ίδια την πολιτική διακυβέρνηση της αμερικανικής πολιτείας των τελευταίων 15 ετών.

Λίγες ώρες μετά τη λήξη της ευρωπαϊκής συνόδου κορυφής η Hypo Real Estate, η δεύτερη μεγαλύτερη τράπεζα στεγαστικών δανείων της ευρωπαϊκής οικονομίας, ανακοινώνει ότι το σχέδιο διάσωσης της, ύψους 35 δισ. ευρώ κατέρρευσε, μετά την αποκάλυψη νέων ελλειμμάτων. Πέντε ευρωπαϊκές χώρες αντιμετωπίζουν μεγάλα προβλήματα προσπαθώντας να σώσουν τις μεγάλες ευρωπαϊκές τράπεζες, η Γερμανία, το Βέλγιο, το Λουξεμβούργο, η Ιταλία και η Ισλανδία. Στην Ιταλία κινδυνεύει η δεύτερη μεγαλύτερη τράπεζα της χώρας, η Unicredit, ενώ το άλλοτε εύρωστο κράτος της μακρυνής Ισλανδίας κινδυνεύει με πτώχευση, λόγω της μεγάλης έκθεσης στα τοξικά ομόλογα. Τα χρέη των ισλανδικών τραπεζών υπολογίζονται στα 138,34 δισ. δολάρια, σε σύγκριση με τα 19,37 δισ. δολάρια στα οποία ανέρχεται το Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν. Το νόμισμα της χώρας υποτιμάται και οι πληθωριστικές πιέσεις εντείνονται και η κυβέρνηση διαπραγματεύεται τη δανειοδότησή της από τη Ρωσία.

Οι αναλυτές καταλήγουν στο συμπέρασμα πως η ΕΚΤ θα προβεί σε μείωση επιτοκίων. Η άποψη αυτή ενισχύεται και από τη μείωση του επιτοκίου στην Αυστραλία -1%. Μετά την τροπή που πήραν τα πράγματα, η κα. Μέρκελ αναλαμβάνει την εγγύηση όλων των τραπεζικών καταθέσεων των πολιτών από το γερμανικό κράτος, κόστος που ανέρχεται στα 500 δισ. ευρώ, κίνηση στην οποία προχωράει και η Δανία. Αρχίζει πλέον να αναθεωρείται η κατεύθυνση της Ε.Ε. υπέρ ενός καθολικού σχεδίου αντιμετώπισης του προβλήματος προτού πάρει μεγαλύτερες διαστάσεις. Από την Ιταλία προτείνεται η δημιουργία ενός Ευρώ-κοινοτικού εγγυητικού ταμείου που θα συγκεντρώνει το 3% του ΑΕΠ. Παράλληλα, συζητάτε η χαλάρωση των δημοσιονομικών κριτηρίων στην ευρωζώνη.

Στις 7 Οκτωβρίου, το Ecofin έθεσε ως ελάχιστο όριο εγγύησης τις 50.000 ευρώ ανά καταθετικό λογαριασμό. Μετά τη λήξη της συνόδου στο Λουξεμβούργο, ο Έλληνας υπουργός οικονομικών εγγυήθηκε καταθέσεις 100.000 ευρώ.

Στις 8 Οκτωβρίου ανακοινώνεται μείωση του ευρωεπιτοκίου στο 3,75%, μεταβολή του επιτοκίου δανεισμού στην Αγγλία στο 4,5% και της Fed στο 1,5%. Ο

Νικολά Σαρκοζί επιβεβαιώνει τη συγκρότηση ευρώ-κοινοτικού σχεδίου δράσης, την ίδια στιγμή που παγώνει η αγορά στην αυτοκινητοβιομηχανία της Γερμανίας και γίνονται μαζικές απολύσεις στη Σουηδία. Ο γενικός δείκτης στο ΧΑ πέφτει στις 2.512,01 μονάδες, σημειώνοντας απώλειες 4,31%, ενώ η Βρετανία τονώνει τις τράπεζές της με οικονομική ενίσχυση 50 δισεκατομμυρίων λιρών. Η κρίση αντικατοπτρίζεται και στους δείκτες της Ευρασίας.

Παρά την εφαρμογή του σχεδίου Πόλσον στην Αμερική, οι ανακατατάξεις στον τραπεζικό τομέα συνεχίστηκαν, όπως επίσης και η κατακόρυφη πτώση των χρηματιστηριακών δεικτών. Στην Ε.Ε. κατατέθηκαν τρεις προτάσεις. Η Γαλλία επέμεινε στην πρότασή της για συγκρότηση πανευρωπαϊκού ταμείου, ζητώντας την επιστροφή καταθέσεων στις γαλλικές τράπεζες, υποσχόμενος ο κ. Σαρκοζί αμνηστία ως προς την προέλευσή τους, με σκοπό την ενίσχυση της κεφαλαιακής επάρκειας με κάθε μέσο. Η Γερμανία επέμεινε στην πρόταση για αντιμετώπιση του προβλήματος σε κάθε χώρα σε εθνικό επίπεδο, ενώ ο πρωθυπουργός της Αγγλίας Γκόρντον Μπράουν, σε άρθρο του στον τύπο προλείανε το έδαφος για την πρόταση που θα ακολουθούσε.

Στις 13 Οκτωβρίου κατέθεσε σχέδιο καταγκιστικών κρατικοποιήσεων των μισών βρετανικών τραπεζών, εκμεταλλεζόμενος τα μεγάλα κεφαλαιακά αποθέματα της χώρας του. Η κίνηση αυτή γέμισε με αισιοδοξία την Ευρώπη, με όλες τις χώρες να εξευρίσκουν τεράστιους κεφαλαιακούς πόρους, για την εγγύηση των αποθεμάτων και την αισιοδοξία των Ευρωπαίων επενδυτών να αναπτρώνεται. Αυτά τα απρόσμενα κεφαλαιακά αποθέματα προκάλεσαν την εύλογη απορία της ευρωπαϊκής κοινής γνώμης, καθώς πολλοί συνδύασαν το γεγονός αυτό με τις υποσχέσεις του κ. Σαρκοζί.

Παράλληλα, κατατέθηκαν πολλές προτάσεις για περαιτέρω μείωση των επιτοκίων δανεισμού, κάτι που αναμένουν οι αναλυτές να γίνει αισθητό και στην Ελλάδα, ενώ πολλές ευρωπαϊκές χώρες συνδυάζουν το μέτρο με επιδόματα στους μισθούς για την τόνωση της αγοράς που έχει παγώσει. Οι ΗΠΑ προσανατολίζονται σε μια λύση παρόμοια με αυτή του βρετανού πρωθυπουργού, την ίδια στιγμή που στην Αυστραλία άρχισαν να δημιουργούνται οικισμοί από τροχόσπιτα.

Τα μέτρα αντιμετώπισης προβλημάτων στην Ελλάδα εστιάζονται στη διασφάλιση της κεφαλαιακής επάρκειας των τραπεζών, με τη χορήγηση 28 δισ. ευρώ, εκ των οποίων τα 8 δισ. σε μορφή κρατικών ομολόγων, ενώ ορίζεται ως κεφαλαιακή βάση των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων ποσό μέχρι 5 δισ. ευρώ. Ο κ. Προβόπουλος σε ανοιχτή συνέντευξη εξέφρασε την εκτίμησή του πως το πρόβλημα ορισμένων τραπεζών, θα αφορά το δείκτη κεφαλαιακής επάρκειας λόγω των απωλειών τους στο χρηματιστήριο. Στην ίδια συγκέντρωση, ο κ. Αλογοσκούφης δήλωσε πως θα πρέπει να επαναπροσδιορισθούν οι αμοιβές των μεγάλων στελεχών και πως δε θα πρέπει να ξεπερνούν τις αμοιβές του διοικητή της τράπεζας της Ελλάδος, μια συζήτηση που έχει ανοίξει στην Ευρώπη τα τελευταία δύο χρόνια. Οι πρώτες ανακατατάξεις στην τραπεζική αγορά γίνονται αισθητές με τη συγχώνευση της Proton Bank με την Πειραιώς¹³.

2.4 Αίτια της κρίσης

Μία «κοσμοϊστορική», όπως την ονομάζουν ειδικοί οικονομολόγοι, κρίση ζει ο σύγχρονος κόσμος στις ημέρες μας, την κρίση τού «χρηματοπιστωτικού συστήματος», δηλαδή τού τρόπου διακίνησης και εκμετάλλευσης των κεφαλαίων-χρημάτων, στο οποίο ανήκουν οι Τράπεζες, τα Χρηματιστήρια, οι Ασφαλιστικές Εταιρείες, τα Αμοιβαία Κεφάλαια κλπ.

Από την κρίση αυτή θα δημιουργηθούν, όπως ήδη άρχισε να διαφαίνεται, πολλά κοινωνικά προβλήματα, όπως φτώχεια, ανεργία κλπ.

Ορισμένοι αναλυτές επισημαίνουν ότι η κρίση οφείλεται:

¹³ Πηγή:<http://el.wikipedia.org/wiki>

¹³ **CDos** είναι: Μια μορφή μη ρυθμισμένων νομοθετικά χρεογράφων δανειακών εγγυήσεων και δομημένων επενδυτικών προϊόντων που παράγονται από την τιτλοποίηση ομάδας ομοειδών στοιχείων. Αυτά τα στοιχεία (συχνά δάνεια) διαχωρίζονται από τα πρακτορεία πιστοληπτικής βαθμολόγησης, τα οποία αποτιμούν την αξία τους σε διαφορετικά μερίδια (τίτλους). Τα πρωτεύοντα μερίδια βαθμολογούνται με AAA, τα μεσαία μεταξύ AA και BB, ενώ τα κεφαλαιακά μερίδια παραμένουν χωρίς βαθμολογία. Μεγαλύτερο κίνδυνο ενσωματώνουν τα τελευταία στη σειρά παραγωγής χρεόγραφα, τα οποία απολαμβάνουν και μεγαλύτερων αποδόσεων.

1. Στην απληστία των επενδυτών, οι οποίοι αφού εκμεταλλεύθηκαν κάθε άλλη προσοδοφόρα πηγή, θέλησαν να εκμεταλλευθούν και τα ασθενέστερα εισοδήματα, πείθοντας τούς ανθρώπους να αγοράζουν ακριβά προϊόντα, κυρίως πολυτελείς κατοικίες κ.ά., με δανεισμό και στην συνέχεια εκμεταλλεύονταν οι ίδιοι περαιτέρω με διάφορες «έξυπνες» εφευρέσεις τα δάνεια αυτά, αποκτώντας χρήματα από το πουθενά.
2. Στην υπερβολική αγωνία των δυτικών να εξασφαλίζουν το μέλλον από κάθε υποτιθέμενο κίνδυνο, συνάπτοντας συμβόλαια ασφαλειών και για τούς πιο απίθανους κινδύνους, δημιουργώντας μια ασφαλή εικονική πραγματικότητα.

Η απληστία, η δίψα για περισσότερο κέρδος χωρίς κόπο και αντίκρισμα, η έλλειψη υπευθυνότητας, η προβολή μιας «εικονικής πραγματικότητας» χωρίς περιορισμούς, η εκμετάλλευση μέσω των δανείων και των τόκων φαίνεται ότι είναι τα **βαθύτερα αίτια** της ανατροπής κατά τη λογική ενός σύγχρονου ανθρώπου.

Η φούσκα των ακινήτων σε πολλές περιοχές των ΗΠΑ (την περίοδο 2000-2006 οι τιμές αυξήθηκαν πάνω από 100%) διευκόλυνε την υπερ-κατανάλωση (μέσω δανεισμού βασισμένου στην υπεραξία των ακινήτων) και αποτέλεσε τη **βασική αιτία της κρίσης**. Η εκτόξευση των τιμών των κατοικιών στις ΗΠΑ οδήγησε σε μία ραγδαία εξάπλωση στεγαστικών δανείων υψηλού κινδύνου (subprime), από 9% των συνολικών στεγαστικών το 2003 σε 24% το 2007, σε κατηγορίες νοικοκυριών που υπό κανονικές συνθήκες δεν θα έπρεπε να έχουν δανειοδοτηθεί.

Η subprime market με μόνη εγγύηση την αναμενόμενη αύξηση στην τιμή της κατοικίας αποτελούσε το υπόβαθρο δημιουργίας, δομημένων προϊόντων που αγοράστηκαν από hedge funds, ασφαλιστικές εταιρείες, επενδυτικές τράπεζες εντός και εκτός των ΗΠΑ. Η αγορά των subprime στηρίχτηκε στο φθηνό χρήμα. Με την έναρξη του ανοδικού επιτοκιακού κύκλου, όλο και περισσότεροι δανειολήπτες δεν ήταν πλέον σε θέση να εκπληρώσουν τις υποχρεώσεις τους.

Το **καλοκαίρι του 2007, ξεσπάει ουσιαστικά η κρίση**, προκαλώντας τριγμούς σε όλα τα χρηματιστήρια του κόσμου. Οι κεντρικές τράπεζες με συνεχείς ρευστότητα προσπαθούν να «σώσουν» το παγκόσμιο χρηματοοικονομικό σύστημα.

Η έλλειψη εμπιστοσύνης μεταξύ τραπεζών ξέσπασε ξαφνικά και μέσα σε ελάχιστες ημέρες οι διαχειριστές χαρτοφυλακίων βρέθηκαν σε μια κατάσταση όπου δεν μπορούσαν όχι να πουλήσουν αλλά ούτε καν να πάρουν τιμές για τραπεζικά ομόλογα και μάλιστα βραχυπρόθεσμα με λήξη ακόμη και εντός ενός ή δύο μηνών.

Από το περσινό καλοκαίρι οι κυβερνήσεις και οι κεντρικές τράπεζες των ισχυρότερων χωρών του πλανήτη έχουν προέβη σε παρεμβάσεις, προκειμένου να αυξήσουν τη ρευστότητα στο παγκόσμιο χρηματοοικονομικό σύστημα, κινήσεις όμως οι οποίες, δυστυχώς, δεν είχαν επιπτώσεις στις αγορές.

Οι παρεμβάσεις και συνολικά τα σχέδια διάσωσης και πιστωτικής διευκόλυνσης από την αμερικανική κυβέρνηση και τη FED ανεβάζουν το συνολικό κόστος περίπου στο 1 τρισ. δολάρια, ενώ σε βοήθεια εκατοντάδων δισ. ευρώ προέβησαν τόσο η ΕΚΤ όσο και άλλες κεντρικές τράπεζες σε όλο τον κόσμο¹⁴.

2.5 Η κρίση του 2007 – 2008

Η Διεθνής Χρηματοπιστωτική Κρίση του 2007, είναι μια παγκόσμια κατάσταση απειλούμενης οικονομικής ύφεσης στον ευρύτερο χρηματοπιστωτικό και τραπεζικό τομέα με γενεσιουργό χώρα τις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής.

Η κρίση αυτή έρχεται 78 χρόνια μετά την τελευταία μεγάλη κρίση του 1929 αλλά και παλαιότερες πετρελαϊκές κρίσεις. **Πρόεκυψε μετά το ξέσπασμα των προβλημάτων στην αγορά στεγαστικών δανείων χαμηλής εξασφάλισης και την αλόγιστη χρήση δομημένων επενδυτικών προϊόντων που εξαρτιόταν άμεσα από τη δυνατότητα αποπληρωμής των δανείων από τα οποία παράγονταν.** Η προσπάθεια απομάκρυνσης του πιστωτικού και επιτοκιακού κινδύνου από τις τράπεζες, η μετατροπή στάσιμων κεφαλαίων σε εμπορεύσιμους τίτλους και η μετακίνηση των σύνθετων επενδυτικών τίτλων στις καταστάσεις ειδικών οντοτήτων, προκάλεσαν ένα "ντόμινο" αλυσιδωτών αντιδράσεων στον αμερικανικό και ευρωπαϊκό τραπεζικό και κτηματομεσιτικό τομέα.

Χαρακτηριστικά αυτής της κατάστασης είναι:

¹⁴ Πηγή: www.parembasis.gr/2008/08-10-02.htm

1. Ο κίνδυνος κατάρρευσης τραπεζών από φημολογία,
2. Η πώληση άλλων σε ιδιαίτερα χαμηλό τίμημα
3. Η άσκηση νομισματικής πολιτικής από τις Κεντρικές Τράπεζες με σκοπό τη διάσωση του χρηματοοικονομικού συστήματος και όχι για τη διασφάλιση των τιμών, όπως παραδοσιακά οφείλουν να πράττουν.

Ζημιωμένα βγήκαν τα συστήματα που εκτέθηκαν στα συστήματα που στρέφονται πλέον προς ένα νέο κρατικό παρεμβατισμό, παράλληλα με την κατάρτιση σχεδίων επίλυσης της κρίσης προτού επεκταθεί στην ευρύτερη οικονομία των κρατών που επλήγησαν.

2.6 Η οικονομική κρίση του 2008

Η παγκόσμια οικονομική ύφεση του 2008 είναι το αποτέλεσμα που προκλήθηκε από τη διεθνή χρηματοπιστωτική κρίση του 2007 σε τομείς της πραγματικής οικονομίας της διεθνούς κοινότητας. Η πιστωτική κρίση από την έλλειψη ρευστότητας έγινε εμφανής στους χρηματιστηριακούς δείκτες των ανεπτυγμένων χωρών, ενώ πολλά χρηματιστήρια παρέμειναν κλειστά λόγω των μεγάλων απωλειών από τις πωλήσεις των επενδυτών.

Σημαντικοί κλάδοι της οικονομίας επλήγησαν, όπως ο τραπεζικός, ο ασφαλιστικός, ο κτηματομεσιτικός, οι αυτοκινητοβιομηχανίες, το εμπόριο και άλλοι, με άμεσα αποτελέσματα στα οικονομικά μεγέθη των οικονομιών, όπως αύξηση της ανεργίας, νέες πληθωριστικές πιέσεις, υποτίμηση νομισμάτων κ.α. Σύμφωνα με αναλυτές, η κατάσταση της οικονομικής ύφεσης προσομοιάζει με εκείνη του 1930, με τους ρυθμούς ανάπτυξης να υποχωρούν και τα δημοσιονομικά των χωρών να εκτίθενται στο ενδεχόμενο εκτροπής.

Τη "Μαύρη Παρασκευή", 24 Οκτωβρίου του 2008, σημειώνονται απώλειες \$ 3,2 τρις σε Ευρασία, ενώ ξένοι επενδυτές σπεύδουν σε μαζικές ρευστοποιήσεις στην Ελλάδα. Ο γενικός χρηματιστηριακός δείκτης των Αθηνών πέφτει κάτω από τις 1.800

μονάδες, στα χαμηλότερα επίπεδα από το 1989, παρά τα πραγματικά κέρδη που εμφανίζουν οι ελληνικές τράπεζες και επιχειρήσεις. Στην Ελλάδα σημειώνονται απώλειες 24 δισ. ευρώ στο δεύτερο εξάμηνο του 2008, μέσα σε 24 μέρες.

Η κρίση γίνεται εμφανής σε μεγέθη της πραγματικής ελληνικής οικονομίας. Τα έσοδα του κράτους ανέρχονται στα 39,2 δισ. ευρώ, έναντι στόχου 41,6, ενώ στην Ελλάδα σημειώνονται οι μεγαλύτερες απώλειες βιομηχανικών παραγγελιών στην Ευρωζώνη, ύψους 10%, τη στιγμή που εμφανίζονται απώλειες 7% στη Γαλλία. Αναλυτές προβλέπουν μείωση της κατανάλωσης, των εξαγωγών και της παραγωγικής δραστηριότητας, ενώ οι κατασκευές παραμένουν παγωμένες. Θεωρείται πλέον σίγουρη η αναθεώρηση του κρατικού προϋπολογισμού, ενώ οι ηγέτες της Ευρωπαϊκής Ένωσης αναμένουν χαλάρωση του συμφώνου σταθερότητας, προσαρμόζοντάς το (για παράδειγμα, μη υπολογισμός των δημοσίων επενδύσεων στο έλλειμμα). Απαισιόδοξες είναι οι προβλέψεις στον οικονομικό τύπο και για τα ποσοστά της ανεργίας στον κόσμο¹⁵.

¹⁵ Πηγή:<http://el.wikipedia.org/wiki>

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο

«Οι συνέπειες της οικονομικής κρίσης σε διεθνές επίπεδο»

3.1 Οι συνέπειες της κρίσης

Σε περίοδο ύφεσης, το κράτος δανείζεται με υψηλότερα επιτόκια από άλλες χώρες, λόγω της μειωμένης προσφοράς χρήματος, και αυξάνει, το δημόσιο έλλειμμα και το χρέος, με συνέπεια να μειώνει ακόμη περισσότερο τη χρηματοδότηση των κοινωνικών αναγκών.

Η οικονομική κρίση θα πλήξει περισσότερο τους οικονομικούς μετανάστες, ιδιαίτερα τους νεοφερμένους και δεν αποκλείεται ένα ποσοστό απ' αυτούς, αλλά και συμπατριώτες μας, για να επιβιώσουν, να στραφούν σε μη νόμιμες πράξεις. Επίσης άλλοι θα φύγουν σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες ή θα επιστρέψουν στις πατρίδες τους.

Ακολουθούν οι νέοι, που ήδη κατά ένα μεγάλο ποσοστό είναι άνεργοι, ενώ οι υπόλοιποι εργάζονται ανασφάλιστοι, με αμοιβές των 400 έως 700 ευρώ, χωρίς ωράρια, περιλαμβανομένου και του δημοσίου, το ίδιο ισχύει και για τους χαμηλοσυνταξιούχους.

Το πλεονέκτημα, σε μια τέτοια κρίσιμη οικονομικά στιγμή, για τη χώρα μας είναι ότι λειτουργεί η οικογένεια, που συντηρεί τα παιδιά και τους ηλικιωμένους της.

Ένα θετικό είναι ο περιορισμός των δανείων, που έδιναν οι τράπεζες και έκαναν τους ανθρώπους να εξαρτώνται από αυτές. Το βέβαιο είναι ότι πολλοί, είτε επειδή θα μειωθούν τα εισοδήματά τους, είτε επηρεασμένοι και από το κλίμα αβεβαιότητας και ανασφάλειας, θα περιορισθούν στα απολύτως αναγκαία έξοδα, που σε συνδυασμό με τον περιορισμό των δανείων, θα έχουν επιπτώσεις στο εμπόριο, τον τουρισμό, την οικοδομή, την ψυχαγωγία, με αποτέλεσμα την αύξηση της ανεργίας.

Η παγκόσμια οικονομική κρίση επεκτείνεται σε:

- Οικονομική κρίση, δημιουργείται όταν υπάρχει παραγωγή ή υπερπαραγωγή προϊόντων αλλά δεν υπάρχει αντίστοιχη ζήτηση από το αγοραστικό κοινό, για το λόγο ότι δεν έχουν επαρκές εισόδημα (λόγο ανεργίας ή άλλη αιτία).¹⁶
- Πιστωτική κρίση
- Χρηματιστηριακή κρίση
- Κρίση στο περιβάλλον, οικολογική κρίση συμβαίνει όταν το περιβάλλον της ζωής ενός είδους ή ενός πληθυσμού αναπτύσσεται με ένα δυσμενή τρόπο για την επιβίωσή του.
- Κρίση στο νερό και τους υδάτινους πόρους
- Κρίση στην ενέργεια.

Η οικονομική κρίση άρχισε τον Ιούνιο του 2007 με την κρίση στα sub-prime στεγαστικά δάνεια, (δάνεια που χορηγούνταν σε άτομα που δεν είχαν τη δυνατότητα να τα επιστρέψουν), στις ΗΠΑ. Αυτά έχουν προκαλέσει τεράστιες απώλειες σε όσους επένδυσαν σε τέτοια χρεόγραφα και σε όσους δάνεισαν σε επιχειρήσεις, τράπεζες και οργανισμούς που επένδυσαν σε τέτοια χρεόγραφα. Η κρίση αυτή άρχισε να γενικεύεται αφού φάνηκε πως και άλλα μεγάλα τραπεζικά και ασφαλιστικά ιδρύματα είχαν επενδύσει, ή εγγυηθεί επενδύσεις σε μη αξιόπιστα χρεόγραφα.

Η Αμερικανική και η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα προσπάθησαν κατ'επανάληψη να τονώσουν την αγορά με προσφορά χρήματος σε μια προσπάθεια να συγκρατηθούν οι επιπτώσεις. Στις 18 Δεκεμβρίου 2007, παρενέβη η ΕΚΤ, (Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα), στις διεθνείς χρηματαγορές προσφέροντας 348 δισ. ευρώ σε ρευστότητα, δίνοντας έτσι τη δυνατότητα να μειωθούν τα επιτόκια στη διατραπεζική αγορά κατά 0,50%. Η Αμερικανική Κεντρική Τράπεζα, για να τονώσει τις αγορές, μείωσε το προεξοφλητικό επιτόκιο κατά 0,75%, το οποίο έπειτα από 8 μέρες το μείωσε άλλο ένα 0,5%. Στις 17 Σεπτεμβρίου 2008, οι Κεντρικές τράπεζες τροφοδότησαν τις αγορές με σχεδόν 300 δισ. δολάρια ρευστότητα.

Το πρόβλημα παραμένει και συνεχίζει να έχει μεγάλες επιπτώσεις στη χρηματοδότηση νοικοκυριών και επιχειρήσεων, αλλά και στο χρηματιστήριο. Οι

¹⁶ Πηγή: <http://wikipedia.org>

τράπεζες δε βρίσκουν εύκολα χρήματα για περιόδους μεγαλύτερες από μια μέρα, ή το πολύ για μια εβδομάδα και αναγκάζονται να αυξάνουν τα επιτόκια καταθέσεων ώστε η σχέση χορηγήσεων προς καταθέσεις που παρακολουθούν οι επενδυτές και οι αναλυτές να μη χειροτερεύει. Στα χρηματιστήρια, η τάση παραμένει πτωτική, αλλά παρουσιάζονται πλέον πολύ καλύτερες ευκαιρίες για επενδύσεις.

Οι επιπτώσεις στην Ελληνική οικονομία, θα είναι:

1. Δημοσιονομικά, (πίεση στα έσοδα ως αποτέλεσμα της αρνητικής πίεσης στα εισοδήματα και τους ρυθμούς ανάπτυξης).
2. Αρνητική επίδραση στο χρηματιστήριο.
3. Βραδύτερους ρυθμούς στις επενδύσεις και στις επενδυτικές ροές.
4. Αρνητική επίδραση στη ρευστότητα των τραπεζών και στον τραπεζικό δανεισμό, (δηλαδή, πολύ μεγαλύτερη δυσκολία και κόστος δανεισμού από τις τράπεζες).
5. Αρνητική επίδραση στον τουρισμό, εφόσον τα εισοδήματα των τουριστών της χώρας μας μειώνονται. Ο τουρίστας πλέον δύσκολα αποφασίζει να κάνει διακοπές μακριά από την οικία του. Διότι η οικονομική κρίση έχει πλήξει παγκόσμια τις κοινωνίες.
6. Αρνητική επίδραση στις εξαγωγές λόγω της πίεσης στα εισοδήματα διεθνώς. Λόγω της παγκόσμιας κρίσης οι άνθρωποι δυσκολεύονται να αγοράσουν, οι επιχειρήσεις δυσκολεύονται να πουλήσουν με αποτέλεσμα να μην κάνουν νέες παραγγελίες, οπότε και το διεθνές εμπόριο να μειώνεται¹⁷.

3.2 Κοινωνικές και οικονομικές συνέπειες της κρίσης

Οι επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης επηρέασαν πολλούς τομείς μιας κοινωνίας έχοντας οικονομικές και κοινωνικές συνέπειες στους πολίτες της. Το τελευταίο διάστημα βιώνουμε τις συνέπειες της οικονομικής κρίσης και την

¹⁷ Πηγή: <http://www.capital.gr/news.asp?Details=580891>

προσπάθεια της κυβέρνησης να αντιμετωπίσει την κατάσταση. Η αγοραστική δύναμη μειώθηκε κατά 30% σύμφωνα με τις πολιτικές που εφαρμόζονται.

Συγκεκριμένα:

- Επιχειρείται μείωση των μισθών των δημοσίων υπαλλήλων σύμφωνα με τις οδηγίες της Ευρωπαϊκής Ένωσης.
- Οι κοινωνικές παροχές για υγεία, παιδεία και κοινωνική πρόνοια περιορίζονται με συνέπεια τη μείωση του πραγματικού εισοδήματος των εργαζομένων.
- Η δημόσια διοίκηση υποβαθμίζεται συνεχώς εξαιτίας των ιδιωτικοποιήσεων, του περιορισμού των πόρων για χρηματοδότηση και της αλλαγής των εργασιακών σχέσεων.
- Οι προσλήψεις όχι μόνιμου προσωπικού βρίσκονται στην κορυφή με αποτέλεσμα οι επισφαλείς εργαζόμενοι με οποιονδήποτε τρόπο να αποτελούν το 25% - 30% αυτών που εργάζονται στο δημόσιο.
- Υποβαθμίζονται οι δημόσιες υπηρεσίες, ενισχύεται η πελατειακή βάση, έχουμε περαιτέρω παρέμβαση του ιδιωτικού τομέα στο δημόσιο, καθώς και κατάρρευση των ασφαλιστικών ταμείων των δημοσίων υπαλλήλων¹⁸.

3.3 Οι επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης στην ψυχολογία των ανθρώπων

Ένα από τα βασικά στοιχεία του ψυχισμού του ανθρώπου είναι το αίσθημα ασφάλειας για το παρόν και το μέλλον. Αν για κάποιο λόγο χάσει αυτή τη σιγουριά, αυτό έχει ως αποτέλεσμα να διαταράσσεται η ψυχική του υγεία. Μπορεί να επηρεάσει σε τέτοιο μεγάλο βαθμό ώστε να κάνει το άτομο να χάσει την αυτοεκτίμηση του και την ελπίδα για ζωή.

Όλα ή τα περισσότερα στη ζωή ενός ανθρώπου εξαρτώνται από το χρήμα, το οποίο δεν είναι πλέον μόνο ένα μέσο συναλλαγής αλλά είναι αυτό που καθοδηγεί τη ζωή και χωρίς αυτό δεν μπορεί να γίνει τίποτα. Ακόμη και οι πιο βασικές ανάγκες

¹⁸ Πηγή: http://www.adedy.gr/adedy-cms-files/dynamic/c103354/file/0/anad1732009_2_el_GR.doc

όπως η τροφή, η θέρμανση, η ένδυση δεν μπορούν να ικανοποιηθούν χωρίς την ύπαρξή του. Γι' αυτό η εμφάνιση μιας οικονομικής κρίσης μπορεί να επηρεάσει σε πολύ μεγάλο βαθμό τη ζωή μιας κοινωνίας και ιδιαίτερα τις χαμηλόμισθες κοινωνικές ομάδες.

Η οικονομική κρίση έχει πολλαπλές επιπτώσεις στην ψυχολογική υγεία του ανθρώπου. Το άγχος, η ανασφάλεια, ο φόβος, η αυτοεκτίμηση, ο πανικός, η διέγερση, η αϋπνία, η μελαγχολία, η διατάραξη των οικογενειακών και διαπροσωπικών σχέσεων, οι ψυχοσωματικές διαταραχές, είναι σημαντικά ψυχολογικά στοιχεία, που θίγονται από την οικονομική κρίση.

Η επιθετικότητα είναι ένας από τους σημαντικούς συντελεστές της κοινωνικής ζωής, που θίγονται από την ανασφάλεια, το φόβο, την προοπτική της φτώχειας, της δυστυχίας και της αγωνίας, που απασχολούν τον άνεργο, τον ελάχιστα αμειβόμενο, τον άνθρωπο που δεν έχει άλλο στήριγμα επιβίωσης από την προσωπική του εργασία.

Σε τέτοιες περιπτώσεις όταν ο άνθρωπος δεν έχει άλλους πόρους επιβίωσης εκτός από την εργασία του και του την στερήσουν τότε προχωρά σε παράνομες πράξεις με σκοπό να εξασφαλίσει τα απαραίτητα για τον ίδιο και την οικογένεια του και κάθε εξαρτώμενο από αυτόν μέλος.

Οι πολιτικές και κοινωνικοοικονομικές ενέργειες που γίνονται για να βγει μια κοινωνία από την κρίση θα είναι εκείνες που θα παίξουν δραματικό ρόλο στην υπόθεση της ατομικής και συλλογικής ψυχολογίας¹⁹.

3.4 Η οικονομική κρίση και οι τρόποι επιρροής της στην κοινωνία

Οι συνέπειες της οικονομικής κρίσης πλήττουν την κοινωνία με διάφορους τρόπους. Συγκεκριμένα:

¹⁹Πηγή:<http://www.emprosnet.gr/Opinions/articles/?EntityID=2c39aff5-871c-4e09-a986-322b4dc6ecca>

- **Μαζική Εκροή Κεφαλαίων**, α) Ομόλογα αξίας 2,5 δις ευρώ ρευστοποιήθηκαν από ξένους επενδυτές. β) το Χρηματιστήριο είχε απώλειες, οι οποίες έφθασαν στο 9,71% (1.728,49 μονάδες) που ήταν και η χειρότερη επίδοση για το 2009 από την ίδρυση του χρηματιστηρίου. Το ελληνικό χρηματιστήριο δεν έχει ξαναζήσει ποτέ στην ιστορία του την απόλυτη κατάρρευση δεικτών, κεφαλαιοποιήσεων, αποδόσεων και περιουσιακών στοιχείων εταιρειών και επενδυτών σε λιγότερους από 12 μήνες.
- **Ο κίνδυνος της Ύφεσης**, διεθνείς αναλυτές και διεθνείς οργανισμοί εκτιμούν ότι ο ρυθμός ανάπτυξης στην Ελλάδα θα μειωθεί γεγονός που θα έχει άμεσες συνέπειες για την ανεργία, το εισόδημα, τα δημόσια οικονομικά, τη βιωσιμότητα πολλών μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων στη χώρα.
- Η **δημοσιονομική αποτυχία** της οικονομικής πολιτικής, όπως δείχνει η αναθεώρηση του ελλείμματος της γενικής κυβέρνησης στο 14,7% του ΑΕΠ).
- Η **επιδείνωση της ανταγωνιστικότητας της οικονομίας**, η οποία αποτυπώνεται πρωτίστως στη γιγάντωση του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών που πλέον έχει φτάσει το 15% του ΑΕΠ.
- Τα **δυσμενή φορολογικά μέτρα**, που διογκώνουν το πρόβλημα σε συνθήκες κρίσης, όπως η αύξηση του ΦΠΑ, η κατάργηση του αφορολόγητου αποθεματικού των επιχειρήσεων και η αύξηση του κατώτατου φορολογικού συντελεστή των μισθωτών από 15% σε 29% δημιουργεί μεγάλα προβλήματα.

Η κρατική ακρίβεια και τα καρτέλ, που οδηγούν σε χειραγώγηση των τιμών και σε αισχροκέρδεια. Σ' αυτό το κλίμα επιβράδυνσης της πραγματικής οικονομίας είναι εγκληματικό ο πληθωρισμός και οι τιμές να παραμένουν σε υψηλά επίπεδα.

3.5 Η διεθνής οικονομική κρίση

Μεγάλο μέρος της αιτίας που οδήγησε στην οικονομική κρίση οφείλεται στην δυτική οικονομία και στο Αμερικάνικο πρότυπο που ακολουθήθηκε.

Παρουσιάζονται ορισμένα στοιχεία για την παγκόσμια οικονομία βασισμένα σε δύο δείκτες, την άνοδο του ΑΕΠ και το συναλλαγματικό απόθεμα για το 2007, και σύμφωνα με τα στοιχεία της ίδιας της CIA.

- Η Κίνα σημείωσε άνοδο του ΑΕΠ 11,4% και κατείχε στις 31 Δεκεμβρίου του 2007 συναλλαγματικά αποθέματα 1.534 δισ. \$
- Η Ινδία, αντίστοιχα, 9,2% και 275 δισ. \$
- Η Ρωσία 8,1% το 2007 και 470 δισ. \$
- Η μεγαλύτερη λατινοαμερικανική χώρα, η Βραζιλία, 5,4% και 180,3 δισ. \$
- Η Νιγηρία, 6,4% και 51,33 δισ. \$
- Το Ιράν, είχε 5,8% και 64,46 δισ. \$
- Οι ΗΠΑ παρουσίασαν άνοδο του ΑΕΠ 2,2% και διέθεταν αποθέματα 70,7 δισ. \$
- Η Γερμανία, είχε 2,5% και 136,2 δισ. \$1.

Χώρες όπως η Κίνα και η Ινδία εξάγουν ένα μεγάλο μέρος της παραγωγής τους στις ΗΠΑ και τη Δύση συνολικά, αλλά ταυτόχρονα έχουν αναπτύξει σε μεγάλο βαθμό τις ανταλλαγές τους με τρίτες χώρες. Έτσι, οι ανταλλαγές μεταξύ των μη δυτικών χωρών των οποίων η οικονομία μεγεθύνεται μπορούν να καλύψουν εν μέρει τις απώλειες που θα έχουν αυτές οι χώρες από τη μείωση των ανταλλαγών τους με τις ΗΠΑ και τη Δύση.

Χαρακτηριστικά, η Ιαπωνία, που βρισκόταν σε οικονομική ύφεση, άρχισε να παρουσιάζει σημεία ανάκαμψης από τη στιγμή που προσανατόλισε την οικονομία της προς την Ασία. Ήδη η Κίνα έχει υποκαταστήσει τις ΗΠΑ ως ο πρώτος εμπορικός εταίρος της Ιαπωνίας, η οποία το 2007 σημείωσε ήδη αύξηση του ΑΕΠ στα 2,1%, ενώ τα συναλλαγματικά της αποθέματα φθάνουν τα 954,1 δισ. \$.

Η οικονομική κρίση των ΗΠΑ και της Ευρώπης θα οδηγήσει σε ακόμα μεγαλύτερη αποσύνδεση του αναπτυσσόμενου τμήματος της παγκόσμιας οικονομίας από το βυθισμένο σε κρίση δυτικό, ενώ θα ενισχύσει τις τάσεις απομάκρυνσης της Δυτικής Ευρώπης από τις ΗΠΑ.

Οι οικονομικές συνέπειες της κρίσης θα είναι η ανασυγκρότηση του διεθνούς οικονομικού συστήματος με νέα κέντρα: Η Αφρική σταδιακά συνδέεται με νέα συστήματα μεταφορών και ανταλλαγών, στραμμένα προς την Ασία και τη Ρωσία²⁰.

²⁰ Πηγή: <http://www.ardn.gr/node/189>

Τα χρηματιστήρια της Ευρώπης φαίνεται να ανακάμπτουν, η χρηματοπιστωτική κρίση που συγκλονίζει την παγκόσμια οικονομία, προκαλεί μεγάλες συγχωνεύσεις και εξαγορές, όπως αυτή της HBOS από την Lloyds TSB. Συνεχίζεται η διεθνής κρίση στο παγκόσμιο οικονομικό σύστημα. Τα χρηματιστήρια της Ευρώπης παρουσιάζουν ανάκαμψη στις συναλλαγές.

Όσοι έχουν ρευστότητα αξιοποιούν τις ευκαιρίες που προσφέρει η υποτίμηση των μετοχών στον κλάδο των τραπεζών. Ενίσχυση ρευστότητας των διεθνών αγορών με 180 δισεκατομμύρια δολάρια ανακοίνωσε η αμερικανική ομοσπονδιακή τράπεζα, στο πλαίσιο συντονισμένης δράσης με την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα, την Τράπεζα της Αγγλίας, της Ελβετίας, της Ιαπωνίας και του Καναδά.

Ο **ασφαλιστικός κολοσσός AIG** δεν έφερε τα αναμενόμενα αποτελέσματα στις αγορές. Ο δείκτης Dow Jones στη Νέα Υόρκη έπεσε πάνω από το 4%.

Η **Γκόλντμαν Σακς** υπέστη τη μεγαλύτερη ημερήσια απώλεια, ενώ για την Μόργκαν Στάνλεϊ, ήταν η χειρότερη μέρα των τελευταίων 15 ετών. Η Μόργκαν Στάνλεϊ είναι η δεύτερη μεγαλύτερη επενδυτική Τράπεζα της Wall Street.

Η **Ομοσπονδιακή Τράπεζα των ΗΠΑ** ανακοίνωσε ότι προχωρά σε ενίσχυση της ρευστότητας των διεθνών αγορών με το ποσό των 180 δισ. δολαρίων, στο πλαίσιο συντονισμένης δράσης με την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα, την Τράπεζα της Αγγλίας, την Εθνική Τράπεζα της Ελβετίας, την Τράπεζα της Ιαπωνίας και την Τράπεζα του Καναδά.

Η **Fed** κατέληξε με τις υπόλοιπες κεντρικές τράπεζες σε συμφωνία εργασιών swap, οι οποίες επιτρέπουν στα κεντρικά χρηματοπιστωτικά ιδρύματα αμοιβαίο βραχυπρόθεσμο δανεισμό ρευστού.

Η **EKT** θα ενισχύσει τη διατραπεζική αγορά με κεφάλαια ύψους 40 δισ. δολαρίων, τα οποία θα παρέχει η Fed μέσω ορίων συναλλαγών σε εργασίες swap.

Η **Τράπεζα της Αγγλίας** θα προσφέρει στο διατραπεζικό σύστημα κεφάλαια ύψους 40 δισ. Δολαρίων.

Η **Εθνική Τράπεζα της Ελβετίας** κεφάλαια ύψους 10 δισ. δολαρίων.

Η **Τράπεζα της Ιαπωνίας** υπέγραψε συμφωνία swap με τη Fed για κεφάλαια ύψους 60 δισ. δολαρίων, τα οποία θα διοχετεύσει στο σύστημα.

Η **Τράπεζα του Καναδά** γνωστοποίησε ότι υπέγραψε συμφωνία swap για κεφάλαια ύψους 10 δισ. δολαρίων.

Οι **κεντρικές τράπεζες** προχώρησαν σε αυτή την ανάληψη συντονισμένης δράσης με στόχο την αντιμετώπιση του πανικού στις διεθνείς αγορές, ο οποίος προκλήθηκε από την πτώχευση της τέταρτης μεγαλύτερης επενδυτικής τράπεζας στη Wall Street, Lehman Brothers, ενώ η Merrill Lynch & Co. συμφώνησε σε εξαγορά της από την Bank of America.

Τα δεδομένα που διαμορφώνονται στις παγκόσμιες οικονομικές εξελίξεις είναι πολύ ανησυχητικά:

- Τα διεθνή Χρηματιστήρια, και μαζί με αυτά η Σοφοκλέους, καταρρέουν.
- Το τραπεζικό σύστημα σημειώνει πολλές ζημιές και είναι πολλοί ίσα που απέχουν από την χρεοκοπία.
- Το δολάριο βρίσκεται σε ελεύθερη πτώση
- Οι ΗΠΑ από οικονομικός γίγαντας τείνουν να καταστούν ο μεγάλος οικονομικός ασθενής του πλανήτη και μια μεγάλη πηγή ανωμαλίας του διεθνούς συστήματος.
- Η κερδοσκοπία έχει εξωθήσει το πετρέλαιο στα ύψη, πάνω από τα 110 δολ. το βαρέλι, ο χρυσός βρίσκεται σε νέο ιστορικό ρεκόρ, πάνω από 1.000 δολ. η ουγκιά, ενώ καλπάζουν οι διεθνείς τιμές των πρώτων υλών και κυρίως των τροφίμων.
- Ο διεθνής πληθωρισμός εκτινάσσεται εν μέσω οικονομικής οπισθοχώρησης.
- Οι διεθνείς «φούσκες» σκάνε και κυρίως των ακινήτων και των παραγώγων.
- Οι Κεντρικές Τράπεζες, ξοδεύουν τεράστια ποσά για να συντηρήσουν τη ρευστότητα και να αποσοβήσουν τραπεζικές χρεοκοπίες.

- Οι νομισματικές, παρεμβάσεις αποδεικνύονται ανεπαρκείς και με εφήμερα αποτελέσματα.
- Ο υπό εξέλιξη διεθνής στασιμοπληθωρισμός τείνει να θυμίσει τις μέρες των αρχών της δεκαετίας του '70.
- Η ελληνική οικονομία βυθίζεται από τρίμηνο σε τρίμηνο.
- Οι εγχώριοι ρυθμοί ανάπτυξης συνεχώς πέφτουν.
- Η λαϊκή κατανάλωση υποχωρεί.
- Οι επενδύσεις έχουν πάρει την κάτω βόλτα.
- Τα ήδη υψηλά επιτόκια εμφανίζουν νέες ανοδικές τάσεις.
- Τα ελλείμματα στο ισοζύγιο πληρωμών διεκδικούν τα πρωτεία στον κόσμο
- Ο πληθωρισμός επανέρχεται σε επίπεδα προηγούμενης δεκαετίας²¹.

3.6 Επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης σε μεγάλες χώρες

Στο τμήμα αυτό θα αναφερθούμε στις επιπτώσεις που είχε η οικονομική κρίση ενδεικτικά σε κάποιες μεγάλες χώρες. Παραδείγματος χάριν, οι συνέπειες της διεθνούς οικονομικής κρίσης στην **Ιταλία** οδήγησαν σε υποχρεωτικές αργίες των εργαζομένων στις ιταλικές βιομηχανίες. Οι ακυρώσεις παραγγελιών, με αποτέλεσμα τη μείωση της παραγωγής, οδήγησε μεγάλες βιομηχανικές επιχειρήσεις στην Ιταλία να κλείσουν μέχρι και ένα μήνα και οι εργαζόμενοι καλύπτονταν οικονομικά από το ταμείο ανεργίας.

Πιο συγκεκριμένα :

- Στον όμιλο FIAT σχεδόν 50.000 εργαζόμενοι είναι σπίτι τους από την Παρασκευή 12 Δεκεμβρίου 2009. Θα ξαναπιάσουν δουλειά σε ένα μήνα, στις 12 Ιανουαρίου. Στο εργοστάσιο της Mirafiori, σύμφωνα με συνδικαλιστικές πηγές, η παύση εργασιών πιθανότατα να επιμηκυνθεί μέχρι τις 19 Ιανουαρίου.

²¹ Πηγή: Εφημερίδα «Ελευθεροτυπία», 18/03/2008

- Στη βιομηχανία όπλων BERETTA 800 εργαζόμενοι έχουν σταματήσει να δουλεύουν από 15 Δεκεμβρίου 2009 μέχρι τις 23 Ιανουαρίου, εξ αιτίας μαζικών ακυρώσεων παραγγελιών από τις ΗΠΑ.
- Στη βιομηχανία PIAGGIO 1.900 εργαζόμενοι τέθηκαν σε υποχρεωτική αργία για ένα μήνα: Από τις 12 Δεκεμβρίου μέχρι τις 12 Ιανουαρίου²².

Οι συνέπειες της οικονομικής κρίσης στη Γερμανία ήταν πολύ σοβαρές. Με αποτέλεσμα:

- Το 2009 το ΑΕΠ μειώθηκε κατά 5% (με πολύ μεγάλη πτώση α' τρίμηνο) και παρά το ότι η ανάκαμψη φαίνεται ότι ξεκίνησε το β' τρίμηνο 2009, κατά το δ' τρίμηνο του έτους η μεταβολή του ΑΕΠ έπεσε σε 0%.
- Η λήψη διαδοχικών δεσμών μέτρων τόσο για τις Τράπεζες όσο και την πραγματική οικονομία προκάλεσε αύξηση του ελλείμματος του προϋπολογισμού και του δανεισμού της χώρας. Το έλλειμμα το 2010 αναμένεται να ανέλθει σε 6%, από 3,2% το 2009. Από το 2011 πρέπει να αρχίσει σταδιακά να μειώνεται.
- Ενώ πριν από την κρίση προβλεπόταν ότι το δημόσιο χρέος της Γερμανίας το 2011 θα αυξανόταν κατά €6 δισ., λόγω της κρίσης το πρόσθετο χρέος θα ανέλθει σε €85 δισ. Από αυτό το ποσό τα €43,5 δισ. οφείλονται ευθέως στα μέτρα αντιμετώπισης της κρίσης, και τα €23,3 δισ. στα μέτρα τόνωσης της απασχόλησης. Εκτιμάται ότι το 2010 το δημόσιο χρέος θα ανέλθει σε περίπου 65% του ΑΕΠ.
- Οι συνταγματικές προβλέψεις απαγορεύουν διόγκωση του δημοσίου χρέους πέραν συγκεκριμένων ορίων. Συγκεκριμένα, το Σύνταγμα επιβάλλει σταδιακό περιορισμό του χρέους από το 2011 έως το 2016, ούτως ώστε το 2016 το έλλειμμα να μην υπερβαίνει το 0,35% του ΑΕΠ. Για να επιτευχθεί αυτό θα πρέπει οι κρατικές δαπάνες να περιορίζονται ετησίως κατά €10 δισ. καθ' όλη την περίοδο έως το 2016. Οι συνέπειες εντός της Γερμανίας εκτιμάται ότι θα είναι πολύ σοβαρές, καθώς θα απαιτηθεί τεράστια προσπάθεια.

²² Πηγή: <http://www.agora.mfa.gr/frontoffice/portal.asp?cpage=NODE&cnode=57&fid=19249>

- Η υλοποίηση των προεκλογικών υποσχέσεων, ιδίως από πλευράς FDP, περί σημαντικών φορολογικών ελαφρύνσεων εν μέσω οικονομικής κρίσης, συνεχίζει να προκαλεί τριβές στον κυβερνητικό συνασπισμό. Τα μέτρα προκαλούν μείωση των φορολογικών εσόδων, ιδίως της τοπικής αυτοδιοίκησης, που συνεπάγεται αύξηση του δημοσίου χρέους.
- Άλλα μέτρα που πρέπει να λάβει η κυβέρνηση επί σειράς θεμάτων, όπως η αναπροσαρμογή των εισφορών κοινωνικής ασφάλισης και το πλαίσιο επιδότησης των ανέργων αναμένεται να επιβαρύνουν περαιτέρω τον κρατικό προϋπολογισμό
- Οι Γερμανοί πολίτες γνωρίζουν καλά ότι η χώρα τους είναι ο σημαντικότερος καθαρός χρηματοδότης του προϋπολογισμού της Ε.Ε.

Το άμεσο αίτιο της κρίσης είναι η φούσκα των στεγαστικών, που βασιζόταν ουσιαστικά σε πολύ επικίνδυνα ενυπόθηκα δάνεια μαζί με χρηματοοικονομικά εργαλεία που επινοήθηκαν για να μοιράσουν το ρίσκο, οδηγώντας σε τέτοια πολυπλοκότητα που λίγοι καταλαβαίνουν ποιος χρωστάει τι και σε ποιον. Οι πιο θεμελιώδεις λόγοι για την κρίση έχουν να κάνουν με τις βασικές ανεπάρκειες της αγοράς.

Αν η Goldman Sachs δανείσει χρήματα, θα λάβει υπόψη εάν είναι καλή η διοίκησή της και το πιθανό ρίσκο που μπορεί να έχει για την εταιρεία αν ο δανειολήπτης δεν μπορεί να ξεπληρώσει το δάνειό του, αλλά δεν αξιολογεί το ρίσκο του χρηματοπιστωτικού συστήματος στο σύνολό του.

Το **Αμερικανικό χρέος** είναι ήδη εκτός ελέγχου και το οικονομικό σχέδιο ενίσχυσης του Ομπάμα μπορεί να βουλιάξει τις ΗΠΑ ακόμα βαθύτερα στο χρέος. Ο αντίκτυπος του υπέρογκου χρέους στην **Αμερικανική** οικονομία, στο δολάριο και στην εμπιστοσύνη των διεθνών επενδυτών είναι άγνωστος. Το χρέος ήταν πολύ υψηλότερο στο παρελθόν. Αλλά ξεπεράστηκε χάρη στην ξεχωριστή οικονομική ανάπτυξη που έλαβε χώρα κάτω από μια ημι-κεντρικά ελεγχόμενη οικονομία. Εάν τα σημερινά κρατικά πακέτα οικονομικής ενίσχυσης οδηγήσουν σε σταθερή οικονομική ανάπτυξη, το χρέος θα μπορούσε να ελεγχθεί.

Υπάρχουν και άλλα εργαλεία, όπως ο πληθωρισμός. Οι κύριοι χρηματοδότες η Κίνα, η Ιαπωνία και οι πετρελαιοπαραγωγές χώρες, μπορεί να αποφασίσουν να στρέψουν τα κεφάλαιά τους αλλού για υψηλότερα κέρδη.

Οι χρηματοδότες έχουν όφελος με το να στηρίξουν την καταναλωτική οικονομία των ΗΠΑ για τις δικές τους εξαγωγές. Δεν υπάρχει τρόπος να γίνουν ασφαλείς προβλέψεις, αλλά φαίνεται ξεκάθαρα ότι ολόκληρη η διεθνής οικονομία βρίσκεται σε μια επικίνδυνη κατάσταση.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο

«Οι Συνέπειες της οικονομικής κρίσης στην Ελλάδα»

4.1 Οι επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης στην Ελλάδα

Σε καλύτερη θέση, σε σχέση με την κρίση και τις υπόλοιπες χώρες της Ευρωζώνης, βρίσκεται η Ελλάδα, τουλάχιστον βραχυπρόθεσμα, σύμφωνα με τον καθηγητή του Πανεπιστημίου Πειραιώς και οικονομικό σύμβουλο της Eurobank, κ. Γκίκας Χαρδούβελης.

Η **Alpha Bank** πιστεύει ότι η ναυτιλία και ο τουρισμός είναι οι πιο ευάλωτοι κλάδοι της ελληνικής οικονομίας, στο πλαίσιο της παρούσης οικονομικής κρίσης. Στη μελέτη της για τις επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης και για το πώς μπορεί η Ελλάδα να βγει από αυτή, επισημαίνει τα διαρθρωτικά προβλήματα της ελληνικής οικονομίας που λειτουργούν επιβαρυντικά. Ωστόσο, η Alpha Bank πιστεύει ότι η Ελλάδα μπορεί να επωφεληθεί από την επιτάχυνση προγραμμάτων που εντάσσονται στο Δ' ΚΠΣ και ήδη προωθούνται από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, αλλά θα πρέπει να αποφύγει την περαιτέρω επιδείνωση των δημοσιονομικών της ελλειμμάτων το 2009 και στα επόμενα έτη, πέραν των πιέσεων που αναπόφευκτα θα ασκηθούν λόγω της σοβαρής επιβράδυνσης της αναπτυξιακής της πορείας.

Ο κ. Χαρδούβελης τόνισε ότι σε βραχυπρόθεσμη βάση η Ελλάδα αντιμετωπίζει λιγότερα προβλήματα σε σχέση με τις υπόλοιπες χώρες της Ευρωζώνης, χάρη: στο ισχυρό τραπεζικό σύστημα, στο γεγονός ότι είναι μια σχετικά κλειστή οικονομία, στην έλλειψη καθετοποιημένων μονάδων παραγωγής, στην αύξηση των πραγματικών μισθών που ενισχύει την κατανάλωση, στη μείωση των επιτοκίων. Ο κ. Χαρδούβελης σημείωσε ακόμα ότι κατά κανόνα στη διάρκεια δύσκολων οικονομικών συνθηκών σχεδόν ποτέ δεν λαμβάνουν χώρα σοβαρές διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις.

Ωστόσο, η περίπτωση της Ελλάδας είναι διαφορετική, καθώς η κρίση μπορεί να αφυπνίσει πολίτες και πολιτικούς από μια περίοδο εφησυχασμού, λόγω της ασπίδας που προσφέρει η ΟΝΕ.

Σύμφωνα με την Alpha Bank, το κυριότερο ζήτημα για την Ελλάδα προκύπτει από το ότι το χαμηλό ποσοστό αποταμίευσης στη χώρα μας (το μεγάλο έλλειμμα του ισοζυγίου) είναι κυρίως αποτέλεσμα κυβερνητικών πολιτικών, οι οποίες εφαρμόζονται με στήριγμα τις εισροές κεφαλαίων από το εξωτερικό²³.

4.2 Οι κοινωνικές συνέπειες της οικονομικής κρίσης στην Ελλάδα

Σύμφωνα με τις προβλέψεις του ίδιου του Δ.Ν.Τ., η επίσημη ανεργία θα ανέβει επιπλέον και θα ξεπεράσει μάλιστα το 10% προσθέτοντας και άλλους χιλιάδες εργαζόμενους. Η μεγαλύτερη ανεργία θα εκδηλωθεί στους τομείς της οικονομίας που είναι άμεσα προσδεμένοι με το δυτικό οικονομικό σύστημα, (χρηματο-πιστωτικές τράπεζες, τουρισμός, κατασκευές).

Άμεσα πληγωμένοι θα είναι οι νέο - εισερχόμενοι στην αγορά εργασίας και οι ανειδίκευτοι εργάτες, οι οποίοι αποτελούν τα πρώτα θύματα των απολύσεων. Στον τομέα των κατασκευών σημαντικό πλήγμα αναμένεται να δεχτούν οι οικονομικοί μετανάστες.

Ο τραπεζικός και χρηματοπιστωτικός τομέας αποτελεί την πηγή της κρίσης. Ήδη το Χρηματιστήριο Αθηνών βρίσκεται σε πολύ χαμηλά επίπεδα. Η άνοδος του κόστους του χρήματος, θα επιβαρύνει χιλιάδες δανειολήπτες, οι οποίοι θα κληθούν να πληρώσουν πολύ ακριβά το στεγαστικό τους δάνειο, το καταναλωτικό τους δάνειο και κάθε είδους δάνειο που χρειάστηκε να πάρουν. Η ελληνική κυβέρνηση, με πακέτο 28 δισ. ευρώ, προσπάθησε το 2009 να υποστηρίξει τους τραπεζίτες.

²³ Πηγή:http://news.kathimerini.gr/4dcgi/_w_articles_economy_1_07/03/2009_306629

Στον **τομέα του τουρισμού** η μείωση των τουριστών από την Ευρώπη και την Αμερική, αναμένεται να οδηγηθεί σε πλήρη στασιμότητα λόγω της μείωσης των εισοδημάτων των μεσο - στρωμάτων στις χώρες αυτές. Σημαντικό αντιστάθμισμα αποτελεί η αύξηση των τουριστών από χώρες των Βαλκανίων και της Ρωσίας.

Στον **τομέα των κατασκευών**, προβλέπονται μεγάλες απολύσεις λόγω της μειωμένης ζήτησης τόσο από την εγχώρια όσο και από τη δυτική αγορά ακινήτων και γης, πράγμα που θα οδηγήσει σε άνοδο των επιτοκίων των στεγαστικών δανείων²⁴.

4.3 Η Ελλάδα και η Οικονομική Κρίση

Η Ελλάδα αποτελεί μια ειδική περίπτωση. Έτσι και σ' αυτήν την παγκόσμια οικονομική κρίση, οι επιπτώσεις θα είναι «ειδικού τύπου». Το να επιχειρήσει κανείς να κάνει μια πρόβλεψη για τις επιπτώσεις της επερχόμενης οικονομικής κρίσης στην Ελλάδα είναι περίπου αδύνατο. Και η εικόνα που δίνουν τα Μέσα Ενημέρωσης δεν βοηθά, καθώς είναι τόσο προσαρμοσμένα στον εντυπωσιασμό και όχι στην ψύχραιμη ανάλυση.

Στο Χρηματιστήριο όμως οι μετοχές των εισηγμένων έχουν πάρει την κατηφόρα, από την οποία δεν φαίνεται ότι πρόκειται να συνέλθουν σύντομα. Κάποιοι βέβαιοι έχουν αρχίσει να το βλέπουν αυτό και σαν ευκαιρία, αλλά διστακτικά.

Στις αντιπροσωπείες αυτοκινήτων και ιδίως των πολυτελών τα πράγματα είναι πολύ δύσκολα και το κλίμα δεν είναι καλό. Πολλές μάντρες μεταχειρισμένων έχουν ήδη κλείσει.

Η οικοδομική δραστηριότητα έχει μειωθεί, όπως και η ζήτηση, αλλά οι τιμές των ακινήτων έχουν πέσει.

Πολλές εμπορικές επιχειρήσεις κάθε τύπου και μεγέθους, έχουν μεγάλα προβλήματα.

²⁴ Πηγή: <http://www.ardin.gr/node/751>

Οι σφραγισμένες επιταγές το Νοέμβριο μόνο ξεπέρασαν τα 150 εκατομμύρια ευρώ, ποσό ρεκόρ, ενώ από την αρχή του χρόνου έχουν ξεπεράσει το 1,1 δις ευρώ, κι αυτό ποσό ρεκόρ.

Το να προσπαθήσει κανείς να υπολογίσει τις επιπτώσεις της κρίσης στη Ελλάδα, που σύμφωνα με όλες τις προβλέψεις πρόκειται να πλήξει τη χώρα μας από την αρχή του 2010, είναι μάλλον αδύνατο.

Οι εκδοτικές επιχειρήσεις που ήδη έχουν μεγάλα προβλήματα, θα αποκτήσουν ακόμη περισσότερα και πολλές από αυτές δύσκολα θα επιβιώσουν. Κάποιες βέβαια θα εξακολουθήσουν να λειτουργούν ακμή και με μεγάλες ζημιές. Ήδη όμως οι περισσότερες έχουν αρχίσει μεγάλες περικοπές σε προσωπικό.

Αυτές που θα πληγούν περισσότερο είναι οι μικρές εμπορικές επιχειρήσεις τις περιφέρειας και πολλές από αυτές δεν θα αντέξουν, δημιουργώντας και πρόσθετα προβλήματα ανεργίας. Πολλές μεγάλες και κάποτε γιγαντιαίες επιχειρήσεις επίσης θα κατεβάσουν ρολά. Κανείς δεν μπορεί να πει με βεβαιότητα, ποια από τα πολύ μεγάλα επιχειρηματικά ονόματα, αντιμετωπίζουν οικονομικά προβλήματα. Αρκετοί από αυτούς όμως, θα οδηγηθούν στην χρεωκοπία.

Ο εφοπλιστικός κλάδος που την τελευταία δεκαετία είχε πραγματοποιήσει, ακόμη και για τους ίδιους απίστευτα υπερκέρδη, τα οποία επενδύονταν σε αγορές ακινήτων και επιχειρήσεων, τώρα δημιουργεί απίστευτες υπερζημιές. Καινούργιοι επιχειρηματίες όμως ξεπροβάλλουν, που θα εκμεταλλευτούν στο έπακρο την αδυναμία κάποιων πρώην ισχυρών²⁵.

4.4 Οι συνέπειες της κρίσης για την Ελλάδα

Η ελληνική οικονομία επηρεάζεται άμεσα από την κρίση αυτή, η οποία, πέραν των βραχυχρόνιων επιπτώσεων, αναδεικνύει τα χρόνια προβλήματα της ελληνικής

²⁵Πηγή:<http://www.klik.gr/magazine/08/%CE%B7%CE%B5%CE%BB%CE%BB%CE%AC%CE%B4%CE%B1-%CE%BA%CE%B1%CE%B9-%CE%B7%CE%BF%CE%B9%CE%BA%CE%BF%CE%BD%CE%BF%CE%BC%CE%B9%CE%BA%CE%AE-%CE%BA%CF%81%CE%AF%CF%83%CE%B7>

οικονομίας, σημειώνει το Ίδρυμα Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών στην έκθεσή του για την οικονομική πολιτική που παρουσιάστηκε τον Ιούνιο.

Η διεθνής οικονομική κρίση, έχει σημαντικές επιπτώσεις σε όλους τους τομείς της οικονομικής δραστηριότητας. Παρά το γεγονός ότι έχουν εμφανιστεί οι πρώτες ενδείξεις βελτίωσης στο οικονομικό κλίμα, στο πρώτο τρίμηνο του τρέχοντος έτους υπήρξε συρρίκνωση του ΑΕΠ της Ευρωζώνης κατά 4,8% σε σχέση με το πρώτο τρίμηνο του 2008».

Από την αξιολόγηση των επιπτώσεων της διεθνούς οικονομικής κρίσης στην ελληνική οικονομία, το IOBE καταλήγει στις εξής έξι βασικές διαπιστώσεις:

1. Οι άμεσες επιπτώσεις στην Ελλάδα υπήρξαν ηπιότερες σε σύγκριση με εκείνες στις περισσότερες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Οι ρυθμοί ταχείας ανάπτυξης των προηγούμενων ετών αλλά και ορισμένες δομικές αδυναμίες της ελληνικής οικονομίας, όπως η εσωστρέφεια (σχετικά μικρό ποσοστό διεθνούς εμπορίου στο ΑΕΠ) και η προσανατολισμένη στην εγχώρια αγορά παραγωγή, ο μεγάλος Δημόσιος Τομέας και ο σχετικά συντηρητικός τραπεζικός κλάδος, λειτούργησαν ως αναχώματα και επιβράδυναν ή ανέκοψαν τη διείσδυση των συμπτωμάτων της κρίσης. Έτσι, η Ελλάδα εμφάνισε θετική μεταβολή του ΑΕΠ το πρώτο τρίμηνο του 2009 (+0,3%).
2. Η κρίση ανέδειξε όμως τα χρόνια προβλήματα του τρέχοντος αναπτυξιακού προτύπου της ελληνικής οικονομίας, τόσο τα βασικά αίτια, που είναι κυρίως η χαμηλή ανταγωνιστικότητα, η χαμηλή ένταση ανταγωνισμού στις αγορές, η αναποτελεσματική λειτουργία του Δημόσιου Τομέα, το μη βιώσιμο ασφαλιστικό σύστημα, όσο και τις συνέπειες των παραπάνω, που είναι τα συνεχή δημοσιονομικά ελλείμματα, το υψηλό δημόσιο χρέος, το υψηλό έλλειμμα ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών, το χαμηλό ποσοστό απασχόλησης και το δυσμενές επιχειρηματικό περιβάλλον.
3. Η έστω και συγκριτικά μικρότερη επίδραση της διεθνούς κρίσης στην ελληνική οικονομία είχε, μεγάλη επίπτωση στις προσδοκίες τόσο των καταναλωτών όσο και των επιχειρήσεων, με αποτέλεσμα την κατακρήμνιση του οικονομικού κλίματος.

4. Η κρίση κάνει ιδιαίτερα αισθητό στην Ελλάδα το γενικό περιορισμό διαθέσιμων κεφαλαίων, γεγονός που: α) περιορίζει τις δυνατότητες δανεισμού του Δημοσίου και αυξάνει το κόστος του και β) Δημιουργεί προβλήματα στο χρηματοπιστωτικό σύστημα, με άμεσο αντίκτυπο στην επάρκεια και το κόστος δανειακών κεφαλαίων για την παραγωγή.
5. Το ελληνικό χρηματοπιστωτικό σύστημα φαίνεται ότι επηρεάστηκε από την κρίση σε μικρότερο βαθμό απ' ότι σε πολλές άλλες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, κυρίως διότι είχε μικρή έκθεση σε περιουσιακά στοιχεία. Όμως, οι δευτερογενείς κίνδυνοι, που συνδέονται με τη στασιμότητα της οικονομίας και την έκθεση των τραπεζών σε χώρες της ευρύτερης περιοχής με εύθραυστες οικονομίες και συναλλαγματικές ισοτιμίες, παραμένουν.
6. Η διεθνής κρίση, παρά τις σχετικά ήπιες άμεσες επιπτώσεις στην ελληνική οικονομία, έχει έντονα αρνητικές μακροπρόθεσμες επιπτώσεις. Αναδεικνύοντας και αποκαλύπτοντας τα προβλήματα του τρέχοντος αναπτυξιακού προτύπου, έθεσε υπό αμφισβήτηση τη βιωσιμότητα του. Μια βασική συνέπεια αυτού του γεγονότος είναι η δραματική αύξηση του κόστους δανεισμού του ελληνικού δημοσίου. Η διαφορά της απόδοσης του δεκαετούς ομολόγου του ελληνικού δημοσίου από το αντίστοιχο γερμανικό τον Ιούνιο του τρέχοντος έτους ήταν περίπου 2 εκατοστιαίες μονάδες βάσης, μεταφέροντας στο μέλλον δυσαναλόγως υψηλό κόστος αποπληρωμής τόκων.

Από μια άλλη οπτική γωνία, η ελληνική οικονομία εισήλθε στη διεθνή κρίση με ένα υψηλό ποσοστό εξάρτησης των αναγκών της σε κεφάλαια από το εξωτερικό. Οι ανάγκες αυτές καλύπτονται αλλά με υψηλό κόστος δανεισμού, μεταφέροντας έτσι στο μέλλον το βάρος της διατήρησης σήμερα του επιπέδου της συνολικής ζήτησης στην οικονομία²⁶.

²⁶ Πηγή:<http://www.athina984.gr/node/70518>

4.5 Η κρίση στην Ελλάδα

Το έλλειμμα και το χρέος των ελληνικών δημοσιονομικών αυξάνεται και προβλέπεται να φτάσει σε ανησυχητικά επίπεδα. Το ΑΕΠ παρουσίασε μείωση κατά το πρώτο τρίμηνο της χρονιάς 2010 και αναμένεται να συνεχίσει αυτήν την πορεία, ενώ έντονο προβληματισμό προκαλούν τα άδεια ταμεία του κράτους.

Μια από τις σημαντικότερες συνέπειες της κρίσης της οικονομίας είναι η αύξηση της ανεργίας, η οποία έχει φτάσει σε διψήφιο αριθμό ενώ ανάμεσα στους νέους το ποσοστό των ανέργων ανέρχεται στο 25%. Στοιχεία των τελευταίων μηνών δείχνουν την ύπαρξη μιας διαρθρωτικής αδυναμίας της ελληνικής οικονομίας να δημιουργήσει νέες θέσεις εργασίας εντείνοντας την ανησυχία για το φαινόμενο. Το μερίδιο της ευθύνης που φέρει για αυτήν την κατάσταση η παγκόσμια οικονομική κρίση και το αντίστοιχο της ελληνικής δημοσιονομικής πολιτικής είναι δύσκολο να εξακριβωθεί, ωστόσο έντονος λόγος γίνεται για την πορεία που ακολούθησαν τα πακέτα στήριξης του κράτους προς τις τράπεζες, τα οποία θεωρήθηκαν περιορισμένα σε αριθμό και σε μέγεθος²⁷.

Στοιχεία της Στατιστικής Υπηρεσίας που αφορούσαν τη βιομηχανία

Δεν είναι μόνο η μείωση του τζίρου κατά 26,8% που προκαλεί έντονη ανησυχία, όσο ο πρόδρομος δείκτης των νέων παραγγελιών, ο οποίος σημείωσε πτώση κατά 36% και ο οποίος προοιωνίζεται τον βαθμό απασχόλησης του παραγωγικού δυναμικού για τους επόμενους μήνες και δίνει μια γεύση για ποια χειρότερα πρόκειται να δούμε στην αγορά εργασίας.

Σύμφωνα με τη μηνιαία έρευνα εργατικού δυναμικού της ΕΣΥΕ προκύπτει ότι:

Η συνολική απασχόληση σημείωσε σημαντική πτώση κατά -1,3% σε ετήσια βάση τον Μάιο 2009. Η ανεργία εκτοξεύθηκε στο 8,5%, (το έτος 2010) του εργατικού

²⁷ Πηγή:<http://www.newstime.gr/?i=nt.el.article&id=11400>

δυναμικού, με τους ανέργους να αυξάνονται στις 420 χιλιάδες έναντι των 324 χιλιάδων που ήταν το 2009.

Σύμφωνα με στοιχεία του Τειρεσία οι ακάλυπτες επιταγές και απλήρωτες συναλλαγματικές, έσπασαν κάθε ρεκόρ, ξεπερνώντας τα δύο δισεκατομμύρια ευρώ από την αρχή του 2010.

Η ελληνική κυβέρνηση, αναλαμβάνει διορθωτικές, στοχευμένες, πρωτοβουλίες, με στόχο:

- Την ενίσχυση της ρευστότητας της οικονομίας (με την ενίσχυση των πιστωτικών ιδρυμάτων και με την επιτάχυνση της χρηματοδότησης από το Πρόγραμμα Δημόσιων Επενδύσεων).
- Την εγγύηση των καταθέσεων των αποταμιευτών.
- Την προστασία των δανειοληπτών.
- Τη στήριξη των επιχειρήσεων (με τη χρηματοδοτική εγγύησή τους, τις πρωτοβουλίες για την επιδότηση αντικατάστασης παλαιών μηχανημάτων, τα προγράμματα για την ενεργειακή αναβάθμιση των κτιρίων).
- Την ενίσχυση κλάδων και τομέων που πλήττονται περισσότερο από την κρίση (όπως είναι ο αγροτικός τομέας και οι κλάδοι του τουρισμού, της οικοδομής και της εμπορίας αυτοκινήτων).
- Τη διανομή σημαντικού κοινωνικού μερίσματος (με τις αυξημένες δαπάνες και τις πρόσθετες πιστώσεις για την κοινωνική προστασία).
- Την ενίσχυση των εσόδων (με παρεμβάσεις σε τομείς με μικρότερη φορολογική επιβάρυνση και με στόχο τη δικαιότερη κατανομή των φορολογικών βαρών).
- Την περιστολή των δαπανών (με τη συγκρατημένη εισοδηματική πολιτική και τις περικοπές στις ελαστικές δαπάνες).

Αυτές οι πρωτοβουλίες, οι οποίες και επικροτούνται από τους διεθνείς οργανισμούς, συμβάλλουν στην άμβλυση των συνεπειών της κρίσης και αναμένεται να ενισχύσουν τα δημόσια οικονομικά της χώρας²⁸.

²⁸ Πηγή:<http://www.newstime.gr/?i=nt.el.article&id=11400>

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο

«Ο αντίκτυπος της κρίσης στις Ελληνικές επιχειρήσεις»

5.1 Μεγάλοι επιχειρηματικοί κολοσσοί στην Ελλάδα

Στο τμήμα αυτό παρατίθεται ο αντίκτυπος της κρίσης σε μεγάλους επιχειρηματικούς κολοσσούς της Ελλάδος για να πάρουμε μια γεύση από το βαθμό επίδρασης στις ελληνικές επιχειρήσεις. Ειδικότερα, όσον αφορά τις κινήσεις των επιχειρήσεων, αναφέρουμε:

- **Coca – Cola 3E:** μείωση των λειτουργικών εξόδων. Μεταφέρει το εργοστάσιο από την Εσθονία στη Λετονία.
- **Frigoglass:** κλείσιμο εργοστασίων σε Νορβηγία και Πολωνία και μείωση του εργατικού δυναμικού στην Πάτρα.
- **Φάγε:** έκδοση ομολογιακού δανείου 150 εκ. δολαρίων. Μείωσε κατά 18 άτομα το προσωπικό της στην Ελλάδα.
- **Νίκας:** ρευστοποιεί συμμετοχές. Αναπροσαρμόζει τη στρατηγική επέκτασης στα Βαλκάνια. Απέλυσε 16 εργάτες.
- **Creta Farm:** συγχωνεύει τις θυγατρικές εταιρείες TETO Φάρμα και Φάρμα Θεσσαλίας.
- **Βερόπουλος:** στο μικροσκόπιο οι δαπάνες για την αναβάθμιση των καταστημάτων.
- **Ατλάντικ Super Market:** διαχωρίζει τη λιανική από τη χονδρική με στόχο την εξεύρεση επενδυτή.
- **Παπαστράτος:** έβγαλε σε αναγκαστική άδεια εργαζομένους στο εργοστάσιο της στον Ασπρόπυργο.
- **Diana χαρτοβιομηχανία:** σε υποχρεωτική άδεια τέθηκαν οι 130 εργαζόμενοι ενώ διαβεβαιώνει πως το εργοστάσιο θα επαναλειτουργήσει μετά το Πάσχα.

- **Spider stores:** παγώνει τις επενδύσεις στο εξωτερικό. Εξετάζει την έξοδο της από την Πολωνία.
- **Fashion Fox:** διέκοψε τη λειτουργία τριών καταστημάτων outlet. Σταμάτησε το replay cornet στη Βουλγαρία.
- **Βάρδας:** αναστολή επενδύσεων και στάση αναμονής εν όψει του 2010, εξετάζει το κλείσιμο 5 – 6 σημείων.
- **Ηλεκτρονική Αθηνών:** επανεξετάζει το χρονοδιάγραμμα επέκτασης στην αγορά των Βαλκανίων και ειδικότερα στη Σερβία.
- **Expert:** αναβάλλει προς το παρόν τα σχέδια των συνεργατών και επέκτασης στα Βαλκάνια.
- **Φούρλης:** συντηρητικά η ανάπτυξη του δικτύου της Inetrsport.
- **Yalco:** δρομολογεί στην αποχώρηση της από την Ουγγαρία.
- **S & B:** έκλεισε τρεις μονάδες στην Ευρώπη και στις Η.Π.Α και μείωσε τον αριθμό των εργαζομένων.
- **Μαϊλλης:** ενοποίησε 15 εργοστάσια παραγωγής σε 8. Προς το κλείσιμο ακόμη δύο μονάδων το 2010.
- **Alco:** λουκέτο στη θυγατρική της Groupal. Απέλυσε σταδιακά το προσωπικό της στο πλαίσιο που του επιτρέπει ο νόμος.
- **Alumil:** συγχώνευση θυγατρικών alumil ju industry και Alumil couting και Αλουνέφ με τη μητρική Alumil.

5.2 ΟΠΑΠ

Οι αδύναμες επιδόσεις του Πάμε Στοίχημα ελλείπει σημαντικών αθλητικών γεγονότων το β' τρίμηνο του 2009, (σε σχέση με το περυσινό όπου διεξήχθη το Πανευρωπαϊκό Πρωτάθλημα Ποδοσφαίρου), σε συνδυασμό με τις υψηλότερες του αναμενόμενου αποδόσεις κερδών στους παίκτες, επηρέασαν αρνητικά τα μεγέθη του Οργανισμού στο β' τρίμηνο.

Ο ΟΠΑΠ αναμένεται να ανακοινώσει διψήφιο ποσοστό μείωσης των καθαρών κερδών τρίτου τριμήνου, λόγω της ύφεσης. Σύμφωνα με έξι αναλυτές σε δημοσκόπηση του Reuters, τα καθαρά κέρδη αναμένονται στα 141,8 εκατ. ευρώ κατά μέσο όρο, μειωμένα κατά 13,4% σε ετήσια βάση.

Αναλυτές ανέφεραν ότι ο αντίκτυπος της παγκόσμιας κρίσης έπληξε τις πωλήσεις τρίτου τριμήνου του Κίνο, που αντιστοιχεί περίπου στο ήμισυ του τζίρου της εταιρίας. Οι πωλήσεις του παιχνιδιού αναμένεται να έχουν μειωθεί 5%. Τα καθαρά κέρδη αναμένεται να επιβαρύνουν και οι αυξημένες αποδόσεις στους νικητές του Στοιχήμα.

Οι πωλήσεις το ομίλου αναμένεται να έχουν υποχωρήσει 1% στα 1,2 δις ευρώ, καθώς ο αμετάβλητος τζίρος του Στοιχήματος και τα υψηλότερα έσοδα από άλλα παιχνίδια, όπως το Joker, αντιστάθμισαν εν μέρει τις αδύναμες επιδόσεις του Κίνο.

Ο ΟΠΑΠ έχει τα αποκλειστικά δικαιώματα διαχείρισης αθλητικού στοιχήματος και αριθμό-λαχείων στη χώρα έως το 2020, αλλά το Στοιχήμα, που σημείωνε ισχυρούς ρυθμούς ανάπτυξης τα τελευταία χρόνια, αντιμετωπίζει έντονο ανταγωνισμό από το διαδικτυακό στοιχήμα.

Η μετοχή, με απώλειες 16,4% από τις αρχές του 2010, έχει σημειώσει υπό-απόδοση έναντι του γενικού δείκτη που έχει ενισχυθεί 44,9%.

5.3 ΟΤΕ

Τα καθαρά κέρδη επηρεάστηκαν στο δεύτερο τρίμηνο του 2009 από το κόστος των προβλέψεων για πρόωρη αποχώρηση και από την επιβολή νέου φόρου στην Ελλάδα για τα ληφθέντα μερίσματα από την Cosmote (31 εκατ. ευρώ). Κατά το δεύτερο τρίμηνο του έτους συνεχίστηκε η αδυναμία των οικονομιών των χωρών στις οποίες λειτουργεί ο όμιλος. Υπολογίζεται πως η συνολική δαπάνη για τηλεπικοινωνιακές υπηρεσίες στην Ελλάδα μειώθηκε κατά περίπου 7% στο πρώτο εξάμηνο του 2009, ενώ παρόμοια ή μεγαλύτερη πτώση παρατηρήθηκε στη Ρουμανία, στη Βουλγαρία και στην Αλβανία. Σύμφωνα με τον διευθύνοντα σύμβουλο του ΟΤΕ κ. Παναγή Βουρλούμη, στην ελληνική αγορά σταθερής τηλεφωνίας η θέση της εταιρείας επηρεάστηκε αρνητικά από σημαντικές καθυστερήσεις που παρατηρήθηκαν στην έγκριση από τη ρυθμιστική αρχή προϊόντων που θα καθιστούσαν τον ΟΤΕ πιο ανταγωνιστικό τιμολογιακά.

5.4 Ελληνικά Πετρέλαια

Τα συγκρίσιμα καθαρά κέρδη του α' εξαμήνου του 2009 (σε σχέση με το αντίστοιχο περυσινό) σημείωσαν άνοδο 6% στα 114 εκατ. ευρώ, κυρίως λόγω του υψηλότερου μέσου περιθωρίου διύλισης, της ισχυροποίησης του δολαρίου καθώς και των κερδών από το πρόγραμμα βελτίωσης της ανταγωνιστικότητας και μετεξέλιξης του ομίλου, τα οποία και ανήλθαν σε 25 εκατ. ευρώ συνολικά στο α' εξάμηνο του 2009.

Ακόμη, στην εμπορία, η αύξηση του όγκου πωλήσεων ανά πρατήριο και η βελτιωμένη διάρθρωση των πωλήσεων οδήγησε σε αύξηση κατά 11% των κερδών EBITDA στην Ελλάδα, παρά την πτώση των πωλήσεων καυσίμων αεροπορίας και ναυτιλίας.

5.5 Motor Oil

Σημαντικά υψηλότερα του αναμενόμενου διαμορφώθηκαν τα αποτελέσματα β' τριμήνου της Motor Oil λόγω των ισχυρών περιθωρίων διύλισης και των όγκων. Η λειτουργική απόδοση της εταιρείας ήταν πολύ καλή.

Ακόμη, οι χαμηλότερες ανάγκες για κεφάλαιο κίνησης επέτρεψαν στην εταιρεία να έχει θετικές ελεύθερες ταμειακές ροές στα 112 εκατ. ευρώ το α' εξάμηνο του 2009, μειώνοντας τον δανεισμό του ομίλου περίπου στα 600 εκατ. ευρώ από 662 εκατ. στο τέλος του 2008.

5.6 Coca-Cola 3E

Μικρή κάμψη σημείωσαν τα συγκρίσιμα μεγέθη της εταιρείας στο α' εξάμηνο συγκριτικά με το αντίστοιχο περυσινό διάστημα. Ωστόσο, παρά τις αρνητικές μεταβολές σε νομισματικές ισοτιμίες και το δυσμενές μείγμα των δικτύων διανομής, που επηρέασαν αρνητικά τα έσοδα του ομίλου, τα οφέλη από τις πρωτοβουλίες της διοίκησης για εξοικονόμηση κόστους, σε συνδυασμό με το χαμηλότερο κόστος

πρώτων υλών, συνεισέφεραν σε σημαντικά λειτουργικά κέρδη για το τρίμηνο, καθώς και στην αύξηση του περιθωρίου συγκρίσιμων λειτουργικών κερδών. Σε αυτά τα θετικά αποτελέσματα συνέβαλε, επίσης, η επιτυχής ενσωμάτωση της εξαγοράς της Socib SpA στην Ιταλία. Επιπλέον, η εταιρεία εμφάνισε υψηλές ταμειακές εισροές κατά τους πρώτους έξι μήνες, ως αποτέλεσμα σημαντικής βελτίωσης στη διαχείριση του κεφαλαίου κίνησης και χαμηλότερων κεφαλαιουχικών δαπανών.

5.7 ΔΕΗ

Η εντυπωσιακή κερδοφορία της επιχείρησης στο α' εξάμηνο οφείλεται κυρίως στη σημαντική πτώση των τιμών των καυσίμων και τη μειωμένης ζήτηση ηλεκτρική ενέργεια σε σχέση με την αντίστοιχη περυσινή περίοδο, αφού οι δαπάνες για υγρά καύσιμα, φυσικό αέριο και αγορές ενέργειας μειώθηκαν κατά 557,6 εκατ. ευρώ (-41,9% από το αντίστοιχο περυσινό διάστημα). Στη βελτίωση της εικόνας βοήθησαν ακόμη η αύξηση του βαθμού διαθεσιμότητας των λιγνιτικών μονάδων (στο 80,2%) καθώς και η αυξημένη υδροηλεκτρική παραγωγή, με αποτέλεσμα να καλυφθεί η ζήτηση ηλεκτρικής ενέργειας κατά 60,2 % από εγχώρια καύσιμα, ενώ το αντίστοιχο ποσοστό ήταν 50,6% και 55,5% το α' εξάμηνο του 2008 και του 2007 αντίστοιχα.

Συμπερασματικά θα λέγαμε ότι:

Η ΔΕΗ επέστρεψε στην κερδοφορία μετά το καταστροφικό 2008 ενώ ικανοποιητικό κρίνεται το εξάμηνο για τον **ΟΠΑΠ** αλλά και για την **Coca Cola 3E**, η οποία, ως μεγάλος διεθνής όμιλος, διαθέτει μεγάλη ευελιξία στην αντιμετώπιση οικονομικών κρίσεων όπως είναι η τρέχουσα.

Από τα **διυλιστήρια**, μπορεί σε απόλυτα μεγέθη να δείχνει μεγάλη η πτώση τζίρου και κερδοφορίας για **Ελληνικά Πετρέλαια** και **Motor Oil**, εντούτοις στα καθαρά συγκρίσιμα μεγέθη η εικόνα εμφανίζεται σαφώς καλύτερη.

Τέλος, απογοητευτικά κρίνονται τα αποτελέσματα **Μυτιληναίου** και **Τιτάνα**, για τις οποίες η ανάκαμψη εκτιμάται ότι θα έρθει από το 2010.

Σε ό,τι αφορά στη μεσαία κεφαλαιοποίηση ξεχώρισαν και σε αυτό το τρίμηνο τα **Σωληνουργία Κορίνθου** και η **Folli Follie**, καθώς επίσης και οι **Alapis**, **Eurobank Properties** και **ΚΑΕ**. Το εντυπωσιακό ποσοστό αύξησης της κερδοφορίας της ΓΕΚ Τέρνα οφείλεται στο deal της εταιρείας με τη γαλλική GDF Suez, από το οποίο κέρδισε 66,2 εκατ. ευρώ. Αν δεν περιληφθεί το ποσό αυτό, τότε τα κέρδη είναι μειωμένα σε ποσοστό άνω του 50%. Οι υπόλοιπες δέχθηκαν σημαντικές πιέσεις στον κύκλο εργασιών και πολύ μεγαλύτερες στην κερδοφορία τους.

5.8 ΦΑΓΕ

Η οικονομική κρίση και ο οξύς ανταγωνισμός στη βιομηχανία γάλακτος έχουν επιπτώσεις στην ομαλή λειτουργία της εταιρείας ΦΑΓΕ, η οποία προχώρησε σε αύξηση τιμών τον Μάρτιο του 2009 και απολύσεις προσωπικού στη συνέχεια. Οι περικοπές θέσεων οφείλονται στην μείωση της παραγωγής²⁹.

Η **vivartia**, θυγατρική της MIG που παράγει τα γάλατα ΔΕΛΤΑ και ΒΛΑΧΑΣ, βρίσκεται στην πρώτη θέση στην αγορά λευκού γάλακτος.

5.9 Βερόπουλος

Με κανονικούς ρυθμούς συνεχίζεται η επέκταση της αλυσίδας super market Βερόπουλος, στην αγορά των Βαλκανίων. Η οικονομική κρίση δεν την επηρέασε και συνεχίζει την επένδυση της (ύψους 22 εκ. ευρώ), στα Σκόπια για τη δημιουργία εμπορικού κέντρου. Οι πωλήσεις της αλυσίδας super market Βερόπουλος ξεπέρασαν το 1δισ ευρώ το έτος 2009³⁰.

5.10 Παπαστράτος

²⁹ Πηγή:<http://www.capital.gr/news.asp?id=840450>

³⁰ Πηγή:<http://www.imerisia.gr/article.asp?catid=12334&subid=2&pubid=25423176>

Σε προσωρινό κλείσιμο του εργοστασίου στον Ασπρόπυργο προχώρησε η εταιρεία «Παπαστράτος»³¹.

³¹ Πηγή: <http://www.gossip-tv.gr/story/29725/papastratos-e-oikonomike-krise-plettei-kai-ten-ellenike-karubiomekhania>

Κεφάλαιο 6^ο

Προτάσεις αντιμετώπισης της κρίσης

6.1 Προτάσεις της ΟΚΕ³² για την αντιμετώπιση της κρίσης

Τα δημόσια οικονομικά αποτελούν εργαλείο για την οικονομική αντιμετώπιση της ύφεσης. Οι δημοσιονομικές πολιτικές αξιοποιούν τα δημόσια οικονομικά για την επίτευξη αναπτυξιακών στόχων, χρησιμοποιώντας τους φόρους και τις δημόσιες δαπάνες για τη διαμόρφωση ενός δυναμικού οικονομικού περιβάλλοντος.

Οι υποστηρικτές της δημοσιονομικής προσέγγισης υιοθετούν την κρατική παρέμβαση ως εργαλείο για τη διόρθωση των αδυναμιών της ελεύθερης οικονομίας σε τομείς όπως:

- Τη χρηματοδότηση των αναγκαίων αναπτυξιακών επενδύσεων, που δεν μπορεί να υλοποιήσει ο ιδιωτικός τομέας.
- Την άμβλυνση των περιφερειακών ανισοτήτων
- Τη μείωση της ανισοκατανομής του εισοδήματος.

Οι επικριτές της ενεργητικής δημοσιονομικής πολιτικής στέκονται στο δανειακό κόστος της και στις επιπτώσεις για τις επόμενες γενιές λόγω ενός διογκούμενου δημόσιου χρέους και στη χρονική υστέρηση της δημοσιονομικής πολιτικής και την αναποτελεσματικότητα της διαχείρισης μεγάλων πόρων που ανήκουν στην κοινωνία.

Η Ο.Κ.Ε. θεωρεί ότι ο περιορισμός των δημοσίων δαπανών με την αιτιολογία του υπερβολικού ελλείμματος θα αναστείλει οποιαδήποτε τάση ανάκαμψης και θα θέσει τη χώρα σε ένα φαύλο κύκλο χαμηλού ρυθμού ανάπτυξης, χαμηλής ζήτησης και υψηλής ανεργίας από τον οποίο θα είναι ιδιαίτερα δύσκολο να βγει.

³² Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή της Ελλάδος.

Η ελληνική οικονομία, όπως φαίνεται στο Α.Ε.Π. έχει επηρεαστεί από την οικονομική κρίση. Ο ρυθμός ανάπτυξης της χώρας υποχωρεί διαρκώς και μιλούμε σήμερα και για υπανάπτυξη με αρνητικούς δηλαδή ρυθμούς ανάπτυξης. Από την κρίση μάλιστα επηρεάζονται βασικοί τομείς της ελληνικής οικονομίας, όπως είναι ο τουρισμός και οι κατασκευές.

Οι αναπτυξιακές παρεμβάσεις της δημοσιονομικής πολιτικής γίνονται με δύο τρόπους, τη φορολογία και τις δημόσιες δαπάνες. Η άμεση φορολογία επηρεάζει την κατανάλωση και τη συνολική ζήτηση. Οι δημόσιες δαπάνες επηρεάζουν τη συνολική ζήτηση. Αφού η νομισματική πολιτική ασκείται συντονισμένα από την ΕΚΤ, επισημαίνεται ότι αποτελεί και τη μόνη εγχώρια οικονομική πολιτική, που μπορεί να τονώσει την ελληνική οικονομία.

Η Ελλάδα, ως οικονομία, χαρακτηρίζεται από την υψηλή κατανάλωση σε σχέση με την αποταμίευση και από το έλλειμμα του ισοζυγίου πληρωμών. Επομένως οι παρεμβάσεις της δημοσιονομικής πολιτικής θα πρέπει να είναι στοχευμένες αφενός στη διατήρηση της αγοραστικής δύναμης των νοικοκυριών και αφετέρου στην ενίσχυση τομέων, που αποτελούν την παραγωγική βάση της χώρας (κατασκευές, τουρισμός κλπ). Η απώλεια εισοδήματος στα ασθενέστερα οικονομικά στρώματα θα οδηγήσει στην άμεση μείωση της κατανάλωσης και κατά συνέπεια σε κίνδυνο μείωσης του Α.Ε.Π.

Η διεθνής οικονομική κρίση δημιουργεί νέα δεδομένα, που αναμένεται να διογκώσουν το ήδη υπάρχον πρόβλημα της φτώχειας, αλλά και τις εισοδηματικές ανισότητες. Η κρίση συνεπάγεται μείωση του διαθέσιμου εισοδήματος των ασθενέστερων, που σημαίνει κίνδυνο ανέχειας για ορισμένα τμήματα του πληθυσμού, τα οποία προβλέπεται να αντιμετωπίσουν αδυναμία κάλυψης των βασικών αναγκών τους.

Αν η οικονομική κρίση αυξηθεί σε μεγαλύτερους ρυθμούς η αύξηση των επιδομάτων ανεργίας και η μείωση των έμμεσων φόρων, δε θα είναι αρκετή. Για να αντιμετωπιστούν οι επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης στους φτωχούς θα απαιτηθούν αποτελεσματικές κοινωνικές μεταβιβάσεις, οι οποίες για μια χώρα με υψηλές εισοδηματικές ανισότητες είναι σκόπιμες σε περιόδους οικονομικής σταθερότητας, αλλά εντελώς αναγκαίες σε περιόδους οικονομικής κρίσης, όπου τα

οικονομικά ευάλωτα στρώματα δεν έχουν καμία εναλλακτική διέξοδο οικονομικής επιβίωσης.

Η δημοσιονομική πολιτική, που θα βοηθήσει στην αναδιανομή του εισοδήματος, θα πρέπει να στηριχθεί στους άξονες:

- Καταπολέμησης της φοροδιαφυγής, της εισφοροδιαφυγής και της αδήλωτης απασχόλησης.
- Βελτίωσης της αποτελεσματικότητας των κοινωνικών μεταβιβάσεων.
- Βελτίωσης της ποιότητας και αύξησης των δαπανών κοινωνικής πολιτικής (υπηρεσίες παιδείας, υγείας και πρόνοιας).

6.2 Διαρθρωτικές παρεμβάσεις

Σύμφωνα με την Ο.Κ.Ε. απαιτούνται πέραν των προσαρμογών της δημοσιονομικής πολιτικής για την αντιμετώπιση των ελλειμμάτων και του χρέους και της αξιοποίησης των δημόσιων οικονομικών για την αντιμετώπιση της ύφεσης, τη σύνδεση των δημοσίων δαπανών με την αποδοτικότητά τους και την αναδιοργάνωση και τον εκσυγχρονισμό των δημοσίων υπηρεσιών.

Σε περίοδο οικονομικής και δημοσιονομικής κρίσης, η ανάγκη διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων γίνεται ακόμη πιο έντονη. Σύμφωνα με την Ο.Κ.Ε πρέπει να γίνουν παρεμβάσεις και να ληφθούν μέτρα αναφορικά με:

➤ Το Φορολογικό σύστημα

Θα πρέπει να διέπεται από:

1. Δίκαιη κατανομή του φορολογικού βάρους με κατεύθυνση την ανακατανομή του εισοδήματος υπέρ των ασθενέστερων στρωμάτων.
2. Ελαχιστοποίηση των επιπτώσεων της φορολογίας στις οικονομικές δραστηριότητες των πολιτών.

3. Ενίσχυση και βελτίωση των μηχανισμών φορολογικών ελέγχων για την αντιμετώπιση της φοροδιαφυγής και της εισφοροδιαφυγής.
4. Φορολόγηση της πολυτελούς κατανάλωσης και την ισότιμη φορολόγηση των επενδύσεων διαμέσου off-shore εταιρειών.
5. Την εξάλειψη της δυνατότητας αυθαίρετου και υποκειμενικού προσδιορισμού της φορολογητέας ύλης από τα φορολογικά όργανα.

➤ ***Την καταπολέμηση της παραοικονομίας και του παραεμπορίου***

Σύμφωνα με τις εκτιμήσεις για το μέγεθος της παραοικονομίας, η Ελλάδα καταλαμβάνει σταθερά και μακροχρόνια μια από τις πρώτες θέσεις ανάμεσα στις χώρες του ΟΟΣΑ. Το παραεμπόριο από την πλευρά του αντιπροσωπεύει το 30% της παραοικονομίας στη χώρα.

Η Ο.Κ.Ε., θεωρεί επιβεβλημένη την άμεση λήψη μέτρων καθώς τα διαφυγόντα έσοδα είναι παρά πολύ υψηλά (περίπου 2 δις ευρώ). Προτείνονται:

1. Η πιστή εφαρμογή των υπαρχόντων νόμων και η έκδοση των σχετικών Π.Δ. που εκκρεμούν.
2. Η εντατικοποίηση των ελέγχων από τις αρμόδιες υπηρεσίες εποπτείας της αγοράς.

➤ ***Τον εκσυγχρονισμό και αναδιοργάνωση του δημόσιου και ευρύτερου δημόσιου τομέα***

Η αποτελεσματικότητα του δημόσιου και του ευρύτερου δημόσιου τομέα και η ορθολογική οικονομική διαχείριση αποτελούν βασικούς άξονες σε μία πορεία δημοσιονομικής εξυγίανσης η οποία στοχεύει:

1. Στον περιορισμό των πολύπλοκων γραφειοκρατικών διαδικασιών.
2. Στην αναμόρφωση και ορθολογικοποίηση της πολιτικής επιχορηγήσεων διαφόρων φορέων του δημόσιου τομέα.

3. Στην εισαγωγή συστημάτων πιστοποίησης των δημοσίων υπηρεσιών και στην επέκταση της κοινωνίας της πληροφορίας σε ολόκληρο το δημόσιο τομέα.
4. Στην αποτελεσματική και ορθολογική οικονομική και διοικητική διαχείριση των επιχειρήσεων του ευρύτερου δημόσιου τομέα.
5. Στην εφαρμογή της αρχής της διαφάνειας σε όλα τα επίπεδα αποφάσεων.
6. Στη βελτίωση του ελέγχου των πρωτογενών δαπανών.
7. Στην αναβάθμιση των εργαζόμενων στο δημόσιο τομέα μέσα από συνεχείς ενέργειες κατάρτισης.
8. Στις αναγκαίες προσλήψεις μέσα από διαφανή δημόσιο διαγωνισμό στο πλαίσιο του ΑΣΕΠ.

Ενδεικτικά μέτρα για την εκπλήρωση των παραπάνω στόχων είναι τα ακόλουθα:

- Σύνταξη προϋπολογισμών βάσει προγράμματος (programme budgeting).
- Εφαρμογή του διπλογραφικού λογιστικού συστήματος (IPSAS) και των αρχών (κέντρων) ενιαίου ελέγχου στο Δημόσιο και ειδικότερα στο χώρο της δημόσιας υγείας.
- Ηλεκτρονική διεκπεραίωση των διαδικασιών, ώστε να διασφαλιστεί το αδιάβλητό τους.
- Λειτουργία συστημάτων ηλεκτρονικών προμηθειών, αλλά και υπηρεσιών, στον ευρύτερο δημόσιο τομέα, και ειδικά στα νοσοκομεία, με υιοθέτηση των καλών πρακτικών που έχει συντάξει για τέτοια συστήματα η Ευρωπαϊκή Επιτροπή.

Η Ο.Κ.Ε. επιπλέον προτείνει ότι:

1. Πρέπει να υπάρχει ένα ενιαίο καθεστώς εργασιακών σχέσεων σε όλο το δημόσιο τομέα σταθερής απασχόλησης

2. Να καταργηθεί το καθεστώς συμβάσεων έργου, ορισμένου χρόνου, εποχικών κ.λπ.
3. Τα stage να μη χρησιμοποιούνται για τεχνητή απόκρυψη της ανεργίας, να μην είναι ανασφάλιστη εργασία και να υλοποιούνται κατά κύριο λόγο στον ιδιωτικό τομέα.
4. Να καθιερωθεί ενιαίο μισθολόγιο για όλον ανεξαιρέτως το δημόσιο τομέα με ενσωμάτωση των επιδομάτων και των παροχών που χορηγούνται στο βασικό μισθό³³.

6.3 Οι κινήσεις 20 εταιρειών για την αντιμετώπιση της κρίσης

Απολύσεις, αναγκαστικές άδειες και λουκέτα σε εργοστάσια συνθέτουν το σκηνικό που κυριαρχεί σήμερα στην ελληνική οικονομία. Σε αυτά τα μέτρα καταφεύγει μέρος των επιχειρήσεων της χώρας, ως καλύτερη λύση, στη δραματική κάμψη της κατανάλωσης.

Η συντριπτική πλειοψηφία, ωστόσο, προχωρεί σε πιο ήπιες μορφές μέτρων που όμως έχουν την ίδια ακριβώς στόχευση: να προλάβουν τα χειρότερα, θωρακίζοντας τα οικονομικά τους μπροστά στα δύσκολα 3 προσεχή έτη. Περιορίζονται οι δαπάνες ενώ δε λείπουν οι εταιρείες που *παγώνουν επ' αόριστον επενδύσεις, αναδιαρθρώνουν τις δομές τους, μεταφέροντας την παραγωγή τους σε άλλες χώρες και αποχωρούν από ζημιολόγες δραστηριότητες.*

Η περιστολή των δαπανών, εάν δε συνδυάζεται με μέτρα και πρωτοβουλίες που στοχεύουν στην ανάπτυξη, δίνουν προοπτικές στις εταιρείες και δημιουργούν νέες θέσεις εργασίας. Σύμφωνα με εκτιμήσεις, εάν δεν αλλάξει κάτι δραστικά μέσα στους επόμενους μήνες, η ελληνική οικονομία θα βυθιστεί ακόμη περισσότερο στην ύφεση, με αποτέλεσμα να χαθούν χιλιάδες θέσεις εργασίας. Υπολογίζεται έως το

³³ Πηγή:http://www.economist.gr/index.php?option=com_content&view=article&id=6301:2009-07-13-10-36-46&catid=2&Itemid=3

τέλος του έτους, οι απολύσεις θα φθάσουν τις 180.000 έναντι 120.000 πέρυσι και την ανεργία να φτάνει σε ποσοστό 20%³⁴.

Το πώς μπορούν να αντιμετωπιστούν τα προβλήματα που παρουσιάζει η ελληνική αγορά ακινήτων έχει συζητηθεί και αναλυθεί σε διάφορα συνέδρια του κλάδου, από έμπειρους παράγοντες της ελληνικής κτηματαγοράς.

Τα μέτρα που θα πρέπει να ληφθούν προκειμένου να ενθαρρυνθούν αλλά και να διευκολυνθούν οι ξένοι θεσμικού ή ιδιώτες επενδυτές είναι:

- Το θεσμικό πλαίσιο λειτουργίας της ελληνικής αγοράς ακίνητης περιουσίας θα πρέπει να απλοποιηθεί, να δίνει κίνητρα και να αποκτήσει όραμα αναφορικά με την κατεύθυνση της αγοράς.
- Δεν νοείται ανυπαρξία Εθνικού Κτηματολογίου για ευρωπαϊκή χώρα-μέλος της Οικονομικής και Νομισματικής Ένωσης, δεδομένου ότι ακόμη και αναπτυσσόμενες οικονομίες όπως η Αλβανία διαθέτουν Κτηματολόγιο.
- Η αγορά επιθυμεί απλούστερο φορολογικό καθεστώς, ώστε οι επενδυτές να μην εξωθούνται στην άκρη της οικονομίας και στην εξεύρεση αδιαφανών λύσεων για να αντιμετωπίσουν την πολυπλοκότητά του.
- Θα πρέπει το κράτος να δημιουργήσει τις προϋποθέσεις εκείνες που θα διευκολύνουν/ενθαρρύνουν την υλοποίηση μεγάλων επενδυτικών σχεδίων και ανάπτυξης, θα καταστήσουν τη χώρα πρωταγωνιστή στον παγκόσμιο τουριστικό χάρτη, θα αναζωογονήσουν την ελληνική περιφέρεια και τη νησιωτική Ελλάδα, θα συμβάλουν στην ανάπτυξη και στην αντιμετώπιση του προβλήματος της μακροχρόνιας ανεργίας.

Το άνοιγμα της ελληνικής τουριστικής αγοράς στο διεθνή ανταγωνισμό φαίνεται να είναι πλέον μονόδρομος, δεδομένης και της ευτυχούς συγκυρίας

³⁴ Πηγή:<http://toxazopouli.blogspot.com/2010/04/20.html>

κορεσμού των ανταγωνιστών για την Ελλάδα τουριστικών αγορών, όπως της Ισπανίας και της Πορτογαλίας.

6.4 Μέτρα για αντιμετώπιση της κρίσης και την τόνωση της οικονομικής δραστηριότητας

Παρακάτω παρατίθενται κάποια μέτρα αντιμετώπισης της οικονομικής κρίσης:

1. Κατάργηση της συμφωνίας κυρίων του Υπουργείου Οικονομίας με τις τράπεζες, η οποία αναιρεί το πνεύμα και την ουσία των κατευθυντήριων γραμμών που συμφωνήθηκαν στην Ευρωπαϊκή Ένωση.
2. Δελογισμένη αγορά τραπεζικών μετοχών από το κράτος υπό την προϋπόθεση ότι οι τράπεζες διασφαλίζουν το δανεισμό με απρόσκοπτη ροή χρήματος προς τα νοικοκυριά και τις επιχειρήσεις (ρήτρα διασφάλισης του δανεισμού).
3. Ενίσχυση του συστήματος εγγυοδοσίας των επιχειρήσεων, μέσα από τη δημιουργία ενός νέου εγγυοδοτικού μηχανισμού των πολύ μικρών, μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων οι οποίες απασχολούν το 75% των μισθωτών εργαζόμενων.
4. Ελάφρυνση της φορολογικής επιβάρυνσης των πολύ μικρών, μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων αλλά και των πολιτών μέσα από κατάργηση ή τριετή αναστολή κομβικών παραμέτρων της πρόσφατης φορολογικής μεταρρύθμισης.
5. Απευθείας ενίσχυση της οικονομίας με ένα πρόγραμμα δημοσίων επενδύσεων (η Γαλλία δέσμευσε 175 δις) που θα αφορά τόσο τη συνέχιση της δημιουργίας υποδομών στη χώρα, όσο κυρίως την ανάπτυξη μιας νέας βιομηχανίας αιχμής, στην ελληνική περίπτωση της ενεργειακής και περιβαλλοντικής βιομηχανίας, μέσα από τη δημιουργία ενός σύγχρονου ενεργειακού σχεδιασμού και την προώθηση του κατάλληλου θεσμικού πλαισίου για στήριξη της πράσινης ανάπτυξης.

Κεφάλαιο 7^ο

Προοπτικές και προσδοκίες για το μέλλον

7.1 Προοπτικές της οικονομίας όπως αποτυπώνονταν ένα χρόνο πριν (το έτος 2009)

Η οικονομική συρρίκνωση αποδείχθηκε ιδιαίτερα σοβαρή για την ελληνική οικονομία κατά τη διάρκεια του 2009. Διαρθρωτικοί παράγοντες συνέβαλαν στη σημαντική μείωση του ρυθμού ανάπτυξης κατά τα τρία πρώτα τρίμηνα του έτους. Επιπλέον, δεδομένου των περιορισμένων περιθωρίων για δημοσιονομικούς ελιγμούς, τα προσωρινά μέτρα σε συγκεκριμένους τομείς της οικονομίας που υιοθετήθηκαν στις αρχές του 2009 δεν μπόρεσαν να αντισταθμίσουν την επερχόμενη οικονομική ύφεση.

Η καθυστέρηση στην εμφάνιση της ύφεσης στην Ελλάδα θα μπορούσε να αποδοθεί στη χρονική καθυστέρηση της διάδοσης της κρίσης από τις οικονομίες της Κεντρικής Ευρώπης στην περιφέρεια της Ε.Ε, αλλά και στο μικρό μέγεθος της οικονομίας και τη σχετικά περιορισμένη εξωστρέφεια της χώρας.

Οι οικονομικές εξελίξεις στη διάρκεια του 2009 επηρεάστηκαν ιδιαίτερα από:

- Τις αρνητικές επιδόσεις των εξαγωγών και ειδικότερα τη μεγάλη μείωση των εισπράξεων στις μεταφορές και στον τουρισμό.
- Την περιορισμένη πιστωτική επέκταση προς τις επιχειρήσεις και τα νοικοκυριά.
- Τη μειωμένη δραστηριότητα ξένων επενδύσεων.
- Την επιδείνωση του κλίματος εμπιστοσύνης, πράγμα το οποίο επηρεάστηκε επίσης από τις δημοσιονομικές εξελίξεις.
- Την αύξηση των αναγκών για τη χρηματοδότηση του ακαθάριστου χρέους.

Κατά τα τρία πρώτα τρίμηνα του έτους, η παραγωγή μειώθηκε κατά 1,1% σε σύγκριση με το 2008. Σε ετήσια βάση, το πραγματικό ΑΕΠ μειώθηκε κατά 1,7% στο τρίτο τρίμηνο του 2009, και κατά 0,4% σε σύγκριση με το προηγούμενο τρίμηνο. Ο

ακαθάριστος σχηματισμός παγίου κεφαλαίου σε σταθερές τιμές μειώθηκε κατά 18,6% σε ετήσια βάση κατά το τρίτο τρίμηνο, συμπεριλαμβανομένης και της κατά 22,5% συρρίκνωσης των επενδύσεων στον τομέα της στέγασης, 21,3% στα μηχανήματα και 19,1% στον εξοπλισμό μεταφορών.

Κατά τη διάρκεια των τριών πρώτων τριμήνων του 2009, η αύξηση των επενδύσεων εμφάνισε μια συνεχή επιδείνωση, σημειώνοντας μείωση κατά μέσο όρο κατά 10% σε σύγκριση με το προηγούμενο έτος.

Η συνολική καταναλωτική δαπάνη σε σταθερές τιμές αυξήθηκε κατά 1,1% το τρίτο τρίμηνο του 2009 σε σύγκριση με το 2008, ωθούμενη από την αύξηση κατά 9,4% των δημοσίων δαπανών, ενώ η ιδιωτική καταναλωτική δαπάνη μειώθηκε κατά 0,8% σε σχέση με το αντίστοιχο τρίμηνο του προηγούμενου έτους.

Κατά τα πρώτα τρία τρίμηνα του 2009, η δημόσια κατανάλωση αυξήθηκε κατά μέσο όρο κατά 10,9% σε σχέση με την αντίστοιχη περίοδο του προηγούμενου έτους, ενώ η ιδιωτική κατανάλωση μειώθηκε κατά μέσο όρο κατά 1,1%, αν και παρουσία σε μία βαθμιαία βελτίωση κατά το τρίτο τρίμηνο.

Η επιδείνωση του εξωτερικού τομέα ήταν εμφανής στις εξαγωγές αγαθών και υπηρεσιών. Τα έσοδα από τις εξαγωγές υπηρεσιών μειώθηκαν σημαντικά κατά 22,3% σε ονομαστικούς όρους, κατά τη περίοδο Ιανουαρίου-Οκτωβρίου 2009, ενώ μειώθηκαν επίσης και οι εξαγωγές αγαθών κατά 17,9% κατά το διάστημα Ιανουαρίου-Σεπτεμβρίου 2009.

Από την πλευρά των εισαγωγών, την ίδια περίοδο εμφανίστηκε μία μείωση ύψους 31,4% στις εισαγωγές αγαθών και 17% στις εισαγωγές υπηρεσιών. Συνολικά, για τα τρία πρώτα τρίμηνα του 2009, η πτώση του εξωτερικού τομέα είναι σημαντική, με αποτέλεσμα τη βελτίωση του ισοζυγίου εξωτερικών συναλλαγών.

Στην αγορά εργασίας, το ποσοστό ανεργίας αυξήθηκε στο 9,3% κατά το τρίτο τρίμηνο του 2009 από 8,9% που ήταν το δεύτερο τρίμηνο του έτους. Λόγω της ύφεσης που χαρακτηρίζει την ελληνική οικονομία, οι πληθωριστικές πιέσεις περιορίστηκαν σημαντικά και, ως εκ τούτου, ο Δείκτης Τιμών Καταναλωτή αυξήθηκε κατά 1,2% κατά τους πρώτους έντεκα μήνες του 2009.

Υπό το πρίσμα αυτών των εξελίξεων, η μεταβολή του πραγματικού ΑΕΠ εκτιμάται σε -1,2% το 2009. Η μείωση του προϊόντος οφείλεται ως επί το πλείστον στην αρνητική συμβολή κατά 6,1 εκατοστιαίες μονάδες της έως πρόσφατα δυναμικής εγχώριας ζήτησης. Οι δαπάνες ιδιωτικής κατανάλωσης εκτιμάται ότι θα μειωθούν κατά 1,5%, ενώ ακόμη πιο σημαντική μείωση κατά 18,8% προβλέπεται για τις επενδύσεις.

Η μείωση του ακαθάριστου σχηματισμού παγίου κεφαλαίου οφείλεται κυρίως στη σημαντική μείωση κατά 25% των επενδύσεων σε εξοπλισμό και την περαιτέρω συρρίκνωση του τομέα των κατασκευών κατά 13%. Η τελευταία, με τη σειρά της, αντανακλά μια μείωση κατά 22% των επενδύσεων στον τομέα της στέγασης. Η μείωση των επενδύσεων είναι μεγαλύτερη για τον ιδιωτικό τομέα.

Η συμβολή των επενδύσεων της γενικής κυβέρνησης **αναμένεται** επίσης να παραμείνει αρνητική για δεύτερη χρονιά. Από την άλλη μεριά, οι δημόσιες δαπάνες κατανάλωσης **εκτιμάται** ότι θα εμφανίσουν αύξηση κατά 11% το 2009 από 0,6% κατά το προηγούμενο έτος.

Στον εξωτερικό τομέα, οι δυσμενείς οικονομικές συνθήκες και ο μειωμένος όγκος συναλλαγών μεταξύ των κρατών μελών της ΕΕ **αναμένεται** να έχουν ένα σημαντικό αρνητικό αντίκτυπο στη ναυτιλία και στον τουρισμό. Οι εξαγωγές αγαθών και υπηρεσιών το 2009 **αναμένεται** να μειωθούν κατά 16%, αντικατοπτρίζοντας τη μείωση κατά 12% στις εξαγωγές αγαθών και κατά 19% στις εξαγωγές υπηρεσιών.

Από την άλλη πλευρά, η σημαντική συρρίκνωση των σχετικών στοιχείων της αύξησης της εγχώριας παραγωγής **αναμένεται** να οδηγήσει σε μείωση του όγκου των εισαγωγών αγαθών και υπηρεσιών κατά 24,7%, ως αποτέλεσμα της πτώσης κατά 27% στις εισαγωγές αγαθών και κατά 17,3 % στις εισαγωγές υπηρεσιών. Συνολικά, ο εξωτερικός τομέας **εκτιμάται** ότι θα συμβάλλει θετικά στη συνιστώσα της ανάπτυξης κατά 4,95 εκατοστιαίες μονάδες.

Οι πληθωριστικές πιέσεις ήταν σημαντικά χαμηλότερες σε σύγκριση με τα επίπεδα του 2008 ως συνέπεια των δυσμενών εξωτερικών και εγχώριων οικονομικών

εξελίξεων. Ο αποπληθωρισμός του ΑΕΠ **εκτιμάται** σε 1,6% και ο αποπληθωρισμός της ιδιωτικής κατανάλωσης σε 1,2%. Η κλιμάκωση των πιέσεων στην αγορά εργασίας **είναι πιθανό να** αυξήσουν το ποσοστό ανεργίας κατά 1,6 ποσοστιαίες μονάδες σε σύγκριση με το προηγούμενο έτος, φθάνοντας το 9% το 2009.

Η συνολική απασχόληση **αναμένεται** να μειωθεί κατά 1,1%, ενώ έπεται και πάγωμα των μισθών και μείωση των επιδομάτων.

7.2 Προοπτικές της οικονομίας κατά το έτος 2010 και έπειτα

Στην αρχή του έτους 2010 και πριν την έγκριση του Προγράμματος Σταθερότητας και Ανάπτυξης από την ελληνική κυβέρνηση υπήρχαν βελτιωμένες οικονομικές προοπτικές σε σχέση με το 2009 οι οποίες οφείλονταν εν μέρει στις εξωτερικές οικονομικές συνθήκες, που ευνοούσαν το ελληνικό εξωτερικό ισοζύγιο, καθώς και σε μια σειρά νομοθετικών μέτρων με στόχο την αναζωογόνηση του ρυθμού ανάπτυξης της οικονομίας, ο οποίος θα υποστηριχθεί και από την επιτάχυνση της υλοποίησης συγκεκριμένων δράσεων του Εθνικού Στρατηγικού Πλαισίου Αναφοράς και των δημοσίων επενδύσεων.

Επιπλέον, περαιτέρω διαρθρωτικές και θεσμικές αλλαγές αναμένεται να ανακουφίσουν τις πιέσεις προς τις επιχειρήσεις και τα νοικοκυριά που αντιμετωπίζουν πιστωτικούς περιορισμούς, καθώς και να στηρίξουν την ανταγωνιστικότητα της οικονομίας μέσω της προώθησης ενός εναλλακτικού μοντέλου παραγωγής και ανάπτυξης, με στόχο μια βιώσιμη ανάκαμψη από την πλευρά της προσφοράς.

Μεσοπρόθεσμα, το πραγματικό προϊόν αναμένεται να ανακάμψει, αυξανόμενο κατά:

- 1,5% το 2011
- 1,9% το 2012
- 2,5% το 2013

Σε αντίθεση με τα ιστορικά δεδομένα για την ανάπτυξη της Ελληνικής οικονομίας από το 2003 έως το 2008, είναι αξιοσημείωτο ότι, για την περίοδο 2010 έως και 2012, αναμένεται ότι το ΑΕΠ θα παραμείνει χαμηλότερο από το δυνητικό ΑΕΠ της οικονομίας.

Το δυνητικό ΑΕΠ καθορίζεται με βάση την εναρμονισμένη μεθοδολογία συνάρτησης παραγωγής που έχει αναπτυχθεί από κοινού από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και τα κράτη μέλη και η οποία συνδέει τις διαθέσιμες ποσότητες κεφαλαίου και εργασίας με εκτιμήσεις για την εξέλιξη της παραγωγικότητας του συνόλου των συντελεστών της οικονομίας .

Με άλλα λόγια η περίοδος της πρόβλεψης, συμπεριλαμβανομένου του 2012, χαρακτηρίζεται από διαδοχικά αρνητικά παραγωγικά κενά, με το παραγωγικό κενό να αναμένεται να γίνει οριακά θετικό μόνο το 2013.

Οι παραπάνω εξελίξεις υποστηρίζονται από τις προβλέψεις για:

- Αύξηση των δαπανών για ιδιωτική κατανάλωση
- Αύξηση των επενδύσεων και περιορισμό της δημόσιας κατανάλωσης, σύμφωνα με τη δέσμευση για δημοσιονομική εξυγίανση.

Ειδικότερα, η ιδιωτική καταναλωτική δαπάνη αναμένεται να μειωθεί κατά 1,0% το 2010, και να αυξηθεί ελαφρά με μέσο ετήσιο ρυθμό 0,7% μεσοπρόθεσμα.

Η βαθμιαία ανάκαμψη της ιδιωτικής κατανάλωσης αντιστακώνεται:

- Την αποκατάσταση της εμπιστοσύνης των καταναλωτών
- Την περιορισμένη επίδραση που θα έχουν στη συνολική καταναλωτική ζήτηση τα μέτρα πολιτικής που έχουν αναληφθεί, συμπεριλαμβανομένης της εισοδηματικής πολιτικής του δημοσίου τομέα.

Οι συνθήκες για επενδύσεις αναμένεται να βελτιωθούν σε σύγκριση με το 2009, ως συνέπεια των μέτρων οικονομικής πολιτικής που λαμβάνονται για τη στήριξη της επιχειρηματικής δραστηριότητας και την ενίσχυση της εμπιστοσύνης των επενδυτών. Το 2010, ο ακαθάριστος σχηματισμός παγίου κεφαλαίου αναμένεται να μειωθεί περαιτέρω κατά 1,6%, αντικατοπτρίζοντας τη μείωση των επενδύσεων στον τομέα των κατασκευών κατά 5%, η οποία απορρέει κυρίως από μία πτώση κατά 15,0% στις επενδύσεις σε κατοικίες.

Ωστόσο, οι ευνοϊκές συνθήκες σε ότι αφορά στην ιδιωτική δαπάνη αναμένεται να ενισχύσουν σταδιακά τις επενδύσεις σε εξοπλισμό κατά 1,5% το 2010 και κατά 6,7% ετησίως κατά μέσο όρο την περίοδο 2011-13. Η ανάκαμψη της επενδυτικής

δραστηριότητας θα προέλθει κυρίως από το δημόσιο τομέα, όπου οι πραγματοποιούμενες επενδύσεις αναμένεται να αυξηθούν κατά 6,9% το 2010, σε σύγκριση με τη μείωση κατά 3,4% των ιδιωτικών επενδύσεων την ίδια περίοδο.

Σύμφωνα με τον Προϋπολογισμό του 2010, το έλλειμμα γενικής κυβέρνησης προβλέπεται να μειωθεί κατά 3,6% του ΑΕΠ, από 12,7% το 2009 σε 9,1% το 2010. Ωστόσο, στο ΠΣΑ υιοθετείται ένας πιο φιλόδοξος στόχος μείωσης του ελλείμματος γενικής κυβέρνησης κατά 4 ποσοστιαίες μονάδες, δηλ. στο 8,7% του ΑΕΠ έως το τέλος του 2010. Μετά από την πολύ μεγάλη απόκλιση του ελλείμματος γενικής κυβέρνησης που σημειώθηκε το 2009, η μείωση που προβλέπεται στο ΠΣΑ για το 2010 μπορεί να επιτευχθεί μόνο μέσα από συνεπή και αυστηρή υλοποίηση του Προϋπολογισμού και του ΠΣΑ.

Ο τραπεζικός τομέας και η χρηματιστηριακή αγορά κινούνται σε μια διαφορετική κατεύθυνση από την πραγματική οικονομία. Με τον τεχνητά διογκούμενο χρηματοπιστωτικό τομέα στις αρχές τις δεκαετίας έγινε η μεγαλύτερη νόμιμη μεταφορά πλούτου από τα μεσαία και χαμηλά στρώματα στους λίγους προνομιούχους που είχαν τον έλεγχο.

Η απουσία ιδιωτικών και κρατικών παραγωγικών επενδύσεων στην εγχώρια οικονομία και οι ευέλικτες μορφές απασχόλησης οδήγησαν:

- Στη μείωση της καταναλωτικής δύναμης
- Διατάραξαν την αλυσίδα παραγωγής- κατανάλωσης
- Οδήγησαν σε μεγάλη μείωση της παραγωγής και σε αναποτελεσματικές δραστηριότητες που σε συνδυασμό με τη συγκυρία έφεραν μείωση των θέσεων εργασίας και τεράστια απώλεια κοινωνικού κεφαλαίου, γεγονός που είναι ιδιαίτερα επιζήμιο για τη χώρα³⁵.

Η οικονομική κρίση που πλήττει την Ελλάδα αλλά και όλο τον κόσμο έχει επηρεάσει αρνητικά τους πολίτες. Όλος ο οικονομικός κόσμος βρίσκεται σε συνεχή ερωτηματικά για το αύριο ελπίζοντας για το καλύτερο.

³⁵ Πηγή: http://neoinileias.blogspot.com/2008/12/blog-post_29.html

Η στασιμότητα στα δάνεια, (το 2009 αυξήθηκαν μόλις κατά 4%), που καταγράφεται μέσω των επίσημων στοιχείων της Τράπεζας της Ελλάδος. Όπου συνιστά σήμα κινδύνου για την ελληνική οικονομία, καθώς η σύγχρονη λειτουργία μιας οικονομίας στηρίζεται σε δύο παράγοντες: την κατανάλωση, μέσω της οποίας συντηρείται ή και ενισχύεται η παραγωγικότητα και στην προσδοκία της ευημερίας.

Όποιος θεωρεί ότι μπορεί να ανταποκριθεί στις δανειοδοτικές του υποχρεώσεις, δανείζεται σήμερα για να βελτιώσει άμεσα το βιοτικό του επίπεδο. Ο δανειολήπτης, στηρίζεται σε ορισμένα δεδομένα. Το κυριότερο είναι ότι πιστεύει στην εξασφάλιση της εργασίας του για τα επόμενα χρόνια και βεβαίως έχει θετικές προσδοκίες για το μέλλον της ελληνικής οικονομίας³⁶.

7.3 Αβέβαιες οι προοπτικές της οικονομίας

Η εξασθένηση στην οικονομική δραστηριότητα αναμένεται να διατηρηθεί και στα επόμενα τρίμηνα καθώς οι προοπτικές για την οικονομία εξακολουθούν να χαρακτηρίζονται από εξαιρετικά υψηλό βαθμό αβεβαιότητας, ενώ συνολικά οι κίνδυνοι για την οικονομική ανάπτυξη συνεχίζουν να αφορούν την επιβράδυνση της οικονομικής δραστηριότητας. Η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα επισημαίνει ότι οι κίνδυνοι συνδέονται κυρίως με την πιθανότητα η αναταραχή στις χρηματοπιστωτικές αγορές να έχει ισχυρότερο αντίκτυπο στην πραγματική οικονομία.

Το Διοικητικό Συμβούλιο της ΕΚΤ εξακολουθεί να αναμένει ότι οι ρυθμοί πληθωρισμού στη ζώνη του ευρώ θα διαμορφωθούν σε επίπεδα συμβατά με τη σταθερότητα των τιμών σε μεσοπρόθεσμο ορίζοντα ο οποίος ενδιαφέρει τη νομισματική πολιτική, στηρίζοντας έτσι την αγοραστική δύναμη των νοικοκυριών της ζώνης του ευρώ.

Το Διοικητικό Συμβούλιο θα συνεχίσει να διατηρεί τις προσδοκίες για τη σταθερότητα των τιμών, δηλαδή ρυθμοί πληθωρισμού κάτω, αλλά κοντά στο 2%, σε μεσοπρόθεσμο ορίζοντα. Με τον τρόπο αυτό στηρίζεται η διατηρήσιμη οικονομική

³⁶ Πηγή: <http://origin.ethnos.gr/article.asp?catid=11392&subid=2&pubid=10082818>

ανάπτυξη και η απασχόληση με αποτέλεσμα και η χρηματοπιστωτική σταθερότητα. Ο βαθμός αβεβαιότητας παραμένει εξαιρετικά υψηλός.

Η οικονομική ανάλυση, αντανακλώντας τον αντίκτυπο της εξάπλωσης της αναταραχής στις χρηματοπιστωτικές αγορές, παρουσιάζει σημαντική εξασθένηση. Η εξωτερική ζήτηση για εξαγωγές της ζώνης του ευρώ έχει μειωθεί και εγχώριοι παράγοντες, κυρίως η πολύ χαμηλή εμπιστοσύνη και οι λιγότερο ευνοϊκές συνθήκες χρηματοδότησης, έχουν επηρεάσει δυσμενώς την εγχώρια ζήτηση. Αυτά τα στοιχεία, μαζί με άλλα διαθέσιμα οικονομικά στοιχεία για τη ζώνη του ευρώ, καταδεικνύουν πολύ αρνητικούς τριμηνιαίους ρυθμούς αύξησης του πραγματικού ΑΕΠ το τελευταίο τρίμηνο του 2008.

Εκτιμάται ότι θα συνεχιστεί η εξασθένηση της οικονομικής δραστηριότητας στη ζώνη του ευρώ τα προσεχή τρίμηνα, καθώς οι εντάσεις στις χρηματοπιστωτικές αγορές επηρεάζουν περαιτέρω την παγκόσμια και την εγχώρια οικονομία. Ταυτόχρονα, η σημαντική πτώση των τιμών των βασικών εμπορευμάτων, η οποία παρατηρείται από τα μέσα του 2008, αναμένεται να στηρίξει το πραγματικό διαθέσιμο εισόδημα, και επομένως την κατανάλωση, στο προσεχές μέλλον. Οι κίνδυνοι για την οικονομική ανάπτυξη συνεχίζουν να αφορούν την επιβράδυνση της οικονομικής δραστηριότητας.

Η ζώνη του ευρώ αναμένεται να αποκομίσει τα οφέλη από τα σημαντικά μέτρα πολιτικής που αποφασίστηκαν τους τελευταίους μήνες για την αντιμετώπιση της χρηματοπιστωτικής αναταραχής και των δυσμενών αποτελεσμάτων της. Τα μέτρα αυτά αναμένεται ότι θα συμβάλουν στην αποκατάσταση της εμπιστοσύνης προς το χρηματοπιστωτικό σύστημα και στον περιορισμό στην προσφορά πιστώσεων προς τις επιχειρήσεις και τα νοικοκυριά.

Σε ό,τι αφορά το μέλλον, οι χαμηλότερες τιμές των βασικών εμπορευμάτων και η ενδεχόμενη εξασθένηση της ζήτησης επιβεβαιώνουν την εκτίμηση του Διοικητικού Συμβουλίου ότι μειώνονται οι πληθωριστικές πιέσεις στη ζώνη του ευρώ. Οι μετρούμενοι ετήσιοι ρυθμοί πληθωρισμού αναμένεται, σύμφωνα με τις προβολές, να υποχωρήσουν περαιτέρω τους προσεχείς μήνες και να διαμορφωθούν ενδεχομένως σε πολύ χαμηλά επίπεδα κατά τα μέσα του έτους.

Λόγω των επιδράσεων της βάσης σύγκρισης που απορρέουν από προηγούμενες εξελίξεις στις τιμές της ενέργειας, οι ρυθμοί πληθωρισμού αναμένεται να αυξηθούν ξανά το β' εξάμηνο του 2009. Είναι πιθανόν να παρουσιάσουν έντονες διακυμάνσεις στη διάρκεια του 2009. Μια τέτοια βραχυπρόθεσμη μεταβλητότητα, δεν είναι σημαντική στη νομισματική πολιτική.

Σε ό,τι αφορά τη νομισματική ανάλυση, οι πλέον πρόσφατες ενδείξεις επιβεβαιώνουν ότι ο υποκείμενος ρυθμός της νομισματικής επέκτασης στη ζώνη του ευρώ εξακολουθεί να επιβραδύνεται, γεγονός που στηρίζει την εκτίμηση ότι οι πληθωριστικές πιέσεις μειώνονται.

Κατά την ανάλυση των νομισματικών εξελίξεων, θα πρέπει να αναγνωριστεί ότι η κλιμάκωση και η εξάπλωση της αναταραχής στις χρηματοπιστωτικές αγορές από το Σεπτέμβριο του 2008 μπορεί να επηρεάσει σημαντικά την πορεία των νομισματικών μεγεθών.

Η σημερινή κρίση δεν αντανακλά απλώς μια παροδική, πτωτική, φάση του οικονομικού κύκλου και δεν αποτυπώνεται μόνο στον δημόσιο τομέα και στο ανησυχητικό έλλειμμα ανταγωνιστικότητας. Αφορά το σύνολο της οικονομίας, τις δομές της, τις αντιλήψεις και συμπεριφορές που κυριάρχησαν επί σειρά ετών, το στρεβλό μοντέλο ανάπτυξης που ακολουθήσαμε³⁷.

7.4 Οι προσδοκίες για το μέλλον της οικονομίας

Ακούγεται παράδοξο, αλλά η άνοδος των αποδόσεων των μακροπρόθεσμων κρατικών ομολόγων που παρατηρείται το τελευταίο διάστημα, ειδικά στην αμερικανική αγορά, είναι καλό σημάδι. Παρά την επιβάρυνση που προκαλεί η αύξηση των μακροπρόθεσμων επιτοκίων στον κρατικό προϋπολογισμό, λόγω των υψηλότερων τοκοχρεολυσίων του δημόσιου χρέους, η νομισματική πολιτική φαίνεται, να έχει θετικά αποτελέσματα.

³⁷ Πηγή: <http://www.tovima.gr/default.asp?pid=2&ct=16&artId=328528&dt=28/04/2010>

Το μακροπρόθεσμο κόστος του χρήματος για το κράτος αποτελεί τη βάση για το κόστος δανεισμού που αντιμετωπίζουν οι υπόλοιποι παράγοντες της οικονομίας, δηλαδή οι επιχειρήσεις και τα νοικοκυριά. Σε αντίθεση, όμως, με τα βραχυπρόθεσμα επιτόκια, τα οποία καθορίζονται από την κεντρική τράπεζα, τα μακροπρόθεσμα επιτόκια καθορίζονται στην αγορά από τη ζήτηση και την προσφορά κεφαλαίων προς επένδυση ή και κατανάλωση. Αύξηση των μακροπρόθεσμων επιτοκίων δεν αντανakλά παρά την ταχύτερη αύξηση της ζήτησης.

Με τη σειρά της, η ζήτηση για κεφάλαια είναι συνάρτηση των προσδοκιών των παραγόντων της οικονομίας για το μέλλον. Επιχειρήσεις και νοικοκυριά δείχνουν ζωηρότερο ενδιαφέρον για δανεισμό όταν πιστεύουν ότι οι προοπτικές της οικονομίας είναι θετικές. Έτσι τα μακροπρόθεσμα επιτόκια κινούνται απόλυτα παράλληλα με τις κυκλικές διακυμάνσεις της οικονομικής δραστηριότητας, σημειώνοντας άνοδο όταν οι παράγοντες της οικονομίας προσδοκούν ανάκαμψη και πτώση όταν οι προσδοκίες για το μέλλον είναι απαισιόδοξες³⁸.

Η κρίση συνεχίζεται με αυξανόμενη ένταση όπως δείχνουν τα στοιχεία έρευνας του Ινστιτούτου Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών, την ώρα που οι πολίτες, διαισθανόμενοι τη δυσχερή κατάσταση της ελληνικής οικονομίας, εκφράζουν απαισιόδοξες απόψεις για το μέλλον σε σχετική έρευνα του Οικονομικού Πανεπιστημίου.

Οι απόψεις επιχειρηματιών και καταναλωτών συγκλίνουν στο συμπέρασμα ότι οι επιχειρήσεις θα προχωρήσουν σε απολύσεις, καθώς το οικονομικό κλίμα θα επιδεινώνεται.

Ειδικότερα, από έρευνα του IOBE προκύπτει ότι το 93% των ελληνικών επιχειρήσεων θα προχωρήσει σε απολύσεις και πάγωμα μισθών ως αντίδραση στην κρίση. Την ίδια ώρα, ένας στους 3 καταναλωτές θεωρεί ότι τα οικονομικά του θα επιδεινωθούν το επόμενο 12μηνο και 7 στους 10 εμφανίζονται απαισιόδοξοι για τη γενικότερη οικονομική κατάσταση, σύμφωνα με έρευνα του Οικονομικού Πανεπιστημίου, για λογαριασμό του Οικονομικού Επιμελητηρίου Ελλάδας.

³⁸ Πηγή: <http://www.kerdos.gr/default.aspx?id=1016745&nt=103>

Πιο συγκεκριμένα, η έρευνα του IOBE που πραγματοποιήθηκε το διάστημα Μαρτίου - Απριλίου 2009, σε δείγμα 587 Α.Ε. και ΕΠΕ, στις οποίες απασχολούνται περισσότεροι από 90.000 εργαζόμενοι, δείχνει ότι:

- Το 85% των επιχειρήσεων κρίνει ότι τα δύσκολα δεν έχουν ακόμα περάσει και προβλέπουν περαιτέρω επιδείνωση των οικονομικών συνθηκών το επόμενο 12μηνο.
- Το 93% θα προχωρήσει σε απολύσεις, πάγωμα μισθών, κατάργηση υπερωριών.
- Οι 5 στις 10 επιχειρήσεις θα παγώσουν τους μισθούς.
- Οι 4 στις 10 επιχειρήσεις θα προχωρήσουν σε περικοπές πριμ, υπερωριών και διευθέτηση ωρών εργασίας.
- Οι 6 στις 10 επιχειρήσεις θα προχωρήσουν σε απολύσεις.
- Το 49% των επιχειρήσεων (βιομηχανία, εμπόριο και μικρές επιχειρήσεις) θα απολύσουν ειδικευμένους εργαζόμενους.
- Το 59% των επιχειρήσεων θα προχωρήσει σε απολύσεις ανειδίκευτων εργατών.

Παρόμοια είναι η εικόνα που έχουν οι πολίτες για την εξέλιξη του οικονομικού κλίματος στο προσεχές διάστημα, σύμφωνα με τα αποτελέσματα έρευνας για τις προσδοκίες των καταναλωτών που πραγματοποίησε το Οικονομικό Πανεπιστήμιο της Αθήνας, για λογαριασμό του Οικονομικού Επιμελητηρίου της Ελλάδας.

- Ένας στους 3 Έλληνες φοβάται ότι η οικονομική του κατάσταση θα χειροτερέψει μέσα στον επόμενο χρόνο και μονό το 7% αισιοδοξεί για τα οικονομικά του.
- Ποσοστό 63% των ερωτώμενων θεωρούν ότι η οικονομική τους κατάσταση τους τελευταίους 12 μήνες χειροτέρεψε σε σχέση με ένα χρόνο πριν. Χαρακτηριστικό είναι, πάντως, ότι ακόμα και το 21% των ερωτηθέντων που

θεωρούν ότι η οικονομική τους κατάσταση είναι άνετη, πιστεύουν ότι αυτή ή έχει χειροτερεύσει σε σχέση με 12 μήνες πριν.

- Μόνο το 7% καταναλωτών αναμένει βελτίωση της προσωπικής οικονομικής του κατάστασης.
- Οι ηλικίες 30 – 44 ετών είναι οι πλέον αισιόδοξες για τη βελτίωση της οικονομικής τους κατάστασης, όπως και οι φοιτητές και οι αγρότες.

Για την οικονομική εξέλιξη της χώρας τους προσεχείς 12 μήνες η έρευνα περιγράφει ένα απαισιόδοξο κλίμα. Περισσότεροι από επτά στους δέκα αναμένουν ότι τα πράγματα θα χειροτερέψουν μέσα στους επόμενους 12 μήνες. Η απαισιοδοξία εκφράζεται και για τις δυσσιώπες προβλέψεις για το επίπεδο της φτώχειας στην Ελλάδα μέσα στους επόμενους 12 μήνες.

Την ίδια στιγμή, εμφανίζονται απαισιόδοξες οι προσδοκίες των καταναλωτών για την οικονομική πορεία της χώρας μετά από τέσσερα χρόνια, καθώς το 55% πιστεύει ότι θα χειροτερεύσει.

Μεγαλύτερη απαισιοδοξία επικρατεί για τη μελλοντική οικονομική πορεία της χώρας μεταξύ των νεότερων ηλικιών. Σύμφωνα με το οικονομικό επιμελητήριο, η άνοδος των τιμών των καταναλωτικών αγαθών και η ανεργία είναι από τα κυριότερα προβλήματα της χώρας. Περισσότεροι από οκτώ στους δέκα ερωτηθέντες θεωρούν ότι μέσα στους επόμενους 12 μήνες οι τιμές των καταναλωτικών αγαθών θα αυξηθούν.

Έντονοι είναι οι φόβοι των καταναλωτών για τη μελλοντική τους οικονομική ασφάλεια όπου:

- Το 49% των καταναλωτών ανησυχεί για τη μελλοντική του οικονομική ασφάλεια.
- Το 43% των ερωτηθέντων θεωρεί ότι τώρα δεν είναι μια καλή εποχή για αποταμίευση.

- Σε εξαιρετικά υψηλά επίπεδα διαμορφώνεται η άποψη των Ελλήνων, ότι είναι πολύ δύσκολο να βρει κάποιος δουλειά στην περιοχή του, που πιθανόν είναι αποτέλεσμα του φόβου που προκαλεί ενδεχόμενη αύξηση της ανεργίας λόγω της κρίσης.
- Η έρευνα καταλήγει ότι 8 στους 10 Έλληνες προβλέπουν αύξηση του επιπέδου της φτώχειας για την επόμενη χρονιά.

Σύμφωνα με την έρευνα του IOBE, οι επιχειρήσεις σκοπεύουν να προχωρήσουν σε απολύσεις, περικοπές αποδοχών, όπως είναι τα πριμ, τα επιδόματα παραγωγικότητας οι υπερωρίες, αλλά και σε προσαρμογή του χρόνου εργασίας. Συνάμα επιχειρήσεις ξενοδοχειακές και εστίασης σκοπεύουν να προχωρήσουν σε μειώσεις τιμών και σε περιορισμό των περιθωρίων κέρδους, ενώ οι βιομηχανικές επιχειρήσεις και οι κατασκευαστικές βλέπουν ως λύση τη μείωση της παραγωγής ή της δραστηριότητάς τους.

Δυσοίωνες είναι επίσης οι εκτιμήσεις των επιχειρήσεων για τα οικονομικά μεγέθη τους. Μία στις 2 επιχειρήσεις περιμένει μέχρι 20% μείωση σε τζίρο και κέρδη, ενώ 2 στις 5 επιχειρήσεις εκτιμούν ότι τα κέρδη τους θα μειωθούν πάνω από 20%. Μόλις ένα ποσοστό της τάξης του 18% περιμένει αύξηση στις πωλήσεις.

Στο σύνολο οι επιχειρήσεις που πήραν μέρος στην έρευνα περιμένουν απώλειες εσόδων 5,5% το επόμενο 12μηνο. Οι απώλειες εκτιμώνται σε 3,3% στη βιομηχανία, σε 6,4% στις υπηρεσίες, σε 10% στο λιανεμπόριο και σε 18% στις κατασκευές. Παράλληλα οι επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στις υπηρεσίες (π.χ. ξενοδοχεία) προβλέπουν πτώση στα κέρδη τους κατά 33,5%, οι κατασκευαστικές κατά 23,8%, οι εμπορικές κατά 17% και οι μεταποιητικές κατά 7,7%.

- Την πιο "μαύρη" εικόνα παρουσιάζουν οι επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στην Εμπορία και Επισκευή Αυτοκινήτων / Πώληση Καυσίμων Χαρακτηριστικό σε ποσοστό 92%.

- Δυσοίωνα βλέπουν το άμεσο μέλλον και το 80% των επιχειρήσεων στους κλάδους της βιομηχανίας και εμπορίου.
- Ανθεκτικότερες στην κρίση εμφανίζονται οι επιχειρήσεις στους κλάδους της Ιδιωτικής Υγείας και Ιδιωτικής Εκπαίδευσης.
- Η κρίση "κτύπησε" περισσότερο τις μεσαίου μεγέθους επιχειρήσεις (που απασχολούν από 50 μέχρι 249 άτομα), καθώς σε ποσοστό 81% εμφανίζονται περισσότερο αρνητικές, αναφορικά με τις επιδράσεις της κρίσης.
- Περισσότερο αντέχουν οι πολύ μικρές επιχειρήσεις (απασχολούν μέχρι 9 άτομα) σε ποσοστό 71% και οι μεγάλες επιχειρήσεις, με προσωπικό άνω των 250 ατόμων, με τις αρνητικές εκτιμήσεις να ανέρχονται στο 72,5%.

Την εικόνα ενός επιχειρηματικού περιβάλλοντος δύο ταχυτήτων δημιουργούν, πάντως, τα στοιχεία για τις επενδύσεις, καθώς 3 στις 10 επιχειρήσεις δηλώνουν ότι θα μειώσουν τις επενδυτικές δαπάνες πάνω από 30%, ενώ 1 στις 4 θα κάνει νέες επενδύσεις.

Η μείωση των επενδύσεων σχετίζεται φυσικά με τη δυσκολία χρηματοδότησης από το τραπεζικό σύστημα. Μία στις 4 επιχειρήσεις θεωρεί ότι η κρίση δεν έχει επηρεάσει τη σχέση της με τις τράπεζες, όμως το 70% των κατασκευαστικών εταιρειών θεωρεί ότι η κρίση "πάγωσε" τα δάνεια.

Σε ποσοστό 64% οι επιχειρήσεις εντοπίζουν το βασικότερο πρόβλημα χρηματοδότησης στον περιορισμό της ρευστότητας των πελατών ή προμηθευτών.

- Το 42,3% των επιχειρήσεων (όπως είναι τα ξενοδοχεία και τα εστιατόρια) θεωρούν ότι το βασικότερο πρόβλημα είναι το υψηλότερο κόστος δανεισμού.
- Το 37,9% η άρνηση των τραπεζών να εγκρίνουν νέα δάνεια και το 28,1% το "ψαλίδισμα" στις υφιστάμενες γραμμές χρηματοδότησης.
- Σε ποσοστό 80%, οι επιχειρήσεις επισημαίνουν στην έρευνα τον αρνητικό ρόλο των ΜΜΕ στις προσπάθειες αντιμετώπισης της κρίσης. Μάλιστα, οι

εμπορικές επιχειρήσεις θεωρούν ότι δέχονται ισχυρότερο πλήγμα από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης³⁹.

Η ελληνική οικονομία θα είναι σε χειρότερη κατάσταση το 2010, εκτιμά ποσοστό 72,5% των ανώτατων στελεχών των επιχειρήσεων, ύστερα από έρευνα του ΕΑΣΕ και της ICAP. Η 3μηνιαία έρευνα απευθύνεται στα κορυφαία διευθυντικά στελέχη των μεγαλύτερων ελληνικών επιχειρήσεων με σκοπό την καταγραφή των εκτιμήσεων για την τρέχουσα οικονομική κατάσταση. Την έρευνα πραγματοποίησε η Εταιρία Ανωτάτων Στελεχών Επιχειρήσεων (ΕΑΣΕ) σε συνεργασία με την ICAP Group.

Η πρώτη έρευνα διεξήχθη σε δείγμα 2.337 ανωτάτων στελεχών των μεγαλύτερων ελληνικών επιχειρήσεων (ανεξαρτήτως κλάδου δραστηριότητας).

Η έρευνα διαπιστώνει τα εξής:

- **Το 2010 θα υπάρξει περαιτέρω επιβράδυνση της μεγέθυνσης της οικονομίας.** Οι επιδράσεις από τη διεθνή χρηματοπιστωτική κρίση και την επακόλουθη επιβράδυνση της οικονομικής ανάπτυξης παγκοσμίως, δεν έχουν γίνει ακόμα πλήρως αισθητές στην Ελλάδα. Καταγράφηκε στασιμότητα της επενδυτικής δραστηριότητας και του όγκου των λιανικών πωλήσεων.
- **Η οικονομική συγκυρία τώρα είναι χειρότερη από πέρυσι.** Η συντριπτική πλειονότητα των υψηλόβαθμων στελεχών επιχειρήσεων που απάντησαν στην έρευνα ΕΑΣΕ / ICAP Group θεωρούν ότι η τρέχουσα οικονομική συγκυρία είναι χειρότερη από αυτήν που επικρατούσε στα τέλη του 2007, ενώ μηδαμινό ήταν το ποσοστό που θεωρεί ότι υπήρξε βελτίωση. Οι εκτιμήσεις μάλιστα αυτές είναι ανεξάρτητες από το μέγεθος της επιχείρησης, ή από τη συμμετοχή της ή μη στο χρηματοπιστωτικό σύστημα της χώρας.

³⁹ <http://www.athina984.gr/node/58307>

- *Απαισιοδοξία των CEOs για τις γενικότερες προοπτικές για το 2010.*
Μεγάλη απαισιοδοξία επικρατεί μεταξύ των διοικούντων επιχειρήσεις του δείγματος όσον αφορά τις προοπτικές για το 2010. Ποσοστό 72,5%, θεωρεί ότι η κατάσταση της οικονομίας στο τέλος του 2010 θα είναι χειρότερη από τη σημερινή⁴⁰.

7.5 Το μέλλον της παγκόσμιας οικονομίας

«Οι προβλέψεις της Goldman Sachs μπορεί να βγουν αληθινές νωρίτερα από ότι περιμένουμε», υπογραμμίζει ο καθηγητής στο JNU Arun Mohanty, εκτιμώντας πως οι τέσσερις ταχύτερα αναπτυσσόμενες οικονομίες στον κόσμο, **οι Βραζιλία, Ρωσία, Ινδία και Κίνα**, γνωστές και με το ακρωνύμιο BRIC, θα αποκαταστήσουν μέσα στα επόμενα χρόνια τα κράτη του G-7.

Σύμφωνα με τον καθηγητή Mohanty, η Goldman Sachs εκτιμά ότι, μέχρι το 2032, τα κράτη BRIC θα αποτελούν τις μεγαλύτερες οικονομίες στον πλανήτη, ενώ άλλοι αναλυτές βλέπουν να πυροδοτούν το 60% της παγκόσμιας ανάπτυξης έως το 2014.

Την τελευταία δεκαετία, τα τέσσερα αυτά κράτη συνεισφέρουν με ποσοστό άνω του 50% στην ανάπτυξη της παγκόσμιας οικονομίας, ενώ τους αντιστοιχεί το 14,6% της παγκόσμιας οικονομικής δραστηριότητας. Επιπλέον, στις χώρες BRIC κατοικεί το 42% του παγκόσμιου πληθυσμού, δηλαδή το 23% του παγκόσμιου ΑΕΠ, δηλαδή, το 32% της αραβικής γης.

Η Κίνα και η Ινδία αναμένεται να γίνουν οι μεγαλύτεροι προμηθευτές βιομηχανικών προϊόντων και υπηρεσιών, ενώ η Βραζιλία και η Ρωσία οι μεγαλύτεροι παραγωγοί πρώτων υλών και πλουτοπαραγωγικών πηγών, όπως το πετρέλαιο και το φυσικό αέριο.

⁴⁰ Πηγή: <http://www.euro2day.gr/news/economy/124/articles/439161/Article.aspx>

Για το 2010, η κινεζική οικονομία αναμένεται να αναπτυχθεί κατά 10% και η ινδική κατά 7,7%. Για τις δύο άλλες χώρες, τα ποσοστά ανάπτυξης είναι μικρότερα, με τη Βραζιλία να αναμένει αύξηση του ΑΕΠ κατά 4,7% και η Ρωσία κατά 3,6%⁴¹.

⁴¹Πηγή:<http://www.reporter.gr/%CE%91%CF%80%CF%8C%CF%88%CE%B5%CE%B9%CF%82/%CE%A3%CF%85%CE%BD%CE%B5%CE%BD%CF%84%CE%B5%CF%8D%CE%BE%CE%B5%CE%B9%CF%82/item/148769-%CE%92RIC-%CE%A4%CE%BF-%CE%BC%CE%AD%CE%BB%CE%BB%CE%BF%CE%BD-%CF%84%CE%B7%CF%82-%CF%80%CE%B1%CE%B3%CE%BA%CF%8C%CF%83%CE%BC%CE%B9%CE%B1%CF%82-%CE%BF%CE%B9%CE%BA%CE%BF%CE%BD%CE%BF%CE%BC%CE%AF%CE%B1%CF%82>

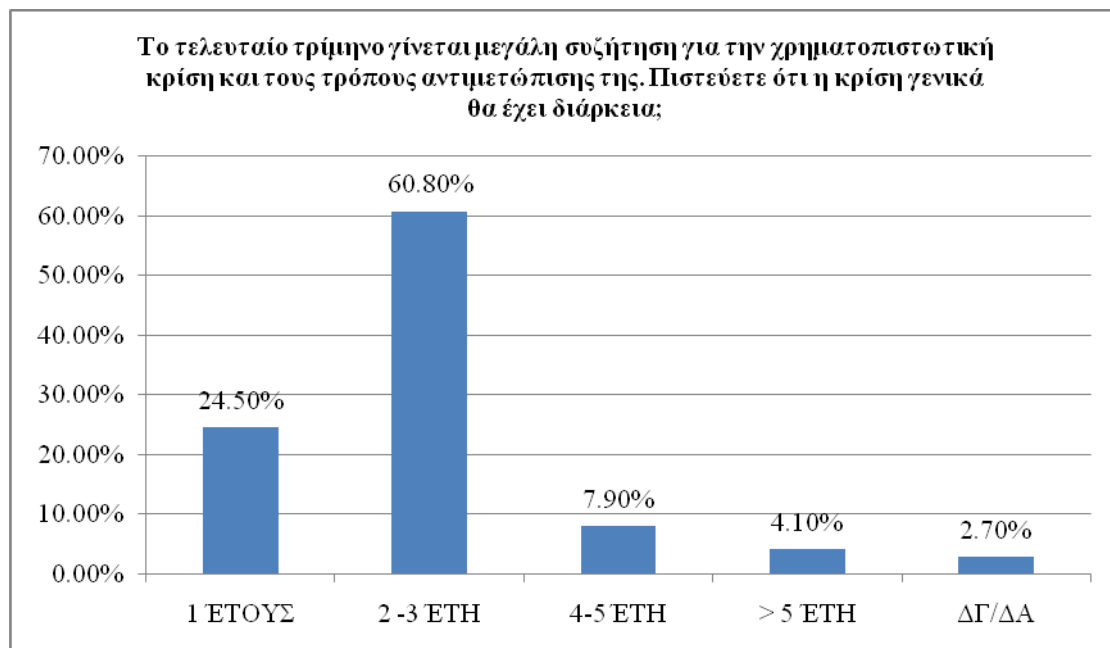
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8^ο

Πανελλαδική έρευνα σε επιχειρήσεις για την οικονομική κρίση

8.1 Αποτελέσματα έρευνας από την ΚΑΠΑ Research A.E.

Λόγω της οικονομικής κρίσης που βιώνουμε σήμερα έγινε μία έρευνα από την εταιρία ΚΑΠΑ Research A.E. την περίοδο 11-26 Μαρτίου 2009 με τυχαία δειγματοληψία σε επιχειρήσεις όλης της χώρας για το πώς βιώνουν την κρίση, πως βρίσκουν τα μέτρα που παίρνει η κυβέρνηση για την αντιμετώπιση της κρίσης, σε τι κινήσεις σκέφτονται να προβούν, τι προσπάθειες κάνουν για να βγουν από το αδιέξοδο αναίμακτα; Πόσες επιχειρήσεις είναι αισιόδοξες και σε ποιους κλάδους; Τα αποτελέσματα της έρευνας παρουσιάζονται αναλυτικά παρακάτω.

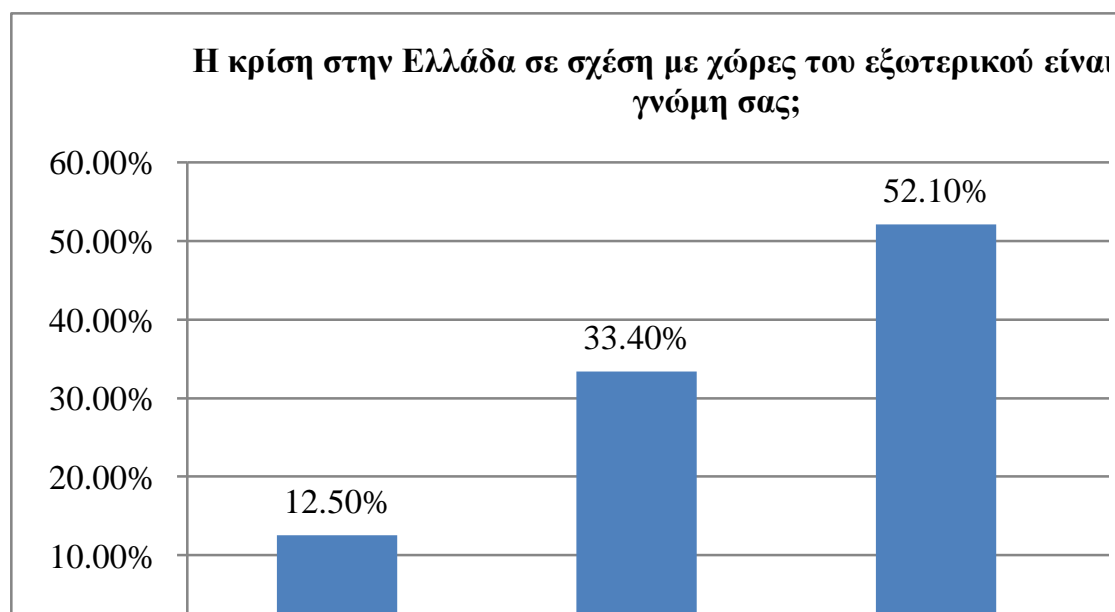
Πίνακας 8.1 Διάρκεια οικονομικής κρίσης

Πηγή: ΚΑΠΑ RESEARCH A.E, Περίοδος συλλογής στοιχείων 11-26 Μαρτίου 2009, Τυχαία δειγματοληψία

Το μεγαλύτερο ποσοστό των διερωτώμενων πιστεύει ότι η κρίση θα διαρκέσει για 2 με 3 έτη περίπου, ακολουθεί το ποσοστό των 24,50% το οποίο πιστεύει ότι θα διαρκέσει ένα χρόνο και για πάνω από 3 έτη είναι μικρό το ποσοστό του δείγματος που πιστεύει ότι η κρίση θα διαρκέσει τόσο πολύ.

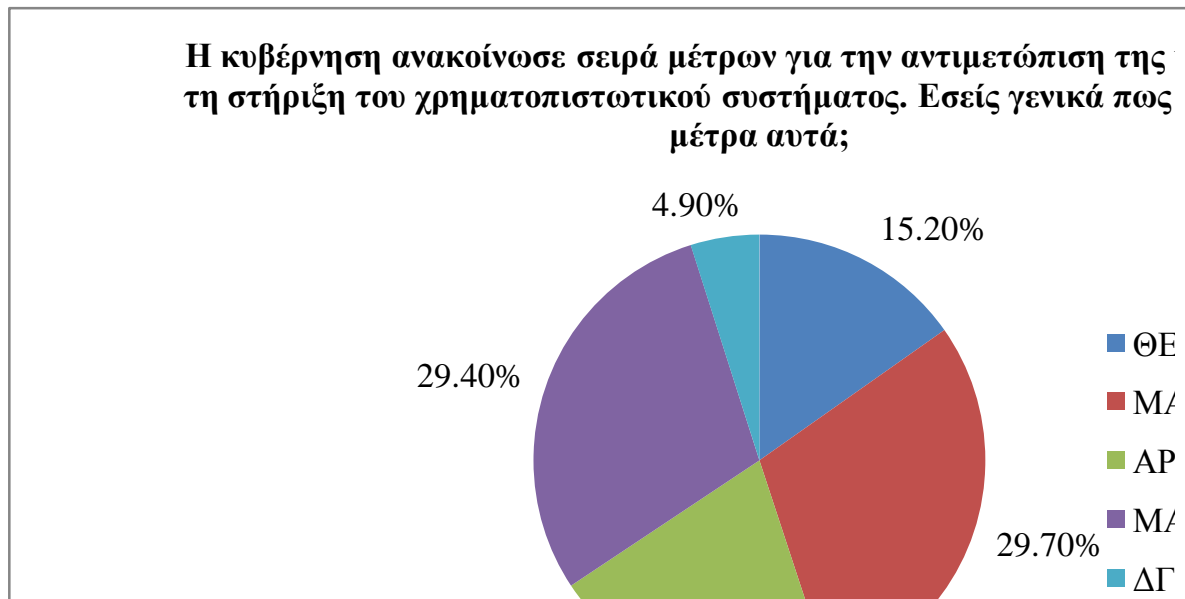
Πίνακας 8.2 Η κρίση στην Ελλάδα σε σχέση με χώρες του εξωτερικού

Πηγή: ΚΑΠΑ RESEARCH Α.Ε., Περίοδος συλλογής στοιχείων 11-26 Μαρτίου 2009, Τυχαία δειγματοληψία

Σε σχέση με άλλες χώρες του εξωτερικού, σύμφωνα με το 52,10% δείγμα της έρευνας στη χώρας μας είναι λιγότερο έντονη, ένα αξιοπρεπές ποσοστό πιστεύει ότι είναι στα ίδια επίπεδα με τις χώρες του εξωτερικού, ενώ μικρό είναι το ποσοστό που πιστεύει ότι είναι εντονότερη η κρίση στη χώρα μας από ότι στο εξωτερικό.

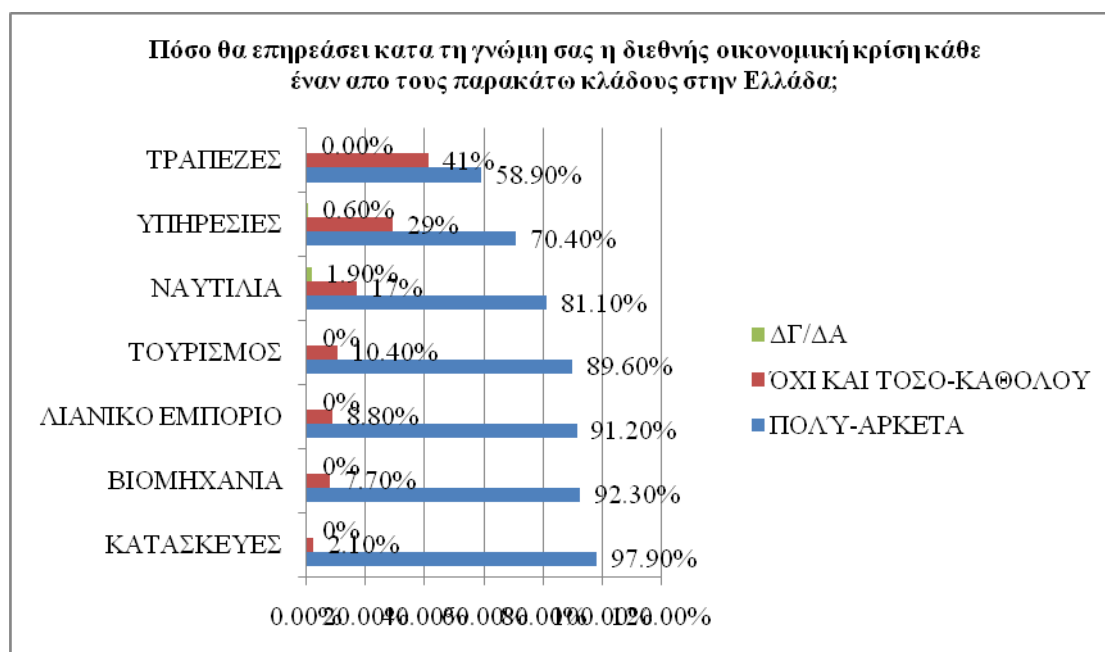
Πίνακας 8.3 Μέτρα κυβέρνησης

Πηγή: ΚΑΠΑ RESEARCH Α.Ε, Περίοδος συλλογής στοιχείων 11-26 Μαρτίου 2009, Τυχαία δειγματοληψία

Υπάρχουν επιφυλάξεις όσον αφορά τα μέτρα της κυβέρνησης για το λόγο ότι αν και προσπαθούν να βοηθήσουν όλους τους κλάδους της οικονομίας κατά το μέγιστο βαθμό. Είναι αδύνατον να το πετύχουν για το λόγο ότι κάποιοι θα ξεφύγουν από την κρίση σχετικά εύκολα ενώ κάποιοι άλλοι κλάδοι θα δυσκολευτούν. Υπάρχει μία σύγχυση όσον αφορά το πώς κρίνουν τα μέτρα της κυβέρνησης για το λόγο ότι είναι ίδια τα ποσοστά που τα υποστηρίζουν και τα απωθούν. Με το 29,70% να κρίνει τα μέτρα της κυβέρνησης μάλλον θετικά, αλλά αρκετά υψηλό είναι και το ποσοστό που κρίνει τα μέτρα αρνητικά. Ο κλάδος του τουρισμού δεν θα έχει μεγάλο πρόβλημα σε σχέση με τον κλάδο των κατασκευών μιας και η Ελλάδα στηρίζει ένα μεγάλο μέρος της οικονομίας της στον τουρισμό.

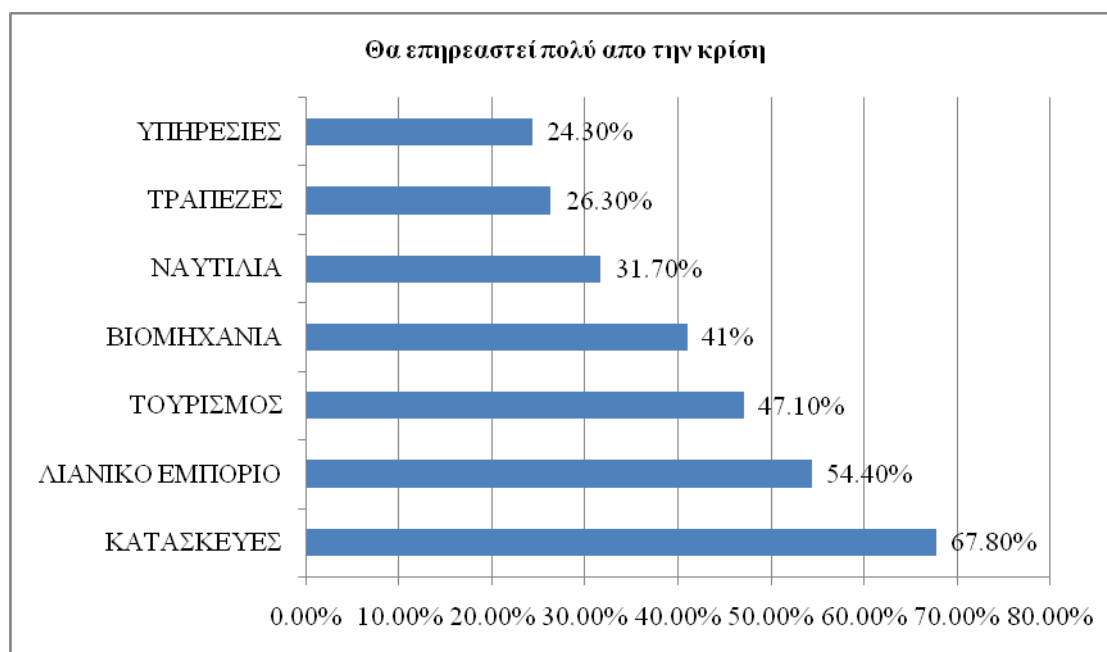
Πίνακας 8.4 Ποσοστά επηρεασμού κλάδων από την κρίση

Πηγή: ΚΑΠΑ RESEARCH Α.Ε., Περίοδος συλλογής στοιχείων 11-26 Μαρτίου 2009, Τυχαία δειγματοληψία

Όλοι οι κλάδοι στην Ελλάδα έχουν λίγο ή πολύ επηρεαστεί από την κρίση, σε μεγάλο ή μικρό ποσοστό ο καθένας όπως φαίνεται και στο γράφημα, το ποσοστό επηρεασμού τους είναι σε πολύ υψηλό επίπεδο. Όσοι από τους κλάδους έχουν επηρεαστεί σε μεγάλο βαθμό το ίδιο δύσκολα και θα επανέλθουν.

Πίνακας 8.5 Κλάδοι που θα επηρεαστούν από την κρίση

Πηγή: ΚΑΙΡΑ RESEARCH Α.Ε, Περίοδος συλλογής στοιχείων 11-26 Μαρτίου 2009, Τυχαία δειγματοληψία

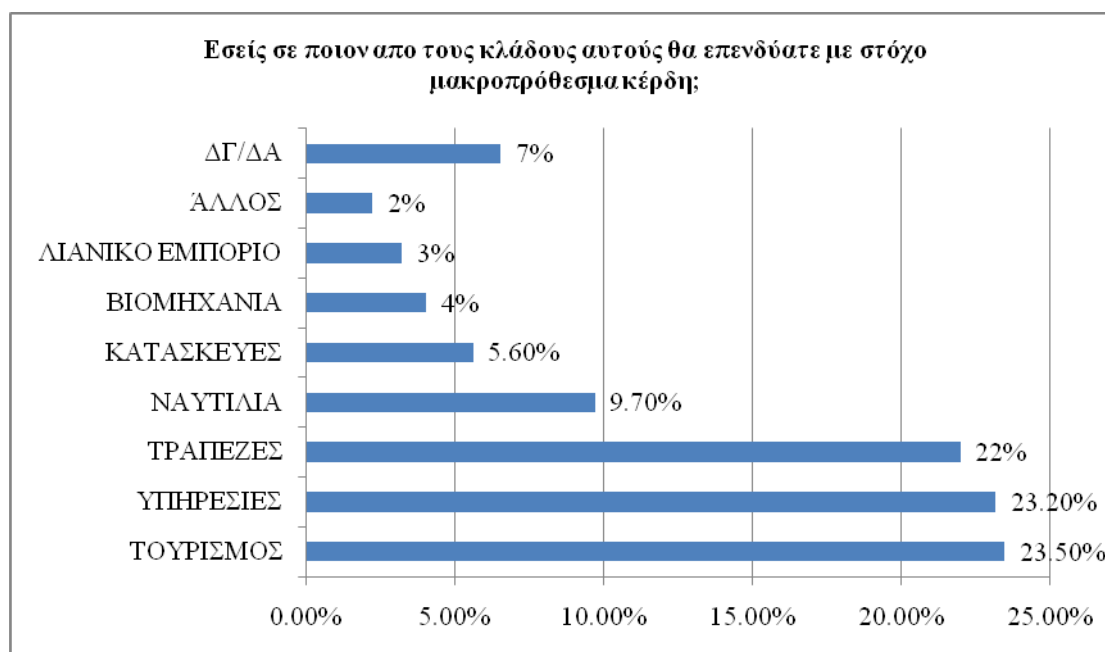
Το 67,80% πιστεύει ότι ο κλάδος των κατασκευών είναι αυτός που θα επηρεαστεί περισσότερο από όλους τους κλάδους λόγω της κρίσης. Ακολουθεί το λιανικό εμπόριο με 54,40%, ο τουρισμός με 47,10%, η βιομηχανία με 41%, η ναυτιλία με 31,70%, ο τραπεζικός κλάδος με 26,30% και τελευταίες οι υπηρεσίες με 24,30%.

Πίνακας 8.6 Κλάδοι με προοπτική ανάπτυξης

Ο τουρισμός είναι ο κλάδος ο οποίος έχει υψηλές προοπτικές ανάπτυξης με 40,30% σε σχέση με τους άλλους κλάδους για το λόγο ότι η Ελλάδα είναι τουριστική χώρα. Και η οικονομία της σε μεγάλο ποσοστό βασίζεται στον τουρισμό της.

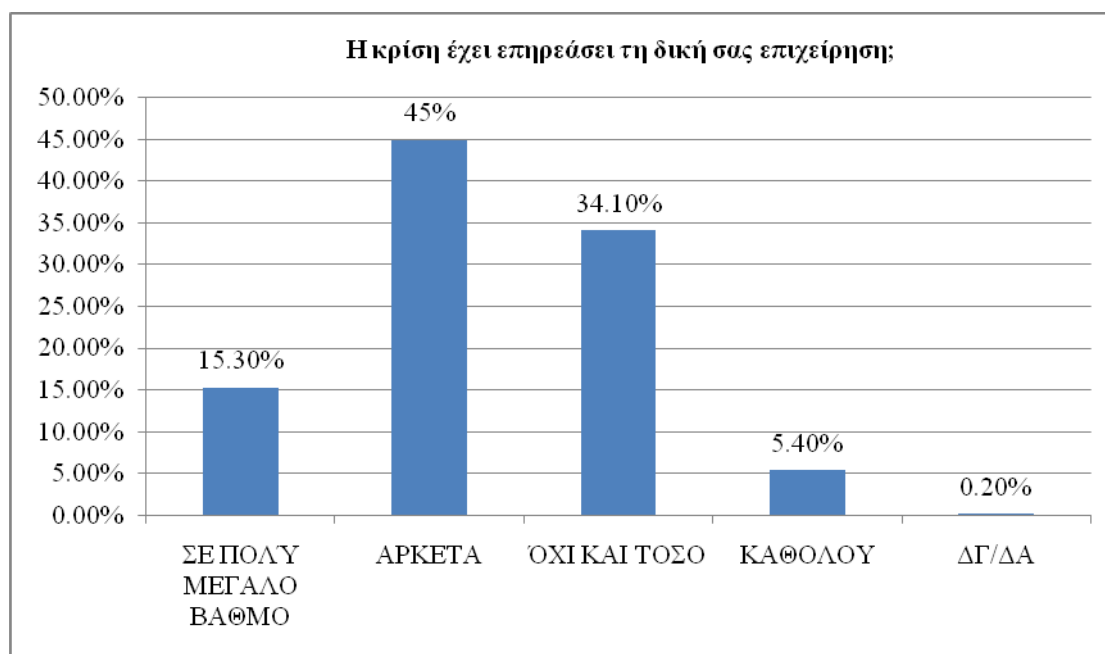
Πίνακας 8.7 Επενδύσεις

Πηγή: ΚΑΠΑ RESEARCH Α.Ε., Περίοδος συλλογής στοιχείων 11-26 Μαρτίου 2009, Τυχαία δειγματοληψία

Ο τουριστικός, οι υπηρεσίες και ο τραπεζικός κλάδος είναι με τα υψηλότερα ποσοστά προτίμησης από μέρους των ερωτηθέντων όπου θα έκαναν επενδύσεις με σκοπό να αποκτήσουν μακροπρόθεσμα κέρδη. Είναι τρεις κλάδοι όπου μπορούν σχετικά εύκολα να επανακτήσουν το χαμένο έδαφος από την κρίση. Γιατί είναι από τους κεντρικούς κλάδους μιας οικονομίας και σχεδόν όλοι οι άλλοι επηρεάζονται από αυτούς.

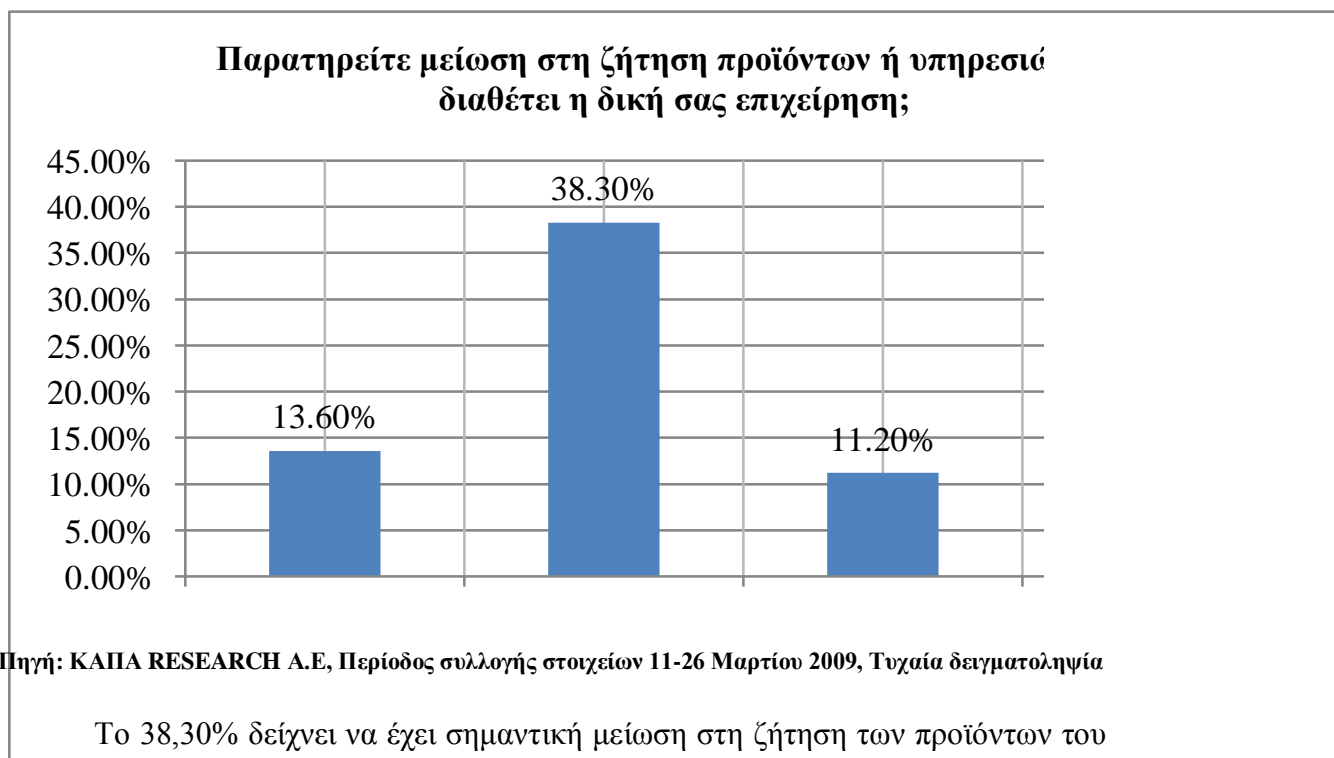
Πίνακας 8.8 Οικονομική κρίση και επιχειρήσεις

Πηγή: ΚΑΠΑ RESEARCH Α.Ε, Περίοδος συλλογής στοιχείων 11-26 Μαρτίου 2009, Τυχαία δειγματοληψία

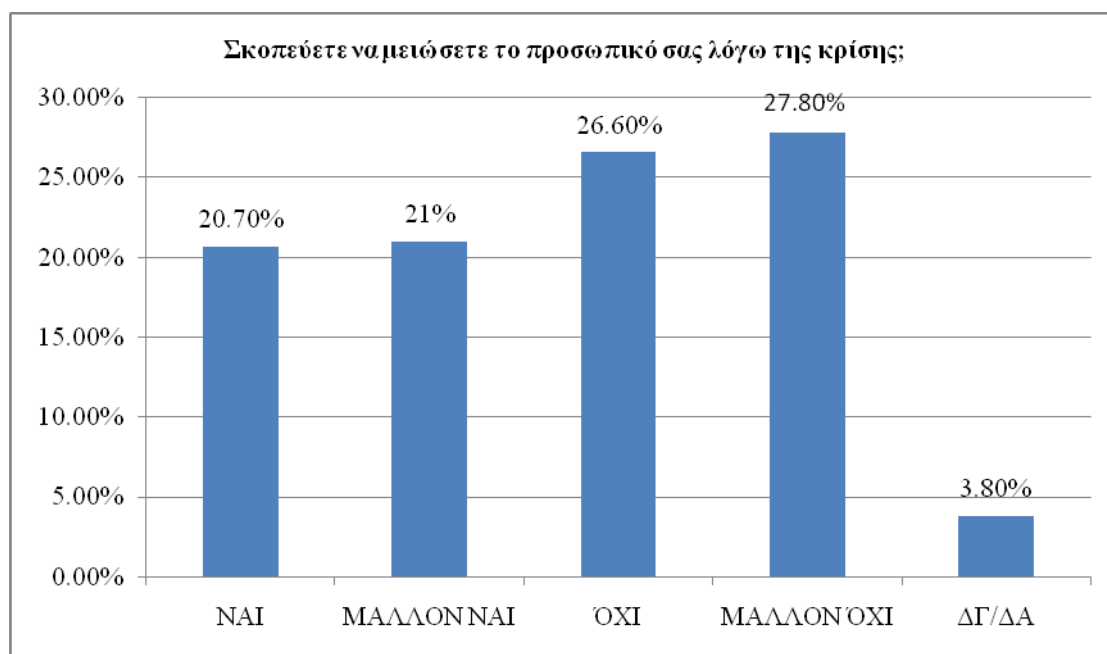
Το 45% ποσοστό, σχεδόν οι μισοί από τους διερωτηθέντες, υποστηρίζουν ότι η επιχείρησή τους έχει επηρεαστεί αρκετά λόγω της κρίσης. Ενώ ένα 34,10% υποστηρίζει πως δεν ήταν τόσο έντονα τα σημάδια στην επιχείρησή του. Αρκετά επηρεασμένο από την κρίση δηλώνει το 15,30% των διερωτηθέντων ενώ 5,40% δεν πειράχτηκε καθόλου από την κρίση. Πολύ μικρό ήταν το ποσοστό το οποίο δεν ήθελε να απαντήσει στην έρευνα.

Πίνακας 8.9 Ποσοστά ζήτησης

Το 38,30% δείχνει να έχει σημαντική μείωση στη ζήτηση των προϊόντων του ενώ αντίθετα το 36,90% δεν είχε και τόσο μεγάλη μείωση και μόλις το 11,20% δεν είχε καμία μείωση και έμεινε ανεπηρέαστο. Ενώ 13,60% της έρευνας είχε μεγάλες συνέπειες από την κρίση.

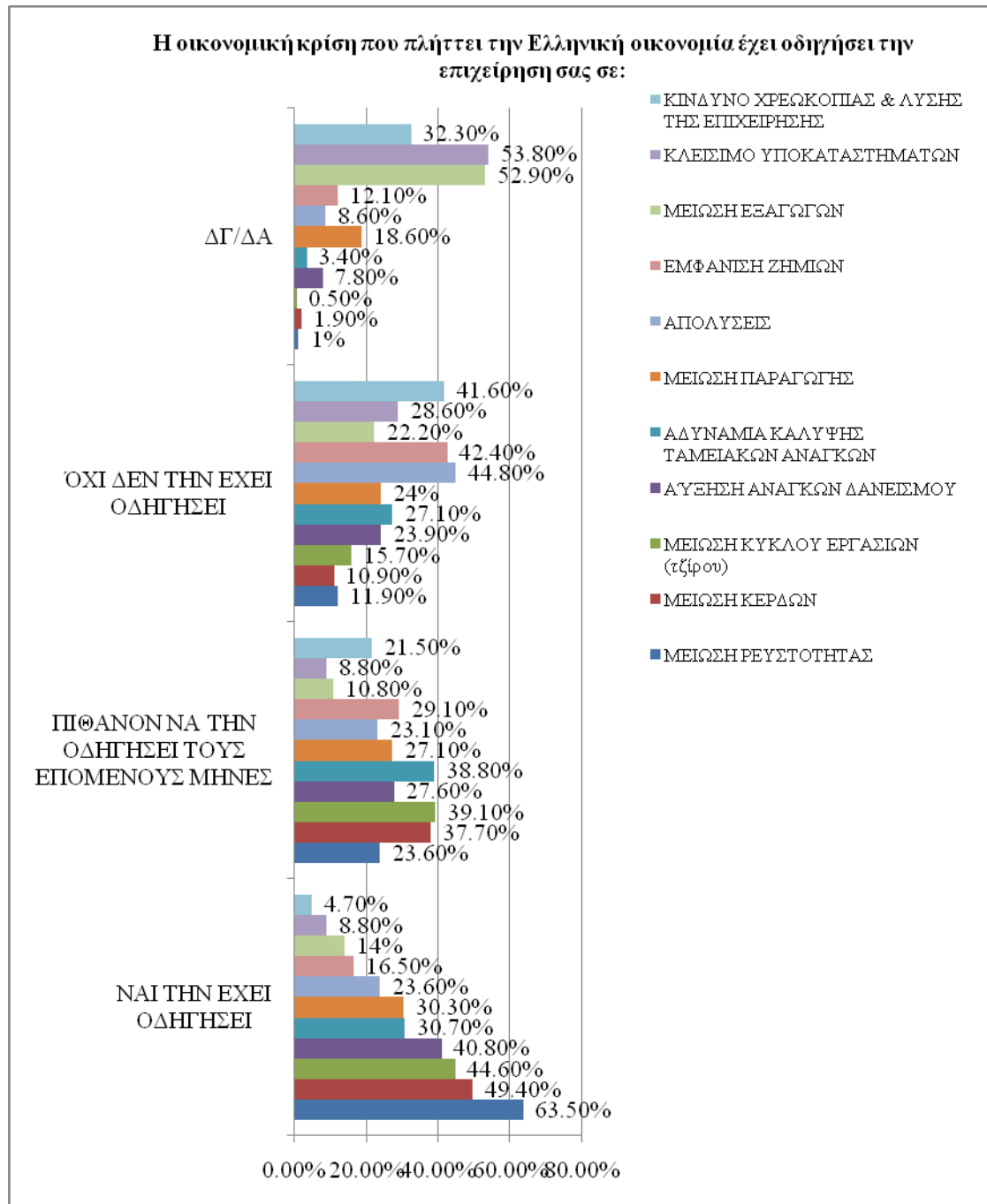
Πίνακας 8.10 Απολύσεις προσωπικού

Πηγή: ΚΑΠΑ RESEARCH Α.Ε, Περίοδος συλλογής στοιχείων 11-26 Μαρτίου 2009, Τυχαία δειγματοληψία

Στην ερώτηση αν σκέφτονται να μειώσουν το προσωπικό τους η θετικές και αρνητικές απαντήσεις είναι στα ίδια ποσοστά. Με το 20,70% να επιχειρεί μία τέτοια ενέργεια, αρκετά μεγάλο ποσοστό το οποίο σκέφτεται ως ελπιδοφόρα μια τέτοια λύση, ενώ το 26,60% δεν θα προβεί σε απολύσεις.

Πίνακας 8.11 Συνέπειες οικονομικής κρίσης

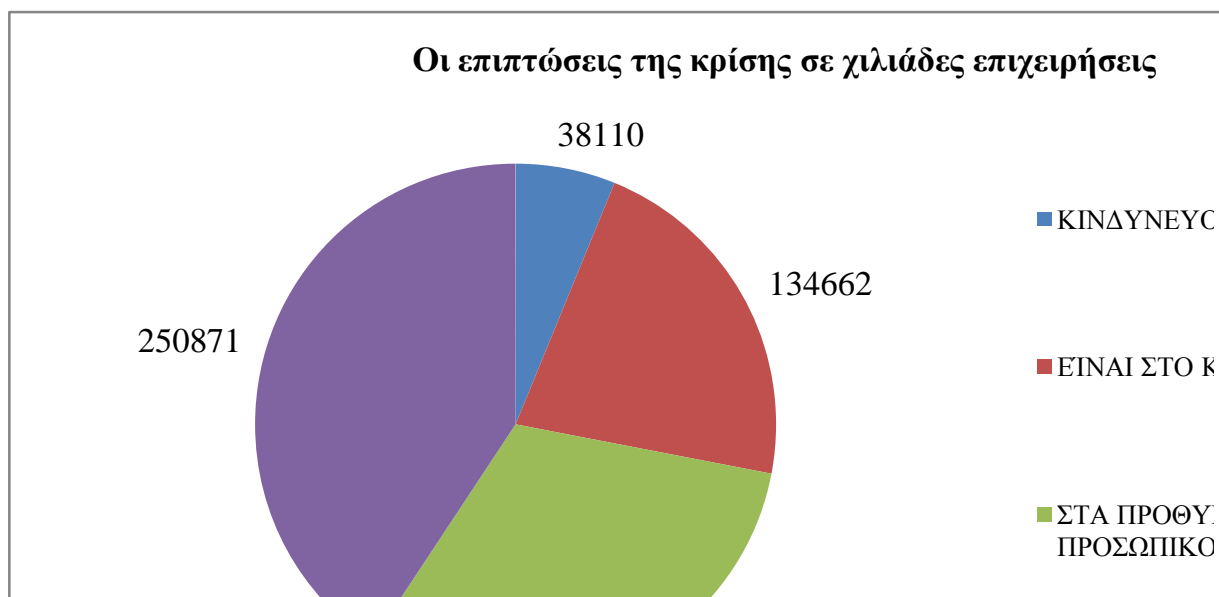

Πηγή: ΚΑΠΑ RESEARCH Α.Ε, Περίοδος συλλογής στοιχείων 11-26 Μαρτίου 2009, Τυχαία δειγματοληψία

Οι συνέπειες της κρίσης οδήγησαν σε κίνδυνο χρεωκοπίας και λύσης της επιχείρησης, σε κλείσιμο υποκαταστήματος, σε μείωση εξαγωγών, σε εμφάνιση ζημιών, σε απολύσεις σε μείωση παραγωγής, σε αδυναμία κάλυψης ταμειακών αναγκών, σε αύξηση αναγκών δανεισμού, σε μείωση κύκλου εργασιών, σε κερδών

και ρευστότητας. Η μείωση ρευστότητας ήταν που έπληξε σε μεγάλο βαθμό της επιχειρήσεις.

Πίνακας 8.12 Επιπτώσεις οικονομικής κρίσης

Πηγή: ΚΑΠΑ RESEARCH Α.Ε, Περίοδος συλλογής στοιχείων 11-26 Μαρτίου 2009, Τυχαία δειγματοληψία

Το μεγαλύτερο ποσοστό των επιχειρήσεων αδυνατεί ή δυσκολεύεται να καλύψει τις ταμειακές του ανάγκες (250.871 επιχειρήσεις) με αποτέλεσμα να σκέφτεται απολύσεις του προσωπικού του (192.708 επιχειρήσεις). Ελπίζοντας να βοηθηθούν από μια τέτοια ενέργεια έως να ανακάμψει η οικονομία.

Πίνακας 8.13 Προβλέψεις για την οικονομική κρίση

Πηγή: ΚΑΠΑ RESEARCH Α.Ε., Περίοδος συλλογής στοιχείων 11-26 Μαρτίου 2009, Τυχαία δειγματοληψία

Το 39,70% αισθάνεται αρκετά αισιόδοξο για την πορεία της επιχείρησής του στο μέλλον ενώ μόλις το 41,80% αισθάνεται λίγο αισιόδοξο. Το 7,90% δήλωσε πολύ αισιόδοξο για το μέλλον και μόλις ένα 10,10% δείχνει απογοητευμένο για την εξέλιξη της επιχείρησής του.

Πίνακας 8.14 Πορεία κλάδων τα επόμενα δύο χρόνια

Αρκετά υψηλά είναι τα ποσοστά σε όλους τους κλάδους, που δήλωσαν αισιόδοξοι για το μέλλον των επιχειρήσεών τους. Με 68,40% στις μεταφορές, 60% στη διαχείριση ακίνητης περιουσίας, 57,30% στις κατασκευές, 55,90% στα ξενοδοχεία, 37,80% στις δραστηριότητες παροχής υπηρεσιών, 37,40% στη μεταποίηση, 31,60% στην εκπαίδευση και 29,70% στο χονδρικό και λιανικό εμπόριο.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- <http://www.dw-world.de/dw/article/0,4200237,00.html>
- http://www.sxoliana.gr/index.php?option=com_content&task=view&id=555&Itemid=30
- <http://newskathimeini.gr/4dcgi/-w-articles-economyagor-1-25/07/2009-323403>
- http://news.kathimerini.gr/4dcgi/_w_articles_columns_1_17/02/2010_390998
- http://www.ekathimerini.gr/4Dcgi/4Dcgi/_w_articles_civ_11_08/08/2009_324997
- http://www.economist.gr/index.php?option=com_content&view=article&id=6704:2010-02-03-10-42-17&catid=23:2008-07-02-15-56-03&Itemid=31
- <http://www.dw-world.de/dw/article/0,,4693313,00.html>
- http://news.kathimerini.gr/4dcgi/_w_articles_economyagor_1_08/08/2009_325026
- Οικονομικό ένθετο της Εφημερίδας «Καθημερινή της Κυριακής», 26/10/2008
- Κερδοσκοπικά προγράμματα που επωφελούνται από τη διαφορά μεταξύ βραχυπρόθεσμων επιτοκίων δανεισμού και μακροπρόθεσμες επιστροφές από δομημένα επενδυτικά προϊόντα.
- <http://el.wikipedia.org/wiki>
- www.parembasis.gr/2008/08-10-02.htm
- <http://el.wikipedia.org/wiki>
- <http://wikipedia.org>
- <http://wikipedia.org>
- <http://www.capital.gr/news.asp?Details=580891>
- http://www.adedy.gr/adedy-cms-files/dynamic/c103354/file/0/anad1732009_2_el_GR.doc
- <http://www.emprosnet.gr/Opinions/articles/?EntityID=2c39aff5-871c-4e09-a986-322b4dc6ecca>
- <http://www.ardin.gr/node/751>

- <http://www.ardin.gr/node/189>
- Εφημερίδα «Ελευθεροτυπία», 18/03/2008
- <http://www.agora.mfa.gr/frontoffice/portal.asp?cpage=NODE&cnode=57&fid=19249>
- http://news.kathimerini.gr/4dcgi/_w_articles_economy_1_07/03/2009_306629
- <http://www.klik.gr/magazine/08/%CE%B7%CE%B5%CE%BB%CE%BB%CE%AC%CE%B4%CE%B1-%CE%BA%CE%B1%CE%B9-%CE%B7%CE%BF%CE%B9%CE%BA%CE%BF%CE%BD%CE%BF%CE%BC%CE%B9%CE%BA%CE%AE-%CE%BA%CF%81%CE%AF%CF%83%CE%B7>
- <http://www.athina984.gr/node/70518>
- <http://www.newstime.gr/?i=nt.el.article&id=11400>
- <http://www.newstime.gr/?i=nt.el.article&id=11400>
- <http://www.capital.gr/news.asp?id=840450>
- <http://www.imerisia.gr/article.asp?catid=12334&subid=2&pubid=25423176>
- <http://www.gossip-tv.gr/story/29725/papastratos-e-oikonomike-krise-plettei-kai-ten-ellenike-kanoniomikhania>
- Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή της Ελλάδος.
- http://www.economist.gr/index.php?option=com_content&view=article&id=6301:2009-07-13-10-36-46&catid=2&Itemid=3
- <http://toxazopouli.blogspot.com/2010/04/20.html>
- http://neoinileias.blogspot.com/2008/12/blog-post_29.html
- <http://origin.ethnos.gr/article.asp?catid=11392&subid=2&pubid=10082818>
- <http://www.tovima.gr/default.asp?pid=2&ct=16&artId=328528&dt=28/04/2010>
- <http://www.kerdos.gr/default.aspx?id=1016745&nt=103>
- <http://www.athina984.gr/node/58307>
- <http://www.euro2day.gr/news/economy/124/articles/439161/Article.aspx>

- <http://www.reporter.gr/%CE%91%CF%80%CF%8C%CF%88%CE%B5%CE%B9%CF%82/%CE%A3%CF%85%CE%BD%CE%B5%CE%BD%CF%84%CE%B5%CF%8D%CE%BE%CE%B5%CE%B9%CF%82/item/148769-%CE%92RIC-%CE%A4%CE%BF-%CE%BC%CE%AD%CE%BB%CE%BB%CE%BF%CE%BD-%CF%84%CE%B7%CF%82-%CF%80%CE%B1%CE%B3%CE%BA%CF%8C%CF%83%CE%BC%CE%B9%CE%B1%CF%82-%CE%BF%CE%B9%CE%BA%CE%BF%CE%BD%CE%BF%CE%BC%CE%AF%CE%B1%CF%82>
- Σόρος, Τζορτζ., “Η Οικονομική Κρίση του 2008 και η Σημασία της”, Εκδόσεις Λιβάνη Α.Α, 2008, 288 σελ.
- Κόντης, Α., “Διεθνείς Οικονομικές Σχέσεις. Διεθνείς Νομισματικές Σχέσεις”, Τόμος Α΄, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, 2006.
- Γκρούγκμαν, Πωλ, “Η Κρίση του 2008. Και η Επιστροφή των Οικονομικών της Ύφεσης”, Εκδόσεις Καστανιώτη, Φεβρουάριος, 2009, 240 σελ.
- Γκρούγκμαν, Πωλ, “Θεωρητικός από Σύμπτωση”, Μετάφραση Σπανός, Γ., Εκδόσεις Καστανιώτη, Μάρτιος, 2005, 256 σελ.
- **ΚΑΠΑ RESEARCH Α.Ε, Περίοδος συλλογής στοιχείων 11-26 Μαρτίου 2009, Τυχαία δειγματοληψία**

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Τελειώνοντας την εργασία «Ο αντίκτυπος των σύγχρονων οικονομικών αρρυθμιών στις Ελληνικές επιχειρήσεις. Προοπτικές και προσδοκίες για το μέλλον». Ο αναγνώστης έχει κατανοήσει πόσο σοβαρές επιπτώσεις έχει στην οικονομία και κοινωνία μιας χώρας μια όχι καλή διαχείριση των οικονομικών της και πόσο πολύ επηρεάζονται όλοι οι τομείς μιας κοινωνίας.

Έλαβε γνώση τα αίτια όπου οφείλεται η αρχή της «καταστροφής», τις συνέπειες σε τοπικό και διεθνές επίπεδο. Γιατί όταν μια οικονομία είναι εξαρτημένη και από άλλες ένα παραστράτημα αυτής θα έχει σοβαρές συνέπειες και για τις εξαρτώμενες οικονομίες αυτής. Προτείνονται λύσεις δίνοντας «ελπίδες» για το μέλλον της οικονομίας και προσπάθησαν να καταγραφούν απόψεις οικονομολόγων για την κατάσταση που οδηγήθηκε η κοινωνία παγκόσμια.

Καταγράφηκαν οι επιπτώσεις που είχε η οικονομική κρίση στις επιχειρήσεις, οι οποίες μέσα σε σύντομο χρονικό διάστημα βρέθηκαν σε ένα νέο, αρνητικό περιβάλλον, με τα χαρακτηριστικά των αγορών να ανατρέπονται ριζικά, τις πιέσεις να εντείνονται και την αβεβαιότητα να κυριαρχεί. Η κατάσταση αυτή αυξάνει την αβεβαιότητα και περιορίζει ακόμη περισσότερο τις συναλλαγές. Η πρόσβαση σε πηγές χρηματοδότησης έχει καταστεί ιδιαίτερα δύσκολη, αφού πλέον το πιστωτικό σύστημα περιορίζεται σε επιλεκτικές χρηματοδοτήσεις, δημιουργώντας συνθήκες ασφυξίας στις επιχειρήσεις και στην αγορά.

Κατάσταση η οποία οδηγεί στην αβεβαιότητα και αυξάνει το άγχος των πολιτών κάθε κοινωνίας για το αύριο.